

Μακεδονικά

Τόμ. 5, Αρ. 1 (1963)

Οι Τζαμπλάκωνες: συμβολή εις την Βυζαντινήν Μακεδονικήν προσωπογραφίαν του ΙΔ' αιώνος

Γ. Ι. Θεοχαρίδης

doi: [10.12681/makedonika.786](https://doi.org/10.12681/makedonika.786)

Copyright © 2014, Γ. Ι. Θεοχαρίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Θεοχαρίδης Γ. Ι. (1963). Οι Τζαμπλάκωνες: συμβολή εις την Βυζαντινήν Μακεδονικήν προσωπογραφίαν του ΙΔ' αιώνος. *Μακεδονικά*, 5(1), 125–183. <https://doi.org/10.12681/makedonika.786>

ΟΙ ΤΖΑΜΠΛΑΚΩΝΕΣ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΝ
ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΝ ΤΟΥ ΙΔ' ΑΙΩΝΟΣ

1. Εισαγωγή.

Ἡ βυζαντινὴ οἰκογένεια τῶν Τζαμπλάκωνων συνδέεται κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα μὲ τὴν Μακεδονίαν γενικῶς καὶ μὲ τὴν Θεσσαλονίκην ἰδιαιτέρως. Εἰς Ἀλέξιος Τζαμπλάκων διετέλεσε «μέγας τζαούσιος, κεφαλὴ Σερρῶν καὶ τῶν κάστρων τῆς χώρας Ποπολίας» καὶ οἱ Τζαμπλάκωνες εἶχον πολλὰ κτήματα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, εἰς τὰ ὅποια διέμενον καὶ εἰς τὰ ὅποια ἐγεννήθησαν πολλὰ ἐκ τῶν τέκνων τῶν. Ὁ Ο. Tafrali ἀφηγήθη μὲ βάσιν τὴν ἱστορίαν τοῦ Καντακουζηνοῦ τὸ ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἐπεισόδιον τῆς συλλήψεως, τῆς διαπομπεύσεως καὶ τῆς φυλακίσεως τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ζηλωτῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, χωρὶς ὅμως νὰ ἀσχοληθῇ ἐν γένει μὲ τὴν μεγάλῃν οἰκογένειαν τῶν Τζαμπλάκωνων¹. Πρῶτος ὁ L. Petit ἐπεχείρησεν, ἐκδίδων τὰ ἔγγραφα τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου, νὰ σκιαγραφήσῃ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν του προσωπογραφίαν Τζαμπλάκωνος,² εἶχεν ὅμως τότε εἰς τὴν διάθεσίν του λίαν ἑλλιπὲς ὑλικόν. Ὁ Bănescu ἐθεωρεῖτο μέχρι τοῦδε ὡς ὁ περισσότερον ἀσχοληθεὶς μὲ τοὺς Τζαμπλάκωνας. Προσπαθὼν οὗτος νὰ ἐξακριβώσῃ ποῖος ἦτο ὁ Zamblaco τῶν ἐγγράφων τῆς πολιτείας Ῥαγούσης, ἀπὸ τὰ κτήματα τοῦ ὁποίου οἱ Ῥαγουσαῖοι ζητοῦν νὰ ἀγοράσουν σημαντικὴν ποσότητα σίτου, καταλήγει διερευνῶν τὰ τῶν Τζαμπλάκωνων εἰς τὸ ἀβέβαιον συμπέρασμα, ὅτι ὁ Zamblaco τῶν ἐν λόγῳ ἐγγράφων ἦτο ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων καὶ ὅτι τὰ κτήματα αὐτοῦ εὗρισκοντο εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης³. Τελευταίως ὁ P. Lemerle, ἐξ ἄλλης ἀφορμῆς ἐκκινῶν, ἀνεσκόπησε τὴν μέχρι

¹ O. Tafrali, Thessalonique au XIVe siècle. Paris 1913, σ. 232.

² L. Petit - W. Regel, Actes d' Esphigmenou. Introduction, p. X. (Actes de l' Athos III. Βυζαντινὰ Χρονικά 12 [1906]).

³ N. Bănescu, Peut-on identifier le Zamplacus des documents ragusains? Mélanges Charles Diehl I. Paris 1930, p. 31 - 35. Εἰς τὴν ἐρευναν τοῦ Bănescu ἐπέφερον χρησίμους προσθήκας καὶ διορθώσεις ὁ Fr. Dölger ἐν Byzantinische Zeitschrift 31 (1931), 450 - 452 καὶ ὁ R. Guiland πρῶτον ἐν Études Byzantines 3 (1945), 208 - 210 καὶ δεύτερον ἐν Byzantinische Zeitschrift 46 (1953), 80 - 81.

τοῦδε γνωστὴν βιβλιογραφίαν περὶ Τζαμπλακῶνων καὶ ἐτακτοποίησε τὰς περὶ αὐτῶν μέχρι τοῦδε γνωστὰς πληροφορίας τῶν πηγῶν, ἐπιφέρων λίαν εὐστόχους παρατηρήσεις καὶ ὑπογραμμίζων τὰ προβλήματα.¹ Εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας τοῦ Lemerle ὀφείλει ὁμολογουμένως τὴν πρώτην ὠθησιν ἢ παροῦσα ἐργασία.

Ἰδιαίτερον κλάδον ἐρευνῶν, σχετικὸν πρὸς τοὺς Τζαμπλάκωνας, δύναται νὰ ἀποτελέσουν αἱ σλαβικαὶ ἐργασίαι, αἱ ἀσχολούμεναι μὲ Τζαμπλάκωνας ζήσαντας εἰς σλαβικὰς χώρας, ὅπως ὁ μητροπολίτης Κιέβου Κυπριανὸς Τζαμπλάκων τοῦ τέλους τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Ντέτσιανι Γρηγόριος Τζαμπλάκων τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου μάλιστα ἐγράφη τὸ 1904 ἐκτενὴς βιογραφικὴ ἐργασία ὑπὸ τοῦ Α. Ι. Jac'imirskij.² Τὴν αὐθεντικότητα τῶν πηγῶν τῆς ἐργασίας ταύτης ἤλεγξε τὸ 1946 ὁ Émile Turdeanu.³ Ἐπισκόπησιν τῆς σλαβικῆς βιβλιογραφίας περὶ Τζαμπλακῶνων δίδει ἡ τελευταία βιβλιοκρισία τοῦ J. Duic'έν⁴, κρίνουσα τὴν εἰς Viz. Vrem. 14 (1958), 318—357, δημοσιευθεῖσαν σχολιασμένην σλαβικὴν μετάφρασιν τῆς «Ἐπιδημίας» Μάζαρι ἐν Ἄδου» τῶν S. Kondratjev—T. M. Sokolova.⁵

Πόθεν ὁμως παράγεται τὸ ἐπίθετον Τζαμπλάκων καὶ ποία ἡ καταγωγή τῆς φερούσης τὸ ἐπίθετον τοῦτο οἰκogeneίας; Ὁ H. Moritz εἰς τὸ βιβλίον του περὶ βυζαντινῶν ἐπιθέτων ἀποπειρᾶται νὰ ἐτυμολογήσῃ τοῦτο ἐκ τοῦ «ἐξ - ἀμπλάκημα» (=ἀμάχημα), ἐπειδὴ δις εἰς τὰς πηγὰς τὸ ἐπίθετον φέρεται μὲ τὸν τύπον Ἑξαμπλάκων.⁶ Τοῦτο ὁμως ἀποτελεῖ καταφανὴ παρετυμολογίαν, βυζαντινὴν ἤδη καὶ ἀπαντωμένην παρὰ τῷ ἱστορικῷ Φραντζῇ,⁷ καὶ δικαίως ἀπορρίπτεται ὑπὸ τοῦ Bănescu.⁸ Τὸ ἐπίθετον φαίνεται ξενικὸν καὶ διὰ τὴν ἀνίχνευσιν τῆς καταγωγῆς του δύναται, νομίζομεν, νὰ χρησιμεύσῃ μία πληροφορία τοῦ κώδικος 192 τῆς παρὰ τὸ Παγγαῖον μονῆς Εἰκοσιφονίσσης. Εἰς τὸν κώδικα τοῦτον περιέχεται ποίημα, φέρον

¹ P. Lemerle, Autour d'un prostagma inédit de Manuel II. L'aulé de Sire Guy à Thessalonique. Ἐν «Silloge Bizantina» in onore di Silvio Giuseppe Mercati. Roma 1957, 282 - 284 καὶ αἱ σχετικαὶ σημειώσεις.

² Α. Ι. Jac'imirskij, Grigorij C'amblak. St. Pétersbourg 1904.

³ Émile Turdeanu, Grégoire C'amplak. Faux arguments d'une biographie. Revue des Études Slaves 22 (1946), σ. 46 - 81.

⁴ Ἐν Byzantinische Zeitschrift 51 (1958), 422.

⁵ Τὴν προσοχὴν μου ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως σλαβικῆς βιβλιογραφίας περὶ Τζαμπλακῶνων εἶχεν ἐπιστήσῃ ὁ καθηγητὴς κ. Μ. Λάσκαρις, τὸν ὁποῖον καὶ εὐχαριστῶ.

⁶ H. Moritz, Die Zunamen in den byzantinischen Historikern und Chronisten. I Teil, 12. II Teil, 53. (Ἐκ τοῦ Bănescu, Peut-on identifier etc., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 32).

⁷ Γ. Φραντζῆ, II, 17. Βόνν. σ. 191, 9.

⁸ Bănescu, Peut-on identifier etc., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 32.

τὸν τίτλον: *Εἰς τάφον τῶν τέκνων κυρ Δημητρίου τοῦ Τζαμπλάκωνος ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ* (δηλαδή τῶν Ξανθοπούλων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπως καὶ τὸ προηγούμενον τῆς συλλογῆς). Κατὰ τὸν Βάνescu τὸ ποίημα ἀνεῦρεν ὁ ἀείμνηστος Σπ. Λάμπρος, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν ἐὰν καὶ ποῦ ὁ Λάμπρος ἐδημοσίευσεν τοῦτο. Κατ' ἀνακοίνωσιν ὁμῶς τοῦ ἰδίου τοῦ Λάμπρου πρὸς τὸν Βάνescu εἰς τὸ ποίημα φέρεται ὡς πατὴρ τοῦ Δημητρίου Τζαμπλάκωνος τοῦτου ὁ δεσπότης Ἀχαΐας Benedetto. Λέγεται εἰς αὐτό: *Πατὴρ γὰρ αὐτῷ δεσπότης Ἀχαΐας. Τίς οὐκ ἀκούει τὸν πολλὸν Βενεδέτον*¹; Τὸν κώδικα ὁμῶς 192 τῆς Εἰκοσιφοινίσσης ἔχει περιγράψει, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τοῦτο ὁ Βάνescu, ὁ Παπαδόπουλος - Κεραμεύς, ὅστις καὶ θεωρεῖ τοῦτον αὐτογράφων ἔργον τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ.² Ἡ πληροφορία λοιπὸν προσέρχεται ἐκ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ὁ Βάνescu φρονεῖ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Γενουάτου Benedetto Zaccaria,³ εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος ἔδωκε τὸ 1275 σύζυγον μίαν ἀδελφὴν αὐτοῦ καὶ ὁ ὁποῖος τὸ 1304 κατέλαβε τὴν Χίον καὶ κατέστη δεσπότης αὐτῆς ἐκμεταλλεόμενος τὴν παραγωγὴν μαστίχης τῆς νήσου, ὅπως προηγουμένως ἐξεμεταλλεύετο τὰ ὀρυκτὰ στυπτηρίας τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Φωκαίας, διαδεχθεὶς ἐκεῖ τὸν ἀδελφόν του Manuele Zaccaria, ἔξ ὧν ἐπλούτησαν σφόδρα οἱ Zaccaria.⁴ Γεγονὸς ὁμῶς εἶναι ὅτι ὁ Benedetto Α' Zaccaria δὲν ὑπῆρξε δεσπότης Ἀχαΐας, ὅπως δὲν ὑπῆρξε τοιοῦτος οὔτε ὁ υἱὸς αὐτοῦ Benedetto Β' Zaccaria, ὁ λεγόμενος ἐκ τῆς μητρὸς του Παλαιολόγος, οὔτε ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Benedetto Γ' Zaccaria, υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ του Nicolino Zaccaria καὶ τῆς Ἀννας Κοντοσεφάνου. Οἱ Zaccaria ἐπάτησαν τὸν πόδα εἰς Πελοπόννησον ἐπὶ Martino Zaccaria, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Benedetto Γ', τοῦ νυμφευθέντος τὴν κληρονόμον τοῦ δεσποτάτου Ζακελὶν Ντελαρός, καὶ ἐμεγαλύνθησαν ἐν αὐτῇ ἐπὶ Centurione Β' Zaccaria τὸ 1404, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ὁ τελευταῖος δεσπότης Ἀχαΐας.⁵ Τὸ ἐνδιαφέρον πάντως δι' ἡμᾶς εἶναι ὅτι βυζαντινὴ ἤδη παράδοσις συνδέει τὸ ἐπίθετον Τζαμπλάκων μὲ τὴν Γενουατικὴν οἰκογένειαν τῶν Zaccaria καὶ ὑποδεικνύει ἴσως γενουατικὴν ἀρχὴν τῆς οἰκογενείας τῶν Τζαμπλάκωνων.

¹ Βάνescu, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 33, σημ. 6 καὶ σημ. 7.

² Α. Παπαδόπουλου - Κεραμεύς, "Ἐκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ. Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως. Παράρτημα ΙΖ' τόμου 1886, σ. 48, ἀριθ. 7. Περβ. αὐτόθι, σ. 47 περιγραφὴν τοῦ κώδικος.

³ Βάνescu, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 33 καὶ σημ. 7.

⁴ Βλ. προχείρως Γ. Ι. Ζολώτα, Ἱστορία τῆς Χίου. Τόμ. ΙΙ. Ἐν Ἀθῆναις 1924, σ. 356 κ.έ. G. Ostrogorsky, Geschichte des Byzantinischen Staates. München 1952, 390. P. h. P. Argenti, The occupation of Chios by the Genoese and their administration of the Island. Tom. I. Cambridge 1958, σ. 34 κ.έ.

⁵ Βλ. Argenti, The occupation etc., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 54, κ.έ.

Εἰς τὸ Σπουδαστήριον Παπυρολογίας καὶ Παλαιογραφίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ὑπάρχουν, πρὸ εἰκοσαετίας περίπου γενόμεναι, ὅχι πολὺ καλαὶ φωτογραφίαι ἑγγράφων, μεταξὺ ἄλλων καὶ τῆς μονῆς Βατοπεδίου,¹ ἀφορῶντων εἰς δωρεὰς Τζαμπλακῶνων πρὸς τὴν μονὴν ταύτην, ἐν μέρει ἀνεκδότων καὶ ἐν μέρει κακῶς ἐκδεδομένων. Κακαὶ φωτογραφίαι ἄνευ αὐτοψίας τῶν ἀντιστοίχων ἑγγράφων δὲν ὑπόσχονται πολλὰ ἐκ τῆς διπλωματικῆς αὐτῶν μελέτης καὶ δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποτελέσουν σπουδαίαν παρόρμησιν πρὸς μελέτην καὶ δημοσίευσιν αὐτῶν, ἐὰν τὸ ζήτημα τῆς προσωπογραφίας τῆς οἰκογενείας τῶν Τζαμπλακῶνων δὲν εἶχεν ὀριμάσει διὰ τῆς προηγηθείσης βιβλιογραφίας καὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ κ. Lemerle. Τὸ ἐκ τῶν ἐν λόγῳ ἑγγράφων ὕλικὸν δὲν λύει ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ἱστορίας τῆς οἰκογενείας τῶν Τζαμπλακῶνων, ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ἄλλας γνωστὰς ἥδη πληροφορίας τῶν πηγῶν δύναται νὰ προσφέρῃ μικρὰν συμβολὴν εἰς τὸ ζήτημα, προβαίνομεν κατωτέρω εἰς τὴν μελέτην καὶ δημοσίευσιν τῶν ἑγγράφων τούτων.

Τὰ εἰς τοὺς Τζαμπλάκωνας ἀφορῶντα ἑγγραφα τῆς μονῆς Βατοπεδίου, φωτογραφίας τῶν ὁποίων ἔχομεν ὑπ' ὄψει, εἶναι τὰ ἑξῆς:

I. Ἀφιερωτήριον γράμμα Ἀρσενίου μοναχοῦ Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, μηνὸς Φεβρουαρίου, ἰνδικτικῶνος ὀγδόης, ἄνευ ἔτους (συμπερασματικῶς τοῦ 1355).

II. Μητροπολιτικὸν ἀντίγραφον ἀφιερωτηρίου ἑγγράφου τοῦ Ἀρσενίου μοναχοῦ τοῦ Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Μαΐου 1356, γενόμενον ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης Ἀντωνίου.

III. Δωρητήριον γράμμα τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου Δημητρίου Τζαμπλάκωνος καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ μεγάλης στρατοπεδαρχίσσης Εὐδοκίας Παλαιολογίνας Τζαμπλακωνίσσης πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Αὐγούστου 1362.

IV. Ἀφιερωτήριον γράμμα τοῦ Μιχαὴλ Καβαλλαρίου τοῦ Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Αὐγούστου 1370.

V. Σιγίλλιδες γράμμα τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου (τοῦ Κοκκίνου, 1354—1355 καὶ 1364—1376) πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου, ἐπιβεβαιοῦν τὴν δωρεὰν τοῦ Μιχαὴλ Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος, τὸν Αὐγούστου τοῦ 1370 πρὸς τὴν αὐτὴν μονήν, τοῦ Σεπτεμβρίου 1371.

VI. Ἐνοικιαστήριον ἑγγραφοῦ τοῦ Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Μαρτίου 1376.

Θὰ παραθέσωμεν πρῶτον τὰ κείμενα τῶν ἑγγράφων χωρὶς ἀξιώσεις

¹ Τὸ ὑπάρχον φωτογραφικὸν ὕλικὸν ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μου πρὸς μελέτην ὁ καθηγητὴς τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Α. Πολίτης, εἰς τὸ Σπουδαστήριον τοῦ ὁποίου ἔχει περιέλθει τὸ ἀρχεῖον τοῦτο καὶ τὸν ὁποῖον θερμῶς εὐχαριστῶ.

καλῆς διπλωματικῆς ἐκδόσεως αὐτῶν (σημειοῦντες ὅμως ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ παρατηρηθῇ εἰς βυζαντινὸν ἔγγραφο, γνωστὸν ἐκ κακῆς φωτογραφίας), ἀφοῦ τὴν παροῦσαν ἐργασίαν ἐνδιαφέρει πρὸ παντὸς ἡ χρησιμοποίησις ὁρισμένων πληροφοριῶν ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων καὶ δὲν εἶναι ἐξ ἄλλου εἰς ἡμᾶς δυνατὴ ἡ ἀρτία διπλωματικὴ αὐτῶν ἐκδοσις.

2. Τὰ ἔγγραφα τῶν Τζαμπλάκωνων.

1.

Ἀφιρωτήριον γράμμα Ἀρσενίου μοναχοῦ Τζαμπλάκωνος διὰ τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου τοῦ Φεβρουαρίου μηνός, ἰνδικτιῶνος ὀγδόης, ἄνευ ἔτους (συμπερασματικῶς τοῦ 1355 ἀναμφιβόλως).

Ἀρχεῖον: Φωτογραφία (λευκὸν ἐπὶ μαύρου) τοῦ Σπουδαστηρίου Παπυρολογίας καὶ Παλαιογραφίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (εἰς τὸ ἐξῆς Σπ. Π. Π.). Εἰς τὸ κάτω δεξιὸν ἄκρον φωτογραφηθὲν σημείωμα ἐπὶ τεμαχίου χάρτου: Βατοπ. 3,34 Γ.

Ἐξωτερικόν: Εἰς τὸ κάτω ἀριστερὸν ἄκρον τὸ πρῶτον τρίτον τοῦ ἀπὸ τοῦ τέλους τρίτου στίχου ἑλλεῖπει λόγφ ῥωγμῆς κατὰ τὴν ἐκεῖ δίπλωσιν.

Γραφή: Ἡ γραφὴ εἶναι γραφὴ κωδίκων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μὲ πολλὰς συντομογραφίας. Εἰς τὸν στίχον 14 καὶ εἰς τὴν ἑβδόμην λέξιν ἐγένετο διόρθωσις ὑπὸ μεταγενέστερας χειρὸς, οὐδὲν νόημα δίδουσα. Ἡ διορθωθείσα λέξις θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο ἡ συνήθης εἰς τὴν τυπικὴν ταύτην φράσιν λέξις: «νομῆς» («...μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ νομῆς καὶ τῶν δικαίων αὐτοῦ...»).

Χρονολόγησις: Τὸ ἔγγραφο εἶναι χρονολογημένον μόνον διὰ μηνολογίου καὶ ἰνδικτιῶνος καὶ δὲν φέρει ἔτος. Τὸ ἐπόμενον ὅμως ἔγγραφο, τὸ δημοσιευόμενον ἐνταῦθα ἐν συνεχείᾳ, ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος καὶ φέρει χρονολογίαν ἔτους 1356. Εἰς ἀμφοτέρω τὰ ἔγγραφα ὁ ὑπογράφων Ἀρσένιος Τζαμπλάκων λέγει ὅτι ἔκτισεν ὁ ἴδιος ἰδίους ἐξόδοις τὸ καστέλλον Σλανέσιον (1, στ. 20-21, 2, στ. 8). Ὅθεν πρόκειται ἀσφαλὲς καὶ εἰς τὰ δύο ἔγγραφα περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου. Ἀμφοτέρω εἶναι ἀφιρωτήρια σχεδὸν τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου, τὸ δεῦτερον ὅμως, τοῦ 1356, περιέχει περισσοτέρας προσθήκας δωρεῶν. Ὅθεν τοῦτο εἶναι μεταγενέστερον τοῦ ἀχρονολογήτου πρώτου, διότι ὁ δωρητὴς εἰς αὐτὸ αὐξάνει τὰς δωρεάς του πρὸς τὴν μονήν. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἀπέχουν χρονολογικῶς πολὺ ἀλλήλων, διότι εἰς ἀμφοτέρω γίνεται λόγος περὶ τῆς πρώτης εἰσόδου τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου (1, στ. 2 - 6, 2, στ. 30 - 36). Ἐπειδὴ δὲ τὸ βυζαντινὸν ἔτος, ἐπομένως καὶ ἡ ἰνδικτιῶν, ἀλλάσσει ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου ἐκάστου ἔτους, τὸ ἀχρονολογήτον ἔγγραφόν μας, τοῦ μηνός Φεβρουαρίου τῆς ὀγδόης ἰνδικτιῶ-

νος, πρέπει να είναι τοῦ ἔτους 1355, ἀφοῦ τὸ μεταγενέστερον τοῦτου, τοῦ ἐπομένου Μαΐου τῆς ἐνάτης Ἰνδικτιῶνος, εἶναι τοῦ 1356, τὰ δ' ἔγγραφα δὲν ἀπέχουν μεταξύ των ἕνα δεκαπενταετῆ κύκλον Ἰνδικτιῶνων, ἀλλὰ πρέπει νὰ χρονολογηθοῦν ἐντὸς τῆς αὐτῆς δεκαπενταετίας μὲ ὀγδόην καὶ ἐνάτην Ἰνδικτιῶνα. Τὸν Φεβρουάριον λοιπὸν τοῦ 1355 συνετάγη τὸ πρῶτον ἔγγραφον τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου.

Ἐκδόσεις : Ἀνέκδοτον. Ἀναφέρεται ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου ἐν Γρηγ. Παλαμᾷ 2 (1918), σ. 85 ἀριθ. 34.

Ἐν τῷ κειμένῳ ὑποδηλούμενα ἔγγραφα : 1) Ἐγγραφον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Γ' Δούκα Βατάτζη (1222 - 1254) διὰ τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν Τζαμπλάκωνα, χορηγοῦν εἰς αὐτὸν τὸ κτήμα Πρινάριον, 2) ἔγγραφον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Γ' Καντακουζηνοῦ (λίαν πιθανῶς) (1341 - 1354), χορηγοῦν κτήματα εἰς τὸν νῦν μοναχὸν Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα καὶ ὑπονοούμενον ἐν τῇ φράσει τοῦ ἔγγραφου «ἀπὸ τῆς πρὸς ἐμὲ ἐλεημοσύνης τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως». Καντακουζηνὸς αὐτοκράτωρ τὸ 1355 δὲν ὑπάρχει πλέον βεβαίως, ἀλλὰ οἱ Τζαμπλάκωνες ὑπῆρξαν ὁπαδοὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ὁ εὐεργετὴν αὐτοκράτωρ δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ εἶναι ὁ ἀντίπαλος αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Ε' (1341 - 1391). Ἀμφότερα τὰ ἔγγραφα δὲν ἐσώθησαν.

Περιοχόμενον : Ἀποφασίσας νὰ μονάσῃ εἰς Ἅγιον Ὅρος καὶ γενόμενος δεκτὸς ὡς ἀδελφὸς μοναχὸς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, ὁ ὑπογράφων τὸ ἀφιερωτήριον τοῦτο ἔγγραφον, μοναχὸς Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, δωρίζει εἰς τὴν μονήν, ὅχι διὰ τὴν ἀπόκτησιν προνομίων ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του, τὰ ἐξῆς προγονικὰ αὐτοῦ κτήματα: 1) τὴν παρὰ τοῦ πατρός του κληροδοτηθεῖσαν εἰς αὐτὸν μερίδα ἐκ τοῦ προγονικοῦ των κτήματος Πριναρίου. Τὸ κτήμα τοῦτο ὁλόκληρον εἶχε παραχωρήσει διὰ χρυσοβούλλου εἰς τὸν πάππον του Τζαμπλάκωνα, τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν, ὁ ἀοιδίμος καὶ μακαρίτης αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτζης (1222—1254). Ἡ δὲ μερίς του περιελάμβανε α') παροίκους, διασκορπισθέντας ἐν μέρει κατὰ τὴν ταραχώδη ἐποχὴν τῶν ἐμφυλίων πολέμων (δύο Ἀνδρονίκων, Καντακουζηνοῦ, Ζηλωτῶν), β') ἐξαλειμματικὰς ὑποστάσεις, δηλαδὴ ἐγκαταλελειμμένας ἐκτάσεις, μὴ ἐχούσας φορολογούμενον καλλιεργητήν, γ') ἀμπελῶνας, καλλιεργουμένους καὶ μή, δ') χωράφια ἀρόσιμα, ε') μύλους, ς') ἄλλην ἐκτασιν γῆς, μὴ ἀροσίμου, ἀλλὰ βοσκησίμου, ζ') τὴν μερίδα του ἐκ τοῦ κτήματος εἰς τὴν Βελάν, η') τὴν μερίδα του ἐκ τοῦ κτήματος, ὅπου διαχειμάζουν τὰ ζῶα, τοῦ λεγομένου Θερμοποτάμου, καὶ ἐκ τῶν πλησίων αὐτοῦ εὐρισκομένων βοσκησίμων ἐκτάσεων, θ') τὴν μερίδα του ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐτησίας πανηγύρεως τοῦ Ἁγίου Συμεών, τῆς τελουμένης εἰς τὸ κτήμα των εἰς τὴν Βελάν, ὅταν αὕτη ἀρχίσῃ νὰ τελῇται πάλιν, ι') τὸ μικρὸν ὄχυρόν κάστρον,

τὸ λεγόμενον Σλανέσιον, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ἔκτισεν ἐντὸς τοῦ μεριδίου του εἰς τὸ κτῆμα Πρινάριον. Ταῦτα πάντα κατέχων «ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης τοῦ αὐτοκράτορος», δηλαδή δι' αὐτοκρατορικοῦ χρυσοβούλλου, ἐπιβεβαιῶντος αὐτῷ τὴν κυριότητα, ἀφιερώνει εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του καὶ οὐδείς ἐκ τῶν κληρονόμων καὶ συγγενῶν του ἔχει δικαίωμα νὰ ἀμφισβητήσῃ εἰς τὸ μέλλον τὴν ἐπὶ τούτων κυριότητα τῆς μονῆς.

Ἰδού τώρα τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου :

† Ἐπεὶ ἐφάνη μοι καλὸν οἰκεία βουλῇ, γνώμῃ τε καὶ προαιρέσει καὶ ἡκούμβισα εἰς τὸ ἅγιον καὶ σε || ² βάσιον ὄρος, τὸ ἐν τῷ Ἀθῷ διακέιμενον, καὶ ἐποίησα κατὰστασιν καὶ πληροφορί(αν) λόγῳ μου εἰς τὴν || ³ σεβασμίαν καὶ ἱερὰν μονήν, τὴν ἐπονομαζομένην τοῦ Βατοπεδίου, καὶ συνεβίβασθην μετὰ τ(οῦ) ἐν αὐτῇ || ⁴ εὐρισκομένου δοιωτ(ά)τ(ου) καθηγουμένου καὶ τ(ῶν) ἐτέρ(ων) πάντ(ων) τῶν ἀδελφ(ῶν) μου, τ(ῶν) τιμί(ων) μοναχῶν, ἵνα εὐρίσκωμαι || ⁵ καὶ αὐτὸς ὡς εἰς ἀδελφός, καθὼς ἡνδόκησεν εἰς αὐτὸ τοῦτο ἡ πανάχραντος Μή(τη)ρ τοῦ ἀληθινοῦ Θε(ο)ῦ καὶ Σ(ωτ)ηρ(ο)ς || ⁶ ἡμῶν Ἰ(ησο)ῦ Χ(ριστο)ῦ καὶ ἐγένετο ἡ εἰς ἀμφοτέρους κατὰστασις, ἔδοξέ μοι δὲ καὶ αὐθις καλὸν εἶναι καὶ δίκαιον || ⁷, ἵνα διὰ σ(ωτ)ηρί(αν) τῆς ἡμετέρας ψυχῆς καὶ τῶν ψυχῶν τ(ῶν) ἡμετέρων πάντ(ων), τῆς τε συνεύνου μου ἐκείνης καὶ τῶν || ⁸ ἐξ ὁσφύος μου παίδων, δώσω καὶ ἀφιερῶσω καὶ ἀπὸ τῶν γονικ(ῶν) μου κτημάτων, ὧν ἔχω ἀνενοχλήτων || ⁹ καὶ ἐλευθέρων, οἷων μοι φανῶσιν, οὐχὶ διὰ πρόσκτησιν ἐτέρ(ων) ἀδελφάτων, ἀλλὰ διὰ μόνην καθαρ(άν) || ¹⁰ προσένεξιν, ψυχικῆς σ(ωτ)ηρί(ας) ἔνεκεν ἡμετέρας, ὡς εἴρηται, τὸ παρὸν κ(α)τ(ά) τὸ παρὸν ἀφιερῶ γονικόν μου κτῆμα, τὸ || ¹¹ λεγόμενον Πρινάριον, ἥρουν τὴν μερίδα, ἣν ἐνεμόμην, ἀφ' οὗ δέδωκε ταύτην πρὸς με ὁ αὐθ(έν)τ(ης) μου ὁ π(ατ)ήρ μου || ¹² ἐκεῖνος, ὃ δέδωκε διὰ θείου καὶ σεπτοῦ χρυσοβούλλ(ου) ὁ ἀοίδιμος καὶ μακαρίτης βασιλ(εύς), κῦρ Ἰω(άννης) Δούκας || ¹³ ὁ Βατάτζης, πρὸς τὸν αὐθ(έν)τ(ην) καὶ πάππον μου τὸν Τζαμπλάκωνα ἐκείνον, τὸν δομέστικον τῶν σχολ(ῶν), καὶ ἀφιερῶ || ¹⁴ τοῦτο μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ [τῆς νομῆς] καὶ τ(ῶν) δικαί(ων) αὐτοῦ, καθὼς ἀρχῆθ(εν) τοῦτο ἐκεκτῆμην, || ¹⁵ ἥρουν τ(ῶν) παροίκων πάντ(ων), τῶν ἀρτίως εὐρισκομ(ένων) ἀπὸ τῆς τοῦ καιροῦ συγχύσεως καὶ ἀνωμαλί(ας), ὡσαύτως || ¹⁶ καὶ τὰς ὑποστάσεις πάσας τὰς ἐξαλειμματικάς, ἔτι τε τ(ῶν) ἀμπέλων, τ(ῶν) ἐνεργουμ(ένων) καὶ τ(ῶν) μῆ, τῆς ἀπάσης || ¹⁷ γῆς τῆς καματηρ(ᾶς), τ(ῶν) μολῶνων, καὶ τῆς ἐτέρ(ας) γῆς, τῆς ἀνθρώτου καὶ νομαδιαί(ας), μετὰ καὶ τῆς μερίδ(ος), || ¹⁸ ἧς εἶχον εἰς τὴν Βελάν καὶ τῆς μερίδος μου τοῦ χειμαδίου τῶν ζώων, τοῦ Θερμοποτάμου, καὶ τὰ πλησίον || ¹⁹ τούτων νομαδιαῖα τόπια, τὴν τελουμένην πανήγυριν, τὴν εἰς αὐτὴν τὴν Βελάν, τοῦ Ἀγί(ου)

1 ἐφάνει, ἡκούμβισα

15 ἀνωμαλίας

καὶ ἐνδόξου Συμμεών, || ²⁰ εἰ δεήσ(ει) καιρὸς ἐνεργεῖσθαι, σὺν τούτοις καὶ τὸ κασιτέλλιον, ὅπερ ἔκτισα ἐγὼ μονομερῶς ἐντὸς τ(ῆς) || ²¹ περιοχῆς τῆς γῆς μου ἐξ οἰκεί(ων) κόπων καὶ ἀναλωμ(ά)τ(ων), τὸ λεγόμενον Σλανέσιον. ταῦτα παραδίδωμι || ²² καὶ ἀφιερῶ, ἵνα κατέχων(αι) ἐν τῇ ῥηθείσ(ῃ) σεβασμῷ μονῇ ὡς ἐλεύθερα καὶ ἐκ γονικῶ(εν), καθὼς κατεῖχον καὶ αὐτὸς || ²³ ταῦτα ἀπὸ τῆς πρὸς ἐμὲ ἐλεημοσύνης τοῦ κρατ(αι)οῦ καὶ ἀγ(ίου) ἡμ(ῶν) αὐθ(έν)τ(ου) καὶ βασιλ(έως), ὡς εἶρητ(αι), καὶ οὐδ(έν) ἔχη || ²⁴ ἄδειάν τις τ(ῶν) ἀπάντ(ων) ἀπὸ τ(ῶν) παίδ(ων) μου ἢ τ(ῶν) ἐτέρ(ων) ἄλλων ἰδικ(ῶν) μου ἀνατρέψαι ἢ ἐνοχλῆσαι ταῦτα τὸ παρὰπ(αν), || ²⁵ ἐπειδὴ ἀπὸ τούτ(ων), ὧν δεδῆλωντ(αι), οὐδ(έν) δέδωκα ἢ εἰς προῖκα ἢ διὰ χάριτος ἢ διὰ ληγάτ(ου) τινὰ τῶν || ²⁶ παίδ(ων) μου, ἀλλὰ ὧσιν εἰς τὴν ὑμετέραν δεσποτείαν καὶ ἀρχήν, διὰ τοῦτον δὴ τὸν σκοπὸν τῆς ψυχικ(ῆς) || ²⁷ [ἐμοῦ σ(ωτη)ρί(ας), ὡς καὶ ἔφην. Διά] τε τοῦτο καὶ τὸ παρὸν μ(ου) ἀφιερωθήριον γράμμα ἐγγόν(ει) καὶ ἐπεδόθ(η) τῇ σε || ²⁸ βασιμῷ καὶ ἱερᾷ μονῇ καὶ τῷ μέρει παντὶ ταύτης εἰς ἀσφάλει(αν), μὴνι Φεβρουαρί(ω), Ἰν(δικτιῶνος) ὀγδόης, [καὶ] ὑπογράφεται || ²⁹ παρ' ἐμοῦ διὰ τὸ βέβαιον καὶ ἀσφαλές. Ἀρσέν(ιος) μοναχός.

† δ Τ ζ α μ π λ ά κ ω ν †

Παρατηρήσεις

Στ. 2: κατάσταση καὶ πληροφορία= σχέσεις καὶ ἐμπιστοσύνη. Βλ. Fr. Dölger, Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges. Textband. München 1948 (εἰς τὸ ἐξῆς Dölger, Schatzk.), Nr. 27, 19 Bem. (S.75), ὅπου καὶ ἄλλα παραπομπά.

Στ. 9: ἀδελφᾶτον= ἡ ὑπὸ τῆς μονῆς συντήρησις ἀδελφοῦ μοναχοῦ. Βλ. Dölger, Schatzk. Nr. 9, 61 Bem. (S. 47), ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

Στ. 11: Πρινάριον ὄνομα χωρίου καὶ περιοχὴ βασιλικῶν κτημάτων (ἐπίσκοπος), ἀναφερομένη ἤδη τὸ 1081 (Act. Lavra 35,17—36,5,32) καὶ εὐρισκομένη παρὰ τὸ Παγγαῖον ὄρος εἰς τὸ κατεπανίκιον Ποπολίας (βλ. Γ. Ι. Θεοχαρίδου, Κατεπανίκια τῆς Μακεδονίας. Μακεδονικά, παράρτημα 1. Θεσσαλονίκη 1954, σ. 53 κέ.). Πβλ. Dölger, Schatzk. Nr. 9, 8—9.

Στ. 13: δομίστικος τῶν σχολῶν= στρατιωτικὸς διοικητῆς εἰδικῶν στρατιωτικῶν σωματίων φρουρᾶς, λεγόμενων σχολῶν. Βλ. R. Guillaud, Le domestique des Scholes (Études sur l'histoire administrative de Byzance). REB 8 (1950), 5—51.

Στ. 16: ἐξαλειμματικαὶ ὑποστάσεις= ἐγκαταλειφθέντα ἀγροτικὰ κτήματα, μὴ ἔχοντα φορολογῆσιμον καλλιεργητὴν καὶ ὑποχρεωτικῶς ἀνατεθειμένα εἰς ἄλλους. Βλ. Dölger, Schatzk. Nr. 115, 13 u. Bem. (S. 315).

Στ. 18: εἰς τὴν Βελάν χωρίον παρὰ τὸ Πρινάριον εἰς τὸ αὐτὸ κατεπανίκιον Ποπολίας. Ἡ εἰς αὐτὸ τελουμένη πανήγυρις τοῦ Ἁγίου Συμεὼν ἔχει διακοπὴν λόγῳ τῆς σερβικῆς κατακτήσεως (βλ. στ. 20: εἰ δεήσει καιρὸς ἐνεργεῖσθαι). Οὐδέ-

μίαν λοιπὸν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν Βελλάν καὶ ἐπισκοπὴν Βελλᾶς τῆς Ἡπείρου (=Φωτικῆ). Ὑπάρχει καὶ ἐπισκοπὴ Βελλᾶς Νέων Πατρῶν καὶ χωρίον Βελλᾶ Καλαβρύτων. Περί τούτων βλ. Ν. Βέην ἐν Ἑπ. Ἑτ. Βυζ. Σπ. 2 (1925), σ. 122 σημ. 1.

Στ. 23: τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως ὑπονοεῖται λίαν πιθανῶς ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Γ' Καντακουζηνός (1347-1354), τοῦ ὁποίου οἱ Τζαμπλάκωνες ὑπῆρξαν ὁπαδοί, με ἀναδρομὴν οὕτω εἰς τὸ ἐγγὺς παρελθόν, καὶ ὅχι ὁ τὸ 1355 μόνος πλέον βασιλευὼν Ἰωάννης Ε' Παλαιολόγος (1341-1391).

2.

Μητροπολιτικὸν ἀντίγραφον ἀφιερωτηρίου ἐγγράφου τοῦ Ἀρσενίου μοναχοῦ τοῦ Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου τοῦ Μαΐου 1356, γενόμενον ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης Ἀντωνίου (Ἰούν. 1340-Μάιος 1362).

Ἀρχεῖον: Φωτογραφία Σπ. Π. Π. (λευκὸν ἐπὶ μαύρου). Εἰς τὸ ἄνω ἀριστερὸν καὶ τὸ κάτω δεξιὸν ἄκρον ἐπὶ συμφωτογραφηθέντος τεμαχίου χάρτου: Βατοπ. 3, 35 Β.

Ἐξωτερικόν: Μηχανικὴ καταστροφή εἰς τὸ μέσον τῶν πέντε πρώτων στίχων πλάτους 3-4 ἐκ. μ. καὶ ὕψους 3 ἐκ. μ. (βάσει συμφωτογραφηθείσης κλίμακος ὑποδεκαμέτρου).

Γραφή: Καθαρὰ καὶ πρὸς τὸ στοργυλὸσχημον τείνουσα γραφὴ κωδίκων ΙΔ' αἰῶνος μετὰ πολλῶν συντομογραφιῶν καὶ ἐλαχίστων ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων. Ἡ ὑπογραφή μετὰ τῶν τίτλων τοῦ μητροπολίτου ἐν μονοκονδυλιαῖς.

Χρονολόγησις ἀντιγράφου: Ἐν τῷ ἀντιγράφῳ ὑπάρχει βεβαίως ἡ πλήρης χρονολόγησις τοῦ πρωτοτύπου μετὰ μῆνα, ἰνδικτιῶνα καὶ ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου (Μάιος, ἰνδικτ. 9,6864=1356), ἡ ὁποία ἐλέγχεται ἀκριβῆς. (Βλ. Η. Lietzmann-K. Aland, Zeitrechnung. Berlin 1956. Samml. Götschen Nr. 1085, S. 55). Πότε ὁμως ἐγένετο τὸ μητροπολιτικὸν ἀντίγραφον τοῦτο; Πότε δηλονότι μετὰ τὸ 1356 ὑπῆρξε μητροπολίτης Λαρίσης Ἀντώνιος; Οἱ κατάλογοι τῶν μητροπολιτῶν Λαρίσης εἶναι λίαν ἐλλιπεῖς. (Βλ. πίνακα τῶν ὑπαρχόντων καταλόγων παρὰ Ν. Α. Βέη ἐν Byzant.-neugr. Jahrbücher 4 [1923] σ. 351 σημ. 3). Ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ Ἀντώνιος Λαρίσης εἶναι γνωστὸς (1340-1362). Βλ. Βέη ἐν Byzant.-neugr. Jahrb. 12 (1936), σ. 300-319. Εἰς τὰ «Βυζαντιακὰ γράμματα» τῶν Μετεώρων διεσώθη «σιγίλλιδες ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα Ἀντωνίου μητροπολίτου Λαρίσης» ἄνευ μὲν χρονολογίας, ἀλλὰ γραφὴν ἀσφαλῶς πρὸ τοῦ 1383. Βλ. Ν. Α. Βέη, Σερβικὰ καὶ βυζαντιακὰ γράμματα Μετεώρων. Βυζαντις 2 (1911-1912), σ. 2 καὶ σ. 18 κέ., ὅπου τὸ ἐν πίν. Δ' παρατιθέμενον πα νομοιοτύπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ μητροπολίτου: «*Ἀντωνίος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Λαρίσης ὑπέριμος καὶ*

ἔξαρχος Δευτέρως Θετταλίας καὶ πάσης Ἑλλάδος καὶ καθολικὸς κριτὴς τῶν ῥωμαίων[†], συγκρινόμενον πρὸς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἡμετέρου ἀντιγράφου, δεικνύει τὸν αὐτὸν γραφικὸν χαρακτῆρα, τὸν αὐτὸν ἐπομένως μητροπολίτην. Τὸ ἀντίγραφον λοιπὸν ἡμῶν ἐγένετο μετὰ τὸ 1356 καὶ πρὸ τοῦ 1362.

Ἐκδόσεις: Μικρὸν μέρος τοῦ κειμένου τοῦ ἀντιγράφου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ γέροντος Ἀρχαδίου Βατοπεδινοῦ ἐν περιοδικῷ Γρηγόριος Παλαμᾶς 11 (1927), σ. 366, ἥτοι ἀπὸ στ. 11 «ὡσαύτως μετὰ τούτων» — στ. 14 «εἰς περιβόλιον ἐνεργουμένου». Ἀναφέρεται (ἐσφαλμένως ὡς τοῦ Δημητρίου) ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου ἐν Γρηγ. Παλαμᾷ 2 (1918), σ. 86, ἀριθ. 35.

Περιεχόμενον: Ὁ μοναχὸς τῆς μονῆς Βατοπεδίου Ἀρσένιος Τζαμπλάκων διὰ τοῦ παρόντος ἐπισήμου καὶ ἐνώπιον μαρτύρων γενομένου ἀφιερωτηρίου ἐγγράφου του παραχωρεῖ εἰς τὴν μονὴν ὀριστικὴν κυριότητα ἐπὶ τῶν ἐξῆς κτημάτων του :

1) Ἐπὶ κληρονομικοῦ μεριδίου του ἐκ τοῦ κτήματος Πριναρίου, περιλαμβάνοντος α) ἀρόσιμα χωράφια, β) ἀμπέλια, γ) μυλοστάσια, δ) παροίκους καλλιεργητάς, ε) ἐγκαταλειμμένα τμήματα γῆς ἄνευ φορολογησίμων καλλιεργητῶν, ς') ἰδιόκτιστον μικρὸν πύργον, Σλανέσιον καλούμενον, ζ) βοσκήσιμον ἔκτασιν, η) χώρους διαχειμάσεως ζώων, θ) μερίδα ἐκ τῶν εἰσοδημάτων πανηγύρεως, τελουμένης κατ' ἔτος εἰς τὸ ἐγγὺς κείμενον προγονικὸν κτῆμα, Βελά ὀνομαζόμενον, 2) ἐπὶ ἰδιοκτητῶν οἰκιῶν ἐντὸς τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης κειμένων, ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Καταφυγῆς, καὶ περιλαμβανουσῶν μικρὸν ναὸν τῆς Παναγίας Καμαριωτίσσης, ὡς καὶ ἐλεύθερον χωρὸν, χρησιμοποιοῦμενον ὡς περιβόλιον, 3) ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος κληρονομικοῦ του μεριδίου ἐκ τοῦ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Γαλικοῦ πατρικοῦ κτήματος, περιλαμβάνοντος α) ἄλυσκην ἄλματος, β) παραθαλάσσια οἰκόπεδα καὶ γ) πύργον. Ταῦτα πάντα ὑπὸ τὴν ἀμοιβαίαν ὑποχρέωσιν τῆς μονῆς 1) νὰ συντηρῇ ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐτὸν καὶ τέσσαρας ὑπηρέτας του καὶ νὰ θεωρῇ αὐτοὺς ὡς ἀδελφοὺς μοναχοὺς, ἐφ' ὅσον ζῶσι καὶ εὐρίσκονται ἐν τῇ μονῇ, 2) νὰ ἐπιτρέψῃ μετὰ θάνατον τὸν ἐνταφιασμόν του ἐντὸς τῆς μονῆς καὶ 3) νὰ μνημονεύῃ αὐτοῦ ὡς εὐεργέτου τῆς μονῆς, τῶν τέκνων του καὶ τῆς ἀδελφῆς του. Τὸ ἀμετάκλητον καὶ ἀπρόσβλητον τῆς συμφωνίας βεβαιοῦται καὶ ἐξασφαλίζεται δι' ἁρῶν κατὰ παντός, ὅστις ἤθελεν ἐπιχειρήσει ποτὲ ἀνατροπὴν τῆς ἀφιερώσεως, τῆς ὁποίας ἡ νομικὴ ἰσχὺς ἐπικυροῦται καὶ δι' ὑπογραφῆς μαρτύρων.

Ἰδού τώρα τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου :

† [Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Π(ατ)ρ(ὸς) καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγ(ίου) Πν(εύματος). Ἀρσέν] ιος μοναχὸς [καὶ] τα [πεινός, ὁ Τζαμπλάκ]ων, ὁ καὶ κάτωθι(εν) τοῦ παρόντος ὅρους οἰκιοχείρ(ως) ὑ[πογρ]ά || ψαι ὀφείλων, τὸ παρὸν ἀφιερωτήριον ἐν[υπόγραφον] ἐγγραφόν μου [τίθμει καὶ

ποιῶ] ἀβιάστως καὶ ἀμεταμελήτ(ως) πρὸς τ(ήν) σεβασμί(αν) βασι || ³λικήν
 ἀγιορειτικὴν μεγ(ά)λ(ην) [μονήν] τοῦ Βατοπεδίου [καὶ πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ
 ἱδασκουμένους μοναχοὺς ἀπὸ παντ]ὸς τοῦ μέρους μου, δι' οὗ δὴ ἐνυπο-
 γράφον ἐγγράφον μου || ⁴ ἀφιερῶ ἐπυροθύμως διὰ τὴν πολλήν, ἣν ἔχω πρὸς
 αὐτήν, σχέσιν καὶ [πληροφορίαν] σωματικῶς ἀπεντεῦ(θεν) καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς
 σήμερον παραδίδωμι || ⁵ τὴν ἀπὸ τῆς περιοχῆς τοῦ γονικοῦ ἡμῶν κτήματος,
 τοῦ Πρινα[ρίου] [λεγόμενον], ἀναλογοῦσάν μοι γονικόθ(εν) πᾶσαν μερίδα
 ἀπὸ τῆς ἐκεῖσε καματηρᾶς || ⁶ γῆς, τῶν ἀμπελίων τε καὶ μυλωνοστασίων καὶ
 [...9] [ἐν δια]φόροις τόποις διὰ τὸ ἀνώμαλον τοῦ καιροῦ(ς) εὐρισκομέν(ους)
 ἰδιοκτητοὺς μου || ⁷ παροίκους μετὰ καὶ τῶν ἐξαλειμμάτων τῶν παροίκων
 μου, οἵτινες ἔλειψαν ἀπὸ τῆς συγχύσεως τοῦ καιροῦ, ἔτι τε τοῦ παρ' ἐμοῦ
 ἐξ ἰδίων μου || ⁸ κόπων καὶ ἀναλωμάτων κτισθέντος ἐκεῖσε καστελλίου καὶ
 ἰδίως [μοι] προσόντος, τοῦ καλουμένου Σθλανεσίου. ἀλλὰ δὴ καὶ τῆς ἐκεῖσε
 εἰς || ⁹ πρόβατα νομαδιᾶς γῆς καὶ τῶν χειμαδίων τοῦ Θερμοποτάμου καὶ
 τῆς Βλαγάστεως μέχρι τῶν συνόρων τῶν γειτονούντων μοι Ἐλευθε || ¹⁰ρο-
 πολιτῶν καὶ τῆς ἀνηκούσης μοι μερίδος ἀπὸ τῆς πανηγύρεως, τῆς κατ' ἔτος
 εἰς τὸ γονικόν μου κτήμα τὴν Βελὰν γινομ(έ)ν(ης) ἐπὶ τῇ σε(βασ)μ(ί)α μνή-
 μῃ || ¹¹ τοῦ Ἀγ(ίου) Συμεῶν. ὡσαύτ(ως) μετὰ τούτων ἀφιερῶ ὁμοίως καὶ
 παραδίδωμι πρὸς(ς) τ(ήν) τοιαύτην τοῦ Βατοπεδίου μον(ήν) καὶ τὰ ἐντὸς μ(έν)||¹²
 τῆς θεοσώστου πόλεως Θεσσαλονίκης καὶ κατὰ τὴν γειτονίαν τῆς Κατα-
 φυχῆς δεσποτικῶς προσόντα μοι, ὅσα καὶ οἷα ὀρῶνται || ¹³ τὴν σήμερον,
 οἰκήματά μου μετὰ καὶ τοῦ ἐκεῖσε πανσέπτου καὶ θείου ναοῦ, τοῦ εἰς ὄνο-
 μα τιμωμ(έν)ου τῆς πανυπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν || ¹⁴ Θε(ο)τόκου καὶ
 ἐπωνυμιωμ(έν)ου τῆς Καμαριωτίσεως καὶ τοῦ περὶ αὐτὰ ἀνέτου ὅσον καὶ
 οἶον τοπίου, τοῦ καὶ νῦν ὡς εἰς περιβόλιον ἐνεργουμ(έν)ου, καὶ || ¹⁵ τὴν
 ἀπὸ τοῦ ἐκτὸς δὲ ταύτης πόλεως Θεσσαλονίκης καὶ περὶ τὸν Γαλικὸν γο-
 νικοῦ μου κτήματος, τοῦ καλονμ(έν)ου τοῦ μεγ(ά)λ(ου) παπίου τοῦ || ¹⁶
 Τζαμπλάκωνος, ἀναλογοῦσάν μοι ἡμίσειαν πᾶσαν μερίδα, ὅσῃν τε καὶ οἷαν,
 σὺν τῷ ἀρμυριχίῳ καὶ τοῖς ἐκεῖσε παραιγιαλί(οις) δικαίοις || ¹⁷ μου, μέχρι
 τῆς Χηναροῦς ἣ καὶ πέραθ(εν) τούτου, καθὼς ἐκρατεῖτο παρ' ἐμοῦ, ἀφ' ἧς
 ἀπάσης ἡμισεί(ας) μερίδος ὀφείλω ἐγὼ κατέχειν || ¹⁸ γῆν ζευγαρίων δύο,
 ὅπως ποιήσω ἐν αὐτῇ εἶτι ἂν βουληθῇσομαι. ἡ γὰρ λοιπὴ τοῦ τοιοῦτου κτή-
 ματος ἡμίσεια μερὶς κατέχετ(αι) παρὰ τῶν || ¹⁹ μερῶν τῶν αὐταδελφῶν
 μου, τοῦ τε μακαρίτου ἐκείνου Ἀσωματιανοῦ, τοῦ μεγ(ά)λ(ου) δονκὸς τοῦ
 Τζαμπλάκωνος, καὶ τοῦ μεγ(ά)λ(ου) στρατοπεδάρχου κ(υ)ρ(οῦ) Δημητρί(ου)||²⁰
 τοῦ Τζαμπλάκωνος, ἄνευ τῆς δι' ἐγγράφον συμφώνου προεκπροικισθείσης
 μερίδος πρὸς τὴν αὐταδέλφην μου ἐκείνην παρακοιμωμ(έν)ην, τὴν || ²¹ Τορ-
 νικίαν. οὗ δὴ κτήματος ὃ ἐν αὐτῷ νῦν ὀρώμενος πύργος ἀνεγερθεὶς ἐξ

3 Βατοπεδίον 8 καστέλιον 11 Βατοπεδίον 15 παπίου (=παπία) 18 βουληθῇσομαι

ιδίων μου ἐξόδων καὶ ἀναλωμ(ά)των καὶ ἰδίως κατέχετο || ²² παρ' ἐμοῦ, ὑστερον δὲ δι' ἐμὴν συγκατάβασιν, ἦν διέκρινα διὰ τὴν γνησιότη(η)τα τῶν ἀδελφῶν μου, ἐτάχθη παρ' ἐμοῦ μετέχεσθ(αι) καὶ παρὰ τῶν || ²³ αὐταδέλφων μου ἐξ ἡμισείας, ὥσπερ μετέχονσι καὶ εἰς τὰ ἐκεῖς τοῦ τοιοῦτου κτήματος λοιπὰ δίκαια, πλὴν ἐν προτιμῇσει μετέχεσθαι || ²⁴ αὐτοῦ παρ' ἐμοῦ τε αὐτοῦ καὶ τοῦ μέρους μου ὀφειλομ(έν)ου μοι εἰσαεῖ. ἀφιερῶ οὖν τὰ τοιαῦτα πάντα μετὰ πάντων τῶν δικαί(ων) καὶ προνο || ²⁵ μίων αὐτῶν πρὸς τὴν τοιαύτην σεβασμίαν βασιλικὴν μεγ(ά)λ(ην) ἀγιορευτικὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, ὡς ἂν ἀπὸ τῆς σήμερον καὶ εἰς τοὺς ἐξῆς || ²⁶ ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους κατασχούσα ἡ τοιαύτη σε(βασμί)α μονὴ καὶ τὸ μέρος αὐτῆς ταῦτα κατέχη καὶ νέμητ(αι) καὶ δεσπόζῃ αὐτῶν || ²⁷ τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τοὺς ἐξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους κατὰ τελείαν δεσποτείαν καὶ ἀναφαίρετ(ον) κυριότητα καὶ || ²⁸ οὔτε παρ' ἐμοῦ αὐτοῦ, οὔτε παρὰ τίνος τοῦ μέρους μου εὗροι τὴν τυχοῦσαν εἰς τὸ ἐξῆς διενόχλησ(ιν) ἐπὶ τῇ κατοχῇ καὶ δεσποτείᾳ αὐτῶν, ἀλλὰ || ²⁹ κατέχη καὶ νέμητ(αι) ταῦτα πάντα τελεί(ως), ἐξουσιωδῶς, κυρί(ως) καὶ ἀναφαιρέτ(ως) εἰς τοὺς ἐξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, φυλαχθέντος || ³⁰ ἐφ' ἡμᾶς καὶ τούτου, ἵνα κατὰ μὲν τὸ παρὸν εἰς τὴν ἐμὴν πᾶσαν ζωὴν εὐρίσκω καὶ ἐγὼ ἀδελφικὴν σχέσιν, προμῆθειάν τε καὶ κυβέρνησ(ιν) παρὰ τε || ³¹ τοῦ τῆς μονῆς προσετιῶτος καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐτέρων πάντων γερόντ(ων) καὶ λοιπῶν ἀδελφῶν τῆς τοιαύτης μονῆς, παρεχομ(έν)ων μοι καὶ τῶν προτεταγμέ || ³²ων μοι τεσσάρων διακονιῶν ἀνυστερήτως καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἄλλων ἀδελ(φ)ῶν τῆς τοιαύτης μονῆς, μετὰ δὲ θάνατόν μου κηδευσθήσομαι καὶ || ³³ ἐνταφιασθήσομαι παρὰ τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς ἐντίμως ὡς δεῖ καὶ μνημονεύομαι ἐν αὐτῇ ὡς εἰς τῶν κητιόρων καὶ ὡς πολλ(ῶν) ἄξια ἀνα || ³⁴θεις καὶ ἀφιερῶσας αὐτῇ, μνημονευσομ(έν)ης καὶ τῆς συναδελφῆς μου μετὰ τῶν παιδίων μου, ἔχωσι δὲ καὶ οἱ εὐρεθισόμ(εν)οι ὑπουργοί μου μετὰ θά || ³⁵νατόν μου τὰς διακονί(ας) αὐτῶν ἀνυστερήτ(ως), μέχρις ἂν ζῶσιν εὐρισκόμ(εν)οι ἐν τῇ μονῇ καὶ ὑποτασσομ(εν)οι τῷ προσετιῶτι καὶ τοῖς ἐτέροις τῆς μονῆς μοναχοῖς, || ³⁶ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοί. καὶ τούτων οὕτω διατηρηθέντ(ων) μέχρι τέλους παρὰ τῶν τῆς τοιαύτ(ης) μονῆς ἀδελφῶν, οὗτ' ἐγὼ αὐτός, οὔτε τις ἕτερος τοῦ μέ || ³⁷ρους μου ἢ ἐν τῇ ζωῇ μου ἢ καὶ μετὰ θάνατόν μου ἔσομ(εν) ἄδειαν τὸ τυχόν ἐκ τῶν τοιούτ(ων) κτημ(ά)των παρυστοκρατῆσαι καὶ ἀποσπᾶσαι τῆς μον(ῆς) ἢ ἐνο || ³⁸χλῆσαι αὐτῇ καὶ διασεῖσαι ὅλως ἐπὶ τῇ κατοχῇ καὶ δεσποτείᾳ αὐτῶν, ἀλλ' εἴ τι καὶ βουληθῇσεται τις τοιοῦτον, περὶ ἀπεύχομαι, οὐ μόνον ἵνα || ³⁹μὴ εἰσακουῇτ(αι), ἐφ' οἷς ἂν ἴσως ἔχη λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τῷ ἀποπέμπεσθαι τὸν τοιοῦτον, ὁποῖος ἂν καὶ εἴη, ἀπρακτον καὶ καταδεδικασμ(έν)ον παρὰ || ⁴⁰

παντὸς δικαστηρίου, ἐπισπᾶται) εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀπὸ τοῦ Κ(υρίου)ν ἡμῶν Ἰ(ησοῦ)ν Χ(ριστοῦ)ν καὶ τῆς αὐτοῦ ὑπερευλογημ(έν)ης ἀειπαρθένου μ(η)τ(ρ)ός ἀγανάκτησίν τε καὶ || ⁴¹ ἄλλοτρίωσιν καὶ τὰς ἀρὰς τῶν τριακοσί(ων) δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων Π(ατέρ)ων κἄμου τοῦ ἁμαρτωλοῦ, συγκатаλεγόμενος μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα καὶ τῶν || ⁴² εἰπόντων τὸ ἄρον, ἄρον σ(α)ύ(ρ)ωσον αὐτόν. πρὸς τὸ καὶ αὐθις ἐρρῶσθαι τὸ παρὸν ἀφιερωτήριον ἐνυπόγραφον ἔγγραφόν μου κατὰ πᾶσαν αὐτοῦ τ(ήν) περι || ⁴³ λησιν, ἰσχύειν ὀφείλον καὶ ὡς πρακτικὸν σωματικῆς καὶ τοπικῆς παραδόσεως, ὅπερ καὶ ἐγγράφῃ παρουσείᾳ τῶν οἰκεί(ων) τῷ κρατ(αι)ῷ καὶ ἀγ(ί)ῳ ἡμῶν αὐθ(έν)τ(η) καὶ || ⁴⁴ βασιλεῖ, τοῦ τε ταττᾶ τῆς αὐλῆς κυρ(οῦ) Μανουήλ τοῦ Ἀλληλούϊα, τοῦ Τζαούχη κυρ(οῦ) Θεοδώρου, τοῦ προκαθημ(έν)ου κυρ(οῦ) Μιχαήλ τοῦ Ἀμασιανοῦ καὶ τοῦ Κουλλουρά || ⁴⁵ κη κυρ(οῦ) Μανουήλ, διὰ χειρὸς Ἰω(άνν)ου κληρικοῦ καὶ ταβουλλαρίου τοῦ Ἀμαράντιου, μὴνι Μαῖῳ Ἰν(δικτιῶνος) ἐνάτης, ἔτους ῥων ῥων ῥων 864 (=6864=1356), ἐνώπιον τῶν ὑπ(ο)γραφόν(των) μ(α)ρ(τ)ύρων). || ⁴⁶ ἡ ὑπογραφή: ὁ δοῦλος καὶ συμπεθερὸς τοῦ κρατ(αι)οῦ καὶ ἀγ(ί)ου ἡμῶν αὐθ(έν)του καὶ βασιλέ(ως) Ἀρσένιος μοναχὸς ὁ Τζαμπλάκων, μεθ' ὃ ἐφεξῆς αἱ || ⁴⁷ ὑπογραφαὶ τῶν μαρτύρων: οἱ δοῦλοι τοῦ κρατ(αι)οῦ καὶ ἀγ(ί)ου ἡμῶν αὐθ(έν)του καὶ βασιλέ(ως) Μανουήλ Ἀλληλούϊας ὁ ταττᾶς τῆς αὐλῆς, Θεόδωρος Τζαούχης, κυρ(ο)ς || ⁴⁸ Ἀμασιανὸς ὁ προκαθημ(έν)ος, Μανουήλ ὁ Κουλλουράκης καὶ Ἰω(άνν)ης κληρικὸς καὶ ταβουλλάριος ὁ Ἀμάραντος μ(α)ρ(τ)υρ(ω)ν καὶ βεβαίῳν ὑπ(έ)γραψ(α)ν||⁴⁹. Τὸ παρὸν ἴσον τῷ πρωτοτύπῳ ἀντιβληθ(έν) καὶ κατὰ πάντα ἐξισάζον εὑρεθ(έν) ὑπεγράφη δι' ἀσφάλει(αν) πλείονα καὶ βεβαίωσιν κ(α)τ(ὰ) τ(ήν) εἰς ταῦτα συνήθειαν†

† ὁ μ(η)τ(ρ)οπολ(ί)της Λαορίσσης, ὁ πέτριμος καὶ ἑξαρχος Δευτέρας Θεσσαλίας καὶ πάσης Ἑλλά(δ)ος Ἀντωνίος†

Παρατηρήσεις

Στ. 1: Ἀρσένιος μοναχὸς ὁ Τζαμπλάκων εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον τοῦ προηγούμενου ἐγγράφου, διότι εἰς ἀμφοτέρω τὰ ἔγγραφα ὁ αὐτὸς ὑπογράφων ὀμιλεῖ περὶ πύργου, Σλανέσιον καλουμένου, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ἔκτισεν εἰς τὸ κτῆμα τοῦ Πριναρίου (1, στ. 21, 2, στ. 8). Τὴν δωρεάν ἄλλωστε ταύτην τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος μαρτυρεῖ καὶ ὁ Καντακουζηνὸς ὀλίγους μῆνας βραδύτερον, τὸν Σεπτέμβριον 1356, εἰς χρυσόβουλλόν του. Ἐπ. Ἐτ. Βυζ. Σπ. 4 (1927), σ. 233, στ. 22/23: «...τὴν εἰς τὸ Πριναρί γῆν, ἣτις ἀφιερῶθη παρὰ τοῦ ἐν μοναχοῖς Τζαμπλάκωνος κῆρ Ἀρσενίου...».

Στ. 9: τῶν γειτονούντων μοι Ἐλευθεροπολιτῶν ὅχι ἡ σημερινὴ Ἐλευθερούπολις (παλαιὸν ὄνομα Πράβι) δυτικῶς τῆς Καβάλας καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐξοδὸν τῆς μεταξὺ Παγγαίου καὶ Συμβόλου κοιλάδος(=βυζαντινὸν κατεπανίκιον Ποπολίας, βλ.

Θεοχαρίδου, Κατεπανίκια Μακεδονίας, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 53 κέ.), ἀλλὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Ἐλευθεραὶ (καὶ λιμὴν Ἐλευθερῶν) ΝΔ τῆς Καβάλας καὶ Ν τοῦ Πραβίου, τὸ ὁποῖον κακῶς ὠνομάσθη Ἐλευθερούπολις. Βλ. περὶ τῆς ἱστορίας καὶ θέσεως τῆς Ἐλευθερουπόλεως P. Lemerle, *Philippe et la Macédoine orientale*. Paris 1945 (Texte), σ. 267-8.

Στ. 12: ἐντὸς τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης καὶ κατὰ τὴν γειτονίαν τῆς Καταφυγῆς περὶ τῆς Καταφυγῆς καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Καμαριωτίσσης ἀνεπτύχθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη σημαντικὴ βιβλιογραφία. Βλ. τελευταίως Α. Ξυγγοπούλου, Καταφυγή - Ἀχειροποίητος, Μακεδονικά 4 (1958), σ. 441-448, ὅπου καὶ ἡ προηγουμένη βιβλιογραφία. Εἰδικῶς περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Καμαριωτίσσης βλ. Α. Ξυγγοπούλου, Παναγία Καμαριώτισσα. Ἑλληνικά 14 (1956), τευχ. 2ον, σ. 453-457.

3.

Δωρητήριον γράμμα τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου Δημητρίου Τζαμπλάκωνος καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ μεγάλης στρατοπεδαρχίσσης Εὐδοκίας Παλαιολογίνας Τζαμπλακωνίσσης πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Αὐγούστου 1362.

Ἀρχεῖον: Φωτογραφία Σπ. Π. Π. (λευκὸν ἐπὶ μαύρου). Κατὰ τὸ μέσον τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ἐπὶ συμφωτογραφηθέντος τεμαχίου χάρτου: Βατοπ. 3, 35 Α.

Ἐξωτερικόν: Μακρόστενον σχῆμα. Ἄνευ φθορῶν.

Γραφή: Καθαρὰ γραφὴ κωδίκων ΙΔ' αἰῶνος μετ' ὀλίγων συντομογραφιῶν καὶ ὀλίγων ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων. Ὁ στρατοπεδάρχης υπογράφει ἰδιοχείρως μόνον διὰ τοῦ τίτλου του. Ἡ ὑπογραφή τῆς στρατοπεδαρχίσσης κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ κεφαλαίων χαρακτήρων καὶ πλήρης ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων. Ἡ ὑπογραφή (τίτλοι καὶ ὄνομα) τοῦ Βαλσαμῶνος ἐν μονοκονδυλῆϊς.

Διπλωματικά: Ὑπάρχει φωτογραφία Σπ. Π. Π. ἀκριβοῦς ἀντιγράφου (πλὴν τῶν ὑπογραφῶν), φέροντος τὴν ἀρχεακὴν σημείωσιν: Βατοπ. 3, 35 Γ καὶ γενομένου ὑπὸ ἀνωνύμου μητροπολίτου Πολυστύλου καὶ Πέτρας.

Ἐκδόσεις: Ἐξεδόθη μετὰ ἀναγνωστικῶν σφαλμάτων, παραλείψεως τμήματος τοῦ κειμένου (ἀπὸ στ. 14 «ἰλεως»—μέχρι στ. 32 «οὐρανῶν») καὶ ἄνευ ὑπογραφῆς τοῦ Βαλσαμῶνος ὑπὸ τοῦ γέροντος Ἀρχαδίου Βατοπεδίου ἐν περιοδικῇ Γρηγόριος Παλαμᾶς 3 (1919), σ. 437/8. Ἀναφέρεται ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Γρηγ. Παλαμᾶς 2 (1918), σ. 86, ἀριθ. 35.

Περιεχόμενον: Ὁ ὑπογράφων μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων προβαίνει (ἐν Κωνσταντινουπόλει) εἰς ἀφιέρωσιν πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ τετάρτου μεριδίου του ἐκ τοῦ πατρικοῦ του κτήματος, τοῦ κειμένου παρὰ τὸν Γαλικὸν ποταμὸν Δ τῆς Θεσσαλονίκης. Τὰ ἄλλα τρία μερίδια τοῦ κτήματος ἔχουν ἤδη ἀφιερῶσει πρὸς τὴν αὐτὴν μονήν

πρὸ ὀλίγου χρόνου οἱ μακαρίται πλέον σήμερον ἀδελφοί του Τζαμπλάκωνες. Τὴν ἀφιέρωσιν ποιεῖται διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του, ζητῶν ὡς ἀντιπαροχὴν παρὰ τῆς μονῆς μνημόνευσιν τοῦ ὀνόματός του ἐν ταῖς προσευχαῖς τῶν μοναχῶν, εἰδικὴν ὑπὲρ αὐτοῦ δέησιν κατὰ τὴν ἐν τῷ Ὁρθρῳ ἐκάστης Κυριακῆς ἐκφωνουμένην μικρὰν ἐκτενὴ καὶ τὰ κανονικὰ μνημόσυνα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς του εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου Ψυχωσωστρίας, μετόχιον τῆς μονῆς Βατοπεδίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ νὰ ταφῇ μετὰ θάνατον.

Τὴν ἀνενόχλητον κυριότητα τῆς μονῆς ἐπὶ τοῦ ἀφιερουμένου κτήματος ἐγγυᾶται καὶ ἡ ὑπογράφουσα σύζυγός του, παραιτηθεῖσα ἐπισήμως παντὸς παρόντος ἢ μελλοντικοῦ δικαιώματός της ἐπὶ τοῦ κτήματος ἐνώπιον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀρχοντος Μιχαὴλ Βαλσαμῶνος. Οὐδεὶς δὲ ἔχει δικαίωμα νὰ προσβάλῃ τὴν δωρεὰν ταύτην, ἡ ὁποία θὰ πρέπῃ νὰ παραμείνῃ ἀλώβητος, ἐὰν ἐξαίρεσωμεν βεβαίως ἐχθρικὰς ἐνεργείας τῶν τὰ μέρη ἐκεῖνα λεηλατούντων Σέρβων, πᾶς δὲ ἀποπειρώμενος τοιοῦτόν τι, εἴτε ἐκ τῶν τέκνων του εἴτε ἐκ τῶν συγγενῶν του, θὰ ἐπισύρῃ καθ' ἑαυτοῦ τὴν τιμωρίαν τῆς Παναγίας καὶ τὴν κατάραν τοῦ δωρητοῦ.

Ἴδου τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου :

† Ἐπεὶ δὴ φίλον εἶη Θ(ε)ῶ καὶ τὸ κατὰ δύναμιν, ὡς ἔδειξ(εν) αὐτὸς ἐπὶ τ(ῆς) παλαιᾶς ἐκείν(ης) χήρ(ας) τὰ δύο λεπτά δεξάμενος || ² εὐ-
μεν(ῶς) καὶ ἐπαινέσας φιλοτίμως, ὡς ἀπ' ὁρθῆς γνώμης καὶ προθύμου
προαιρέσ(εως) προσαχθέντα, δέξαιτο καὶ τὸ ἡμέτερ(ον) || ³ ἀνάθημα εὐμε-
νῶς ἀντὶ τῶν ἀπειρῶν αὐτοῦ, ὧν ἐδωρήσατο ἡμῖν ἐνδεργεσιῶν, εἰ καὶ τ(ὰ)
καθ' ἡμῶν || ⁴ ἡ ἀταξία τοῦ καιροῦ ἀρτίως δυστυχῶς ἐσεχέδιασεν, οὐ τὸ
εὐτελὲς καὶ σμικρὸν τοῦ δώρου ἀναλογισάμενος, || ⁵ ἀλλὰ τὸ πρόθυμον καὶ
εὐγνωμον καὶ εὐχάριστον ἡμῶν ἀποδεξάμενος. τὸ ἀπὸ τῶν ἀγίων μου
αὐθεντ(ῶν) || ⁶ καὶ γονέων ἐκείνων δοθέν μοι τέταρτ(ον) μεριδικὸν ἀπὸ
τοῦ καθόλ(ου) κτήματος, τοῦ καλουμένου Γαλικοῦ, τοῦ πλησί(ον) || ⁷
τῆς μεγαλοπόλεως καὶ περιβοήτου Θεσσαλονίκης διακειμένον, ἀνατί-
θημι καὶ αὐτὸς τῇ Μ(η)τρί τοῦ || ⁸ Θ(εο)ῦ μου καὶ ἀποχαρίζομαι τοῦτο
πρὸς τὴν αὐτῆς σεβασμίαν μονήν, τὴν κεκλημένην τοῦ Βατοπεδίου, || ⁹
τὴν ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὁρει διακειμένην, ὥστε ἔχειν αὐτὸ τοὺς ἐν αὐτῇ νῦν
ἐυθρισκομένους τιμιωτάτους || ¹⁰ μοναχοὺς καὶ τοὺς μέλλοντας αὐθις ποτὲ
ἔσεσθαι καὶ ἀποφύγεσθαι τὴν ἀπὸ τούτου πρόσδοον εἰς κυβέρ || ¹¹ νησιν
καὶ προμήθειαν αὐτῶν, καθὼς καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων τριῶν μεριδικῶν
τοῦ αὐτοῦ κτήματος || ¹² ἀποκερδαίνουσιν, ὅσον ἀπὸ τῆς πρὸ μετρίου
καιροῦ ἐπιγενομένης προσενέξεως παρὰ τῶν μακαριτῶν || ¹³ καὶ φιλά-
των μου ἀδελφῶν ἐκείνων, τῶν Τζαμπλακῶνων, πρὸς τὴν αὐτὴν σε-
βασμίαν βασι(λικ)ήν || ¹⁴ μονὴν ψυχικῆς ἕνεκα σ(ωτη)ρίας αὐτῶν τε καὶ
τῶν ἀγίων ἡμῶν αὐθεντῶν καὶ γονέων. ὅθεν καὶ ὁ || ¹⁵ φείλουσιν οἱ ἐν

τῇ εἰρημένῃ σεβασμιά βασιλικῇ μονῇ τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς Βατοπεδιν(ῆς) || ¹⁶ ἑνασκούμενοι μνεῖαν ποιῆσθαι ἐν ταῖς πρὸς Θεόν <εὐχαῖς> αὐτῶν καὶ ἐντεύξεσιν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ἀθλίας || ¹⁷ καὶ ταλαιπώρου ψυχῆς, ποιεῖν δὲ ἀμεταθέτως καθ' ἐκάστην Κυριακὴν ἐν τῷ Ὁρθρῷ μικρὰν || ¹⁸ ἐκτενῇ καὶ ἐκφωνεῖν αὐτοὺς ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ τλήμονος τὸ Κ(ύριε) ἐλέησον τρεῖς. ὀφείλουσι δὲ || ¹⁹ πρὸς τούτοις καὶ οἱ ἑνασκούμενοι τιμιώτατοι μοναχοὶ ἐν τῇ σεβασμιά μονῇ τῆς ὑπεράγνου || ²⁰ Μ(ητ)ρ(ός) τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπικεκλημένης τῆς Ψυχασωστρίας, τῇ διακειμένη ἐν ταύτῃ τῇ θεοδοξάστῳ καὶ θεο || ²¹ μεγαλύντῳ Κωνσταντινουπόλει, τῇ εἰς μετόχιον οὐσῃ τῆς σεβασμίας βασιλικῆς μονῆς τοῦ Βατο || ²² πεδίου, ἐν ᾗ μέλλει ἐνσοριασθῆναι ὁ ἐμὸς νεκρός, εἴπερ ἀρτίως τὴν ζωὴν ἐκμετρήσω, ἀπο || ²³ πληρῶσαι καλῶς κατὰ τὴν αὐτῶν δύναμιν τὰ εἰθισμένα μνημόσυνα τῆς ψυχῆς μου, ὅπως || ²⁴ ἰλεῶς μοι αὐτὸς ὁ Θε(ὸς) γένοιτο πρεσβεῖαις τῆς παναχράντου αὐτοῦ Μ(ητ)ρ(ός), ἐφ' οἷς ὡς ἄν(θρωπος) πε || ²⁵ πλημμέλῃκα τῶν σωτηριωδῶν καὶ ἀγίων αὐτοῦ ἐντολῶν παρακούσας, καθέξουσιν οὖν || ²⁶ οἱ ἐν τῇ εἰρημένῃ σεβασμιά βασιλικῇ μονῇ τοῦ Βατοπεδίου καὶ τὸ ἡμέτερον τέταρτ(ον) μεριδικὸν κυρί(ως) || ²⁷ καὶ δεσποτικῶς, ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως καὶ ποιεῖν εἰς αὐτὸ πάντα, ὅσα ἂν δόξωσι || ²⁸ λυσιτελῇ δηλονότι καὶ ὠφέλιμα αὐτοῖς τε καὶ τῇ μονῇ, μήτε παρ' ἐμοῦ μήτε παρὰ τῆς || ²⁹ συζύγου μου, τῆς δι' ἐπερωτήσεως τοῦ ἐπὶ τῶν κρίσεων τῆς ἀγιωτάτης μεγάλ(ης) τοῦ Θεοῦ ἐκκλησί(ας) || ³⁰ ἐξάρχου, πρεσβυτέρου καὶ ταβουλλαρίου Μιχαὴλ τοῦ Βαλοσμῶν ἀποβαλομένης πάντα νόμον, τ(ὸν) || ³¹ βοηθοῦντα αὐτῇ ἐπὶ τοῖς καινοτομηθεῖσιν αὐτῆς προικιμαίοις πράγμα(σιν), μήτε δὲ καὶ πρὸς || ³² τῶν παίδων ἡμῶν ἐδρίσκουσιν εἰς αὐτὸ διενόγησιν ἢ διασεισμὸν τὸν τυχόντα, ἐπειδὴ γνώμη || ³³ καὶ θελήσει αὐτῶν τὸ παρὸν ἐκδοτήριον γράμμα ἐποιήσασθαι πρὸς τὴν μονὴν κατὰ τὸν ἀναγεγραμμ(έν)ον || ³⁴ τρόπ(ον), ἀλλὰ μᾶλλον δεφένδουσιν τὴν δυνατὴν καὶ προσήκουσαν, εἴπερ ἐξ ἄλλου τινὸς ἐδρίσκουσι(ν) οἱ μοναχοὶ || ³⁵ τὸν τυχόντα διασεισμόν, ἄνευ τῶν ἐκεῖσε γειτνιαζόντων καὶ λεηλατούντων τὰ περὶ τὴν Θεσσαλὸν || ³⁶ νίκην χωρία θεοστυγῶν Τριβαλῶν. εἰ δὲ μετὰ τὴν ἀποβίωσίν μου βουλευθῇ τις ἀπὸ τῶν ἐμ(ῶν) || ³⁷ ἢ τῶν ἔξωθεν ἀνατρέψαι καὶ καταλῦσαι εἰς τὸ ἀποσπάσαι καὶ ἀφελῆσθαι τὸ εἰρημένον κτήμα ἀπὸ τῆς || ³⁸ σεβασμίας βασιλικ(ῆς) μονῆς τοῦ Βατοπεδίου καὶ ἰδιοποιήσασθαι, εὐχόμεν, εὐχόμεν τῷ Θε(ῷ), ἵνα ἔχοι τὴν ὕπερα || ³⁹ γίαν δέσποιναν Θεοτόκον, ἥς ἔστι κτήμα τὸ διαληφθὲν Γαλικόν, ἀντίδικον καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι || ⁴⁰ αἰῶνι καὶ μήτε ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἀπολαύσειεν εὐπραγίας ἢ καλοῦ τινος ἢ αὐτὸς ἢ οἱ παῖδες || ⁴¹ αὐτοῦ, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι τύχοιεν τῆς ἐπηγγελμένης πᾶσι χριστιανοῖς βασιλείας τῶν

οὐ(ρα)νῶν. || ⁴² ἐγένετο δὲ τὸ παρόν μου γράμμα καὶ ὑπεγράφη τῇ ἡμε-
τέρᾳ χειρὶ καὶ τῆς συζύγου μου εἰς βεβαίωσιν || ⁴³ τῆς) εἰρημ(έν)ης μονῆς
καὶ ἀσφάλειαν ἐν ἔτει ἑξακισχιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ, μηνὶ

|| ⁴⁴ Αὐγούστῳ, ἰνδικτιῶνος πεντεκαίδεκάτης) ἢ

|| ⁴⁵ ἢ ὁ δούλος τοῦ κρατ(αι)οῦ καὶ ἀγ(ίου) ἡμ(ῶν) αὐθ(έν)τ(ου) καὶ
βασιλ(έως) Δημητρί(ως) Τζαμπλάκων ἢ ὁ μέγας || ⁴⁶ σ τ ρ α τ ο π ε -
δ ά ρ χ η ς ἢ

|| ⁴⁷ ἢ Εὐδοκία Παλεολογήνα Τζαμπλάκονησα

|| ⁴⁸ ἢ ἡμ(αι)γάλη σ τ ρ α τ ω π α ι δ ά ρ χ η σ α ἢ

|| ⁴⁹ ἢ ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων τῆς ἀγ(ιω)τ(ά)τ(ης) μ(ε)-
γ(ά)λ(ης) τοῦ Θ(εο)ῦ ἑκκλ(η)σ(ίας) || ⁵⁰ ἑξ(α)ρ(ο)χος
πρ(ε)σβύτ(ε)ρ(ο)ς καὶ ταβουλλάρ(ι)ος Μιχαήλ ὁ
Βαλαμών ἢ

Παρατηρήσεις

Στ. 9-12: *Ψυχοσωτηρίας μονή* μετόχιον τῆς μονῆς Βατοπεδίου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Περί τῆς ἱστορίας τῆς μονῆς ἐν γένει βλ. R. Janin, *La géographie ecclésiastique de l' Empire byzantin*. Tom. III: *Les églises et les monastères*. Paris 1953, p. 252. Τὰ ἔγγραφα τῆς παραχωρήσεως τῆς μονῆς ὡς μετοχίου εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ γέροντος Ἀρκαδίου Βατοπεδινόυ, Γράμματα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Ψυχοσωτηρίας. Byzant.-neugr. Jahrbücher 13 (1937), σ. 308δ'-308ιγ'. Πβλ. καὶ Dölger, *Schatzk.* Nr. 43/4.

Στ. 29/30 καὶ 49/50: ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων... Μιχαήλ ὁ Βαλαμών ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων εὐρίσκετο εἰς τὴν τετάρτην πεντάδα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων. Βλ. Ψευδο-Κωδινόν, Βόνν. σ. 116 (Ματθαίου μοναχοῦ). Πβλ. καὶ Χρυσόστ. Μ. Δημητρίου, ἀρχμ., Οἱ ἐξωκατάκοιλοι ἄρχοντες τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. (Texte und Forschungen zur byzant.-neugriechischen Philologie Nr. 7). Ἀθήναι 1927, σ. 26 κ.ε.

4 α.

Ἀφιερωτήριον γράμμα τοῦ Μιχαήλ Καβαλλαρίου τοῦ Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Αὐγούστου 1370.

Ἀρχεῖον: Φωτογραφία Σπ. Π. Π. (λευκὸν ἐπὶ μαύρου). Εἰς τὴν κάτω ἀριστερὰν πλευρὰν ἐπὶ συμφωτογραφηθέντος τεμαχίου χάρτου: Βατοπ. 3,34.

Ἐξωτερικόν: Μακρόστενον σχῆμα. Δύο μεγάλοι καὶ τρεῖς μικροὶ ὅπαι ἐκ φθορᾶς τοῦ ὕλικού εἰς τὸ κάτω δεξιὸν ἄκρον, καταστρέψασαί τὸ δεξιὸν τρίτον τῶν τριῶν τελευταίων στίχων τῶν ὑπογραφῶν.

Γραφή: Λίαν μικρογράμματος γραφὴ μετὰ πολλῶν συνδέσεων γραμμάτων καὶ συντομογραφιῶν. Ἡ ὑπογραφή τοῦ Μιχαήλ Καβαλλαρίου μετὰ

πολλῶν κεφαλαίων χαρακτήρων. Ἡ ὑπογραφή (τίτλοι καὶ ὄνομα) τοῦ ταβουλλαρίου Μιχαὴλ Ζωμῆ ἐν μονοκονδυλιαῖς.

Διπλωματικά: Ὑπάρχει φωτογραφία Σπ. Π. Π. (λ. ἐπὶ μ.) παραλλαγῆς τοῦ ἑγγράφου, ὁμοίου περιεχομένου, ἀλλὰ διαφορετικῆς διατυπώσεως. Φέρει εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ κατὰ τὸν αὐτόν, ὡς ἄνωτέρω, τρόπον τὴν ἀρχαικὴν σημείωσιν: Βατοπ. 3, 34 Β. Ἔχει τὸ αὐτὸ μακροστότενον σχῆμα καὶ ἑλλεῖπει μικρὸν τμήμα εἰς τὸ μέσον τῆς κάτω στενῆς πλευρᾶς. Φέρει τὰς αὐτὰς ὑπογραφάς, ὡς καὶ τὸ πρῶτον, πλὴν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Φακρασῆ, ἢ θέσις τῆς ὁποίας παραμένει κενή. Ἀντ' αὐτοῦ καὶ τελευταῖος κατὰ σειρὰν ὑπογράφει ὁ ὁφερενδάριος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας διάκονος Δημήτριος, τὸ ἐπιθέτον τοῦ ὁποίου ἑλλεῖπει λόγῳ τῆς ἀναφερθείσης φθορᾶς εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην. Τὸ ἑγγραφον λοιπὸν ἐγένετο εἰς δύο διαδοχικὰ μορφάς, αἱ ὁποῖαι ὑπεγράφησαν μεσολάβησαντος ὀλίγου χρόνου (ἀμφότεραι φέρουν τὴν αὐτὴν χρονολογίαν: Αὐγустος 1370), καθ' ὃν ἐκωλύθη εἰς ἐκ τῶν πρώτων μαρτύρων καὶ ἀντικατεστάθη, διὰ τὴν ὑπάρχῃ εἰς ἀμφοτέρω αὐτὸς ἀριθμὸς μαρτύρων. Ποίος ὁ λόγος τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ἑγγράφου μετὰ διαφορετικῆς διατυπώσεως δὲν εἶναι φανερόν.

Ἐκδόσεις: Ἀνέκδοτον. Ἀναφέρεται (ἐσφαλμένως ὡς τοῦ Μανουῆλ) ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου ἐν Γρηγ. Παλαμῇ 2 (1918), σ. 86, ἀριθ. 34.

Περιεχόμενον: Ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος ὁ Τζαμπλάκων ἀφιερώνει εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου καλλιεργήσιμον γῆν καὶ ἐγκατάστασιν διαχειμάσεως ζώων εἰς τὸ προγονικόν του κτῆμα Πρινάριον. Ταῦτα ἀπετέλουν κληρονομικὸν μεριδίον αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου Καβαλλάρου Τζαμπλάκωνος. Ἀλλὰ τμήματα τοῦ ἰδίου κτήματος εἶχον ἀφιερῶσει πρὸ ἐτῶν εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν οἱ μακαρίται τώρα ἀνεψιοὶ του Τζαμπλάκωνες, ἀλλ' αὐτός, ἐμποδισθεὶς τότε, προβαίνει τώρα εἰς τὴν ἀφιέρωσιν καὶ τοῦ ἰδιοῦ του μεριδίου. Ὡς ἀντιπαροχὴν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀναγραφῇ τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθαμένου ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου, τοῦ ἄλλοτε συνιδιοκτῆτου τοῦ ἀφιερουμένου μεριδίου, εἰς τὰ δίπτυχα (βρέβιον) τῆς μονῆς, διὰ τὴν μνημονεύηται ὑπὸ τῶν μοναχῶν εἰς τὰς λειτουργίας, νὰ τοῦ παραχωρηθῇ δὲ μόνιμως κελλίον ἐν τῇ μονῇ καὶ αἱ ὑπηρεσίαι ἐνὸς ὑπηρέτου ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν εἴτε αὐτὸς εἴτε εἰς ἐκ τῶν παίδων ἢ ἐγγόνων του ἤθελε ποτὲ καταφύγει εἰς τὴν μονήν. Τὸ ἀμετάκλητον καὶ ἀνενόητον τῆς προσκυρώσεως ταύτης ἐγγυῶνται αἱ ὑπογραφαὶ αὐτοῦ καὶ τῶν μαρτύρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπογράφουν δύο υἱοὶ του, πᾶς δὲ ἀποπειρώμενος ἀνατροπὴν τῆς δωρεᾶς ἐκτίθεται εἰς τὴν τιμωρίαν τῆς Παναγίας καὶ εἰς τὴν κατάραν τοῦ δωρητοῦ.

Ἴδου τώρα τὰ κεῖμενα τῶν δύο παραλλαγῶν τοῦ ἑγγράφου:

4 α.

† Αἱ εἰς τὰς ἱερὰς καὶ σεβασμί(ας) μονὰς καὶ τοὺς ἄλλ(ους) εὐαγγεῖς οἴκους γινόμεναι ἀφιερώσεις καὶ προ(σ)κυρώσεις παρ' ἀν(θρῶπ)ων || ² καὶ προσενέξεις οὐ μόνον θεοφιλεῖς εἰσι καὶ εὐάρεστοι τ(ῷ) Θ(ε)ῷ, ἀλλὰ καὶ λί(αν) ψυχοφελεῖς καὶ σ(ωτη)ριώδεις. ἀντὶ γὰρ ἄλλων || ³ ὁρμῶν καὶ λιμέ(ν)ων προβεβλημένων καὶ αὐται εἰσὶ, τοῦ ἀπὸ τῆς μεγάλ(ης) ταύτ(ης) τοῦ βίου θαλάσσης καὶ τοῦ κοσμικοῦ καὶ ἀστάτου || ⁴ κλύδωνος ἀπαίροντος εἰς τὴν ἐκεῖσε κατάστασ(ιν) καὶ διαγωγὴν προσδεχόμεναι καὶ διαναπαύουσαι καὶ τὸ πολὺ τῶν ἁμαρτιῶν, || ⁵ ὅπερ ἐπεσώρευσ(εν) ἐνθάδε ψυχή, διαλύουσαι τ(ε) καὶ ἀφανίζουσαι. κἀγὼ τοίνυν ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἀγί(ου) ἡμῶν αὐθ(έν)τον καὶ βασιλέ(ως) || ⁶ Καβαλλάρ(ι)ος Μιχ(αή)λ ὁ Τζαμπλάκων, ὁ κατωτ(έ)ρ(ω) τοῦ παρόντος ὕφ(ους) οἰκιοχείροις μου γράμμασ(ιν) ὑπογράψας πρὸς τὴν τῶν || ⁷ γεγραμμένων πίστωσιν καὶ ἀσφάλει(αν), πλημμελῆσας ἐν βίῳ καὶ εἰς Θ(ε)ῷ ἔχων ἀκατασχύντους ἐλπίδ(ας), τὸν διὰ || ⁸ τὴν σ(ωτη)ρί(αν) ἡμῶν ἀν(θρῶπ)ον γεγονότα, ἵνα κατ(ὰ) τὸ μέγα καὶ ἄφατον αὐτοῦ ἔλεος τύχω τῆς ἀφέσε(ως) τῶν ἁμαρτιῶν μου, ἡβουλή(θ)ην || ⁹ πρὸ καιροῦ ἀφιερῶσαι εἰς τὴν κατ(ὰ) τὸ Ἄγ(ιον) Ὁρος τοῦ Ἁθῶ διακειμένην σεβασμί(αν) καὶ ἱερὰν βασιλικὴν μονήν, τ(ήν) || ¹⁰ εἰς ὄνομα τιμωμένην τῆς πανυπεράγνου Δεσποίν(ης) καὶ Θεομ(ή)τορος καὶ ἐπικεκλημ(έ)ν(ην) τοῦ Βατοπεδί(ου), τὴν εἰς τὸ Πριναρίον || ¹¹ εὐρισκομένην γῆν μετὰ καὶ τοῦ χειμαδίου, ἣν εἴχου(εν) ἀπὸ γονικότη(η)τ(ος) ἐγὼ τε καὶ ὁ αὐτάδελφός μου κῦρ Ἀλέξιος ὁ Καβαλλάρ(ι)ος || ¹² ἐκεῖνος, καθὼς εἶχον καὶ οἱ ἡμέτε(ρ)οι ἀνεψιοὶ οἱ Τζαμπλακωναῖοι ἐκεῖνοι καὶ ἀφιέρωσαν τῇ αὐτῇ μονῇ ἕνεκα || ¹³ ψυχικῆς σ(ωτη)ρί(ας). συνέβη δέ μοι τότε καὶ ἐνεμποδίσθην διὰ τι. ἀρτί(ως) δὲ ἀφιερῶ καὶ προ(σ)κυρῶ ἐκουσί(ως), οἰκιοθελ(ῶς), || ¹⁴ αὐτοβουλῆ(ως), αὐτοπροαιρέτως καὶ ἀμεταμελήτ(ως) τὴν γῆν ταύτην μετὰ καὶ τοῦ χειμαδίου καὶ πάσης τῆς νομῆς καὶ περὶ || ¹⁵ χῆς αὐτῆς καὶ τῶν προσόντ(ων) μοι ἐν αὐτῇ δικαιοματί(ων) δι' ἐγγράφον ἀφιερωτ(η)ρί(ου), ταβουλλαριχοῦ, πεπιστωμένον || ¹⁶ ὑπογραφῇ οἰκιοχέιρ(ω) καὶ κατησφαλισμένη ὑπογραφαῖς τῶν τε γησι(ων) μου παίδων καὶ τ(ῶν) κάτωθ(εν) ὑπογραψόντων || ¹⁷ μαρτύρων, τοῦ τε αὐθέντου μου τοῦ νιού μου, τοῦ οἰκεί(ου) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθ(έν)τον καὶ βασιλ(έως) Πακρῶσῃ κυ(ροῦ) Μανουήλ || ¹⁸ τοῦ Κατακουζηνοῦ, καὶ τοῦ οἰκείου τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλ(έως) κυ(ροῦ) Δημητρί(ου) τοῦ Μελιτηνιώτ(ου), τοῦ ἐντι || ¹⁹ μωτάτου ἱερέ(ως) καὶ ρεφερενδ(α)ρί(ου) κυ(ροῦ) Μιχ(αή)λ τοῦ Κρουνερίτ(ου), δεσποτικ(ῶς) καὶ ἀνα-

1 γινόμενας 3 τῆς ἀπὸ 4 πρὸς δεξόμεναι 5 ἀπεσώρευσεν

10 Βατοπαιδίου 15 προσόντων, δικαιομάτων 16 ὑπογραφόντων

19 ραιφερενδαρίου

φαιρέτως, ἀναποσπάστως καὶ ἀνενοχλήτ(ως) || ²⁰ εἰς τελεί(αν) ἐξουσί(αν) κατὰ ἀναφαίρετον πάντη καὶ ἀναπόσπαστον κυριότη(η)τ(α) τῆς τοιαύτ(ης) σεβασμί(ας) μονῆς. καὶ ἀντὶ τ(ῆς) || ²¹ ἀφιερωσέως μου ταύτ(ης) τὸ μ(έν) ἐμὸν ὄνομα καὶ τοῦ ἀδιδελέφου μου ἐκείνου, τοῦ Καβαλλαρίου(ου) κυ(ρ)οῦ Ἀλεξίου, καταγραφῶσι <ν> ἐν τῷ σεπτῷ || ²² βρεβίῳ τῆς μονῆς καὶ μνημονεύεσθαι ἔξω καὶ αὐτοὶ συνήθως παρὰ τῶνδε τῶν μοναχῶν, ὁπόταν δὲ καὶ αὐτὸς πα || ²³ ραγίνωμαι ἐκείσε, δίδωσι πρὸς με κελλίον καὶ διακοσί(αν) ἀδελφάτου ἐνὸς καὶ ἔχω εἰς ὑπηρεσί(αν) καὶ ἀνάπανσίν μου, || ²⁴ καθὼς καὶ οἱ τιμιώτατοι γέροντες. εἶπερ δέ μοι συμβῇ καὶ οὐκ ἀπέλθω ἐκείσε, ἔχειν τὴν τοιαύτην συμφωνίαν || ²⁵ καὶ κατάστασ(ιν) ἕνα τινὰ ἀπὸ τῶν ἐξ ἐμοῦ γνησίων μου παίδων ἢ καὶ ἐγγόνων, ὃν ἂν αὐτὸς προστάξω. ταύτην || ²⁶ δὴ τοίνυν τὴν ἀφιέρωσιν καὶ προσένεξιν ἐπιβεβαίω, ἐπικυρῶ, ἀποκαθιστῶ καὶ κατασφαλίζομαι διὰ τοῦ παρόντος || ²⁷ μου ἀφιερωτηρίου, ταβουλλαρίου γράμμ(α)τος, ὥσάν ἔχη <ή> ἱερὰ καὶ σεβασμία βασιλικῇ τοῦ Βατοπεδίου μονῇ τὴν εἰ || ²⁸ ρημένην γῆν ἀναφαιρέτως, ἀναποσπάστως, ἀνεγκρατέτως, ἀκωλύτως παρὰ παντός προσώπου συγγενικοῦ || ²⁹ τε καὶ ἐξωτερικοῦ κατὰ τελεί(αν) δεσποτείαν καὶ κυριότη(η)τ(α), λόγφ κληρονομίας ἀκωλύτον, διηνεκοῦς καὶ μονίμου. καὶ ποι || ³⁰ ἢ ἐπ' ἐμοὶ ἅπαντ(α) τὰ ἀναγεγραμμένα, ἃ καὶ ρητῶς καταγράφονται ἐν τῇ παρούσῃ μου ἐγγράφῳ προσκυρῶσει, || ³¹ ὥς ὁρᾶται. τούτ(ων) οὕτ(ων) τελουμέν(ων) ἀπὸ τοῦ νῦν καθέξει ἂν συνισταμένη διατελῇ ἡμῖν καὶ ὁ παρὼν διαρ || ³² κῇ αἰὼν καθέξει καὶ ἡ μονὴ τὴν εἰς τ(ὸ) Πρινάριον εἰρημένην μοι γῆν μετὰ καὶ τοῦ χειμαδίου ἐξουσιωδῶς || ³³ καὶ ἀναφαιρέτ(ως) εἰς τοὺς ἐξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους. εἰ δέ τις πειραθῇσεται ποτε τῶν καιρῶν ὅλι || ³⁴ κῶς ἢ μερικῶς ἀποσπάσαι ταύτην τῇ τοιαύτῃ σεβασμίᾳ ἱερᾷ καὶ βασιλικῇ μονῇ εἴτε αὐτὸς || ³⁵ ἔγω γε, εἴτε τῶν γνησίων μου, εἴτε καὶ τῶν ἐξωτερικῶν, ἢν' εἴη ἐπισπώμενος κατ(ὰ) τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς || ³⁶ τὰς ἀρὰς τῶν τριακοσί(ων) δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρ(ων) Π(ατέ)ρων καὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, εὖρη δὲ καὶ τῇ Θεοτόκῳ μου || ³⁷ ἐν ἐκείν(ῃ) τῇ ἡμέρᾳ ἀντίδικον. τὸ δὲ παρ(ὸν) ἀφιερωτ(ή)ρ(ιον) εἴη ἐρρωμένον καὶ οὕτως καὶ πάγιον καὶ παντελῶς || ³⁸ ἀκατάλντον κατ(ὰ) πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περίληψιν. ὅπερ ἐξεδέμην ἐνώπιον τῶν εἰρημένων μαρτύρων, || ³⁹ τῶν ὀνομαστὶ ὑπογραφόντων καὶ διαλαμβανομένων(ων) ἐνταῦθα, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐξ ἐπιτροπῆς ἐμῆς γράψαντος || ⁴⁰ τὸ παρ(ὸν) ἀφιερωτ(ή)ρ(ιον) γράμμα, τοῦ εὐλαβεστάτου ἱερέ(ως) καὶ ταβουλλαρίου Μιχα(ή)λ τοῦ Ζωμῆ, καὶ ἐπεδόθη τοῖς εἰρημένοις || ⁴¹ τιμιωτάτοις μοναχοῖς καὶ ἀνετιθέτῃ τῇ διειλημμένην σεβασμίᾳ καὶ ἱερᾷ βασιλικῇ μονῇ, τῇ ἐπ' ὀνόματι || ⁴² τιμωμένη τῆς ὑπεράγνου Θεομήτ(ο)ρος δεσποίν(ης) ἡμῶν καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βατοπεδίου

ἐπὶ τῷ προσεῖναι || ⁴³ αὐτῇ εἰς μόνιμον καὶ διηνεκῇ τὴν ἀσφάλειαν, κατὰ μῆνα Αὐ(γυ)οσι(ον) τ(ῆς) ἡ' ἰν(δικτιῶνος) τοῦ ξου ων ουν ὀγδόου εἰτους †

|| ⁴⁴ † δὲ δοῦλ(ος) τοῦ κρα(ταιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλ(έως) † Μιχαήλ ὁ Καβαλάριος †

|| ⁴⁵ † δὲ δοῦλ(ος) τοῦ κρα(ταιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλ(έως) Ἰω(άνν)ης Τζαμπλάκων ὁ Καβαλάριος †

|| ⁴⁶ † δὲ δοῦλ(ος) τοῦ κρα(ται)οῦ καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθ(έν)του καὶ βασιλ(έως) Ἀλέξιος Καβαλάριος ὁ Τζαμπλάκων †

|| ⁴⁷ † δὲ δοῦλ(ος) τοῦ κρα(ταιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθ(έν)του καὶ βασιλ(έως) μαρτυρῶν ὑπέγραψα ὁ Μελιτηνιώτ(ης) Δημήτρι(ος) †

|| ⁴⁸ † δὲ δοῦλ(ος) τοῦ κρα(ται)οῦ καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθ(έν)του καὶ βασιλ(έως) μαρτυρῶν ὑπέγραψα Φακρασ(ῆς) ὁ Καντα || ⁴⁹ (κου)ζητός †

† δὲ εὐαγγελιστὴς ἱερεὺς ὁ Κρυονερίτ(ης) παραιτων καὶ αὐτὸς ὑπέγραψα †

|| ⁵⁰ † τῇν παροῦσαν ἔγγραφον ἀφιέρωσ(ιν) καὶ προσκύρωσιν ἐκ προτροπῆς τοῦ ἀφι[ερώσαν]τος || ⁵¹ καὶ προσκύρωσαντος γράψας καὶ κυρώσ(ας) ὑπέγραψα [... δι' ἀσφ[άλειαν] ...

|| ⁵² ὁ εὐτελής ἱερεὺς καὶ ταβουλλάριος Μιχαήλ [ὁ Ζωμῆς] †

4 β.

† Αἱ εἰς τὰς ἱερὰς καὶ σεβασμί(ας) μονὰς καὶ τοὺς ἄλλ(ους) εὐαγεῖς οἴκους γινόμεν(αι) ἀφιερώσεις καὶ προσκυ || ² ρώσεις παρ' ἀν(θρῶπ)ων καὶ προσεγγείεις οὐ μόνον θεοφιλεῖς εἰσι καὶ εὐάρεστοι τ(ῷ) Θ(ε)ῷ, ἀλλὰ καὶ λί(αν) || ³ ψυχωφελεῖς καὶ σ(ωτη)ριώδεις. ἀντὶ γὰρ ἄλλων δομῶν καὶ λιμέν(ων) καὶ αὐταὶ εἰσι τοῦ ἀπὸ τῆς || ⁴ μεγάλ(ης) ταύτ(ης) τοῦ βίου θαλάσσης καὶ τοῦ κοσμοῦ καὶ ἀσάτου κλύδωνος ἀπαίροντος εἰς τὴν ἐκεῖσε || ⁵ κατάστασ(ιν) καὶ διαγωγὴν προσδεχόμεναι καὶ διαναπαύουσαι καὶ τὸ πολὺ τῶν ἁμαρτιῶν, ὅπερ ἐπεσώ || ⁶ ρενσ(εν) ἐνθάδε ψυχῇ, διαλύουσαι τε καὶ ἀφανίζουσαι. καὶ ἐγὼ τοίνυν ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρα(ταιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν || ⁷ αὐθέντου καὶ βασιλέ(ως) Καβαλάριος Μιχαήλ ὁ Τζαμπλάκ(ων), ὁ κατωτέρω τοῦ παρόντος μου γράμμ(α)τ(ος) || ⁸ ὑπογράφαι ὀφείλων πρὸς τὴν τῶν γεγραμμένων πίστ(ιν) καὶ ἀσφάλειαν, πολλὰ μ(έν) κ(α)τ(ὰ) τὸν βίον μου || ⁹ πλημμελήσας, ἐλπίδας δὲ κεκτημ(έν)ος εἰς αὐτὸν τ(ὸν) δι' ἡμᾶς καὶ τὴν σ(ωτη)ρίαν ἡμῶν ἀν(θρῶπ)ον γεγονότα καὶ τὴν

ἅμα || ¹⁰ ὅτιαν αἰρόντα τοῦ κόσμου, ὅπως κ(α)τ(ἀ) τὸ μέγα ἔλεος αὐτοῦ
 τὸ πολὺ τῶν ἁμαρτιῶν μου πέλαγος ἀφανίσῃ, ἐβουλή || ¹¹ ὅτην μ(ὲν) πρὸ
 καιροῦ ψυχικῆς ἔνεκα σ(ω)τηρίας ἀφιερῶσαι πρὸς τὴν κ(α)τ(ἀ) τὸ "Αγ(ιον)
 "Ορος τὸν "Αθω διακειμ(έν)ην σεβασμίαν || ¹² βασιλικὴν μονήν, τ(ὴν) εἰς
 ὄνομα τιμωμ(έν)ην τῆς παννυπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θε(ο)τόκου καὶ
 ἐπικεκλημ(έν)ην τοῦ Βατοπεδίου || ¹³ τὴν εἰς τὸ Προνάριον εὐρισκομένην
 γῆν μετὰ καὶ τοῦ χειμαδίου, ἣν εἴχομ(εν) ἀπὸ γονικότητος ἐγὼ τε καὶ ὁ
 ἀδελφός μου || ¹⁴ κύρ "Αλέξιος ὁ Καβαλλάριος ἐκεῖνος, ὅπου καὶ οἱ ἡμέτε-
 ροὶ ἀνεψιοί, οἱ Τζαμπλάκωνες ἐκεῖνοι, ἔχοντες || ¹⁵ γῆν ἐτέραν, ἀφιέρωσαν
 ταύτην τῇ ῥηθείᾳ σε(βασμ)ίᾳ μονῇ ψυχικ(ῆς) ἔνεκ(εν) σ(ω)τηρίας αὐτῶν,
 διὰ δέ τινα συμβᾶσαν || ¹⁶ αἰτίαν οὐκ ἐγένετο τότε. ἀρτίως δὲ διὰ τοῦ πα-
 ρόντος μου ταβουλλαρικοῦ ἀφιερωτηρίου γράμματος, || ¹⁷ βεβαιωθῆναι ὁ-
 φείλοντος τῇ ἐμῇ οἰκειοχείρῳ ὑπογραφῇ καὶ ταῖς τῶν γνησί(ων) μου παι-
 δων καὶ ἐτέρων ἀξιοπιστ(ων) || ¹⁸ μαρτύρων, ἀφιερῶ καὶ προσκυρῶ τὴν
 εἰρημ(έν)ην γῆν μετὰ τοῦ χειμαδίου πρὸς τὴν δηλωθεῖσαν σε(βασμ)ίαν || ¹⁹
 τοῦ Βατοπεδίου μονήν ἐκονσί(ως) καὶ οἰκειοθελῶς, αὐτοπροαιρέτως τε καὶ
 ἀμεταμελήτως, ὁφείλει || ²⁰ τοῖνυν αὕτη δὴ ἡ ἱερὰ καὶ σε(βασμ)ία μονὴ ἐπι-
 λαβέσθαι ταύτης καὶ κατασχεῖν αὐτὴν εἰς κληρονομίαν || ²¹ μόνιμον καὶ διη-
 νεκῇ δεσποτικῶς τε καὶ κυρί(ως), αὐθεντικῶς τε καὶ ἐξουσιαστικῶς κ(α)τ(ἀ)
 ἀναφα || ²² ρετον πάντῃ καὶ ἀναπόσπαστον κυριότητα καὶ δεσποτείαν, ἔ-
 χουσα ἄδειαν ποιεῖν ἐπ' αὐτῇ || ²³ πᾶν, ὅπερ ἂν βούληται καὶ παρὰ τῶν
 φιλευσεβῶν νόμων ἐφεῖται ποιεῖν τ(οὺς) γνησί(ους) δεσπότης ἐπὶ τοῖς || ²⁴
 ἐαντῶν πράγμα(σι), μηδενὸς ἔχοντος ἄδειαν ἐπενεγκεῖν αὐτῇ τ(ὴν) τυχοῦ-
 σαν καταδυναστείαν ἢ δι || ²⁵ ἐνόχλησι(ν) ἐπὶ τῇ κατοχῇ καὶ νομῇ καὶ δε-
 σποτείᾳ ταύτης. ἀντὶ γοῦν τῆς ἀφιερώσεώς μου ταύτης || ²⁶ ὁφείλει κατα-
 γραφῆναι τὸ ἡμέτερον ὄνομα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου κυροῦ "Αλεξίου τοῦ Κα-
 βαλλάριου || ²⁷ ἐκείνου ἐν τῷ ἱερῷ βρεβίῳ τῆς μονῆς ταύτης, ὥσαν μνημο-
 νενώμεθα καὶ ἡμεῖς ἔξω παρὰ τῶν || ²⁸ μοναχῶν κ(α)τ(ἀ) τ(ὴν) συνήθειαν.
 ὅταν δὲ ἀπέλθω ἐκεῖ, ἵνα ἔχω καὶ ἐγὼ κελλίον ἐν τῇ μονῇ καὶ ἃ || ²⁹ δελφά-
 τον ἐν εἰς ὑπηρεσίαν καὶ ἀνάπανσίν μου, καθὼς ἔχουσι πάντες οἱ τοῦ μο-
 ναστηρίου ἀδελφ(ο)ί. || ³⁰ εἴπερ δὲ συμβαίῃ μὴ ἀπελθεῖν με ἐκεῖ, ἵνα ἔχη
 τὴν συμφωνίαν καὶ κατάστασ(ιν) ταύτην, τοῦ τε || ³¹ κελλίου καὶ τοῦ ἀδελ-
 φάτου, εἰς τις τῶν γνησίων μου παίδων, ὃν ἂν ἐγὼ διακρίνω. καὶ || ³² τοῦ-
 του γινομ(έν)ου παρὰ τῆς μονῆς, καθὼς εἶπον, ὁφείλει αὕτη κατέχειν τὴν
 ῥηθείαν εἰς τὸ Προ || ³³ νάριον γῆν ἀκωλύτως πάντῃ καὶ ἀνεμποδίστως
 μετὰ καὶ τοῦ χειμαδίου ἔτι τε ἀναφαιρέτ(ως) || ³⁴ καὶ ἀναποσπάτως κ(α)τ'
 ἀναφαιρέτον κληρονομίαν, μηδενὸς ὄντος τοῦ ἀντικαθισταμένου || ³⁵ αὐτῇ,
 ἐφ' οἷς ἂν ἔχοι πράττειν ἐπ' αὐτῇ, μήτε ἐμοῦ αὐτοῦ, μήτε τινὸς ἐτέρου

προσώπον || ³⁶ συγγενικοῦ μοι, εἰ καὶ τῶν λίαν γνησιωτάτων ἐστίν, ἢ ἔξω-
 τερικοῦ. εἰ δέ τις πειραθείη ποτὲ || ³⁷ τῶν καιρῶν ἀποσπάσαι τὴν) εἰρη-
 μ(έν)ην γῆν ἀπὸ τῆς μονῆς ταύτης ἢ ὅλην ἢ μέρος, ἵνα ἔχη τὰς ἀράς || ³⁸
 τῶν ἀγίων πάντων καὶ τῆς Παναγί(ας) δεσποίνης ἡμῶν τῆς Θε(εοτό)κου.
 ὁ δὲ τοιοῦτος ὀφείλει καὶ παρὰ παντός || ³⁹ δικαστηρίου ἀποδιώκεσθαι ὡς
 ἱεροδούλος. τὰ γὰρ ἅπαξ ἀφιερωθέντα τῷ Θε(ῳ) ἀναπόσπαστα ὀφεῖ || ⁴⁰ λουσι
 μένειν εἰς τ(οὺς) ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόν(ους). τοῦτον γὰρ χάριν
 ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἀφιερω || ⁴¹ τήριόν μου γράμμα, πιστωθὲν τῇ ἡμετέ-
 ρῃ οἰκιοχείρῳ ὑπογραφῇ καὶ ταῖς τῶν γνησίων μου παίδων || ⁴² καὶ ὑπὸ
 μαρτύρων ἀξιοπύτων βεβαιωθὲν καὶ διὰ πάντων ἀσφαλῶς τελεσιουργη-
 θέν, καὶ ἐπεδόθη || ⁴³ τῇ διαληφθείσῃ σεβασμῇ μονῇ, τῇ εἰς ὄνομα τιμω-
 μ(έν)ῃ τ(ῆς) πανυπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θε(εοτό)κου || ⁴⁴ καὶ ἐπικεκλή-
 τήν ἀσφάλειαν. || ⁴⁵ κ(α)τ(ὰ) μῆνα Αὔγουστον τ(ῆς) ἐνισταμ(ένης) ὀγδόης ἱν-
 (δικτιῶν)ος τοῦ 5ου ὡν ἐβδομηκοσιῶν ὀγδόου ἔτους †
 || ⁴⁶ † ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντ(ου) καὶ βασιλ(έως)

† Μ (ι) χ α ἡ λ ὁ Κ α β α λ ᾶ ρ η ς †

⁴⁷ † ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντ(ου) καὶ βασιλ(έως)

† Ἰ ω (ἀ ν ν) η ς Κ α β α λ λ ᾶ ρ ι ο ς ὁ Τ ξ α μ π λ ᾶ κ ω ν †

⁴⁸ † ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντ(ου) καὶ βασιλ(έως)

† Ἀ λ ἑ ξ ι ο ς Κ α β α λ ᾶ ρ ι ο ς ὁ Τ ξ α μ π λ ᾶ κ ω ν †

⁴⁹ † ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντ(ου) καὶ βασιλ(έως)

† Δ η μ ῆ τ ρ ι ο ς ὁ Μ ε λ ι τ η ν ι ὡ τ (η ς) μ (α) ρ (τ υ ρ ῶ ν) ὕ-

π (έ γ ρ α ψ α) †

⁵⁰ ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντ(ου) καὶ βασιλ(έως)

⁵¹ † ὁ ῥ α ι φ ε ρ ε ν δ (ά) ρ ι ο ς τ (ῆ ς) ἀ γ ι ω τ (ά) τ (η ς) μ η τ ρ ο-

π ό λ (ε ω ς) Ἐ ξ α μ ι λ ί ο υ Μ ι χ α ἡ λ ἱ ε ρ ε ὗ ς ὁ Κ ρ [υ ο ν ε-

ρ ί τ η ς] †

⁵² † ὁ εὐ τε λ ῆ ς ἱ ε ρ ε ὗ ς καὶ τα β ο υ λ λ ᾶ ρ ι ο ς Μ ι χ α ἡ λ

ὁ Ζ ω μ ῆ ς μ (α) ρ τ υ ρ ῶ ν ὕ π [έ γ ρ α ψ α] †

⁵³ † ὁ τα β ο υ λ λ ᾶ ρ ι ο ς τ (ῆ ς) ἀ γ ι ω τ (ά) τ (η ς) τ (ο ὦ)

Θ ε ο ὦ μ ε γ ᾶ λ η ς Ἐ κ κ λ η σ ί (α ς) δ ι ᾱ κ ο ν ο ς || ⁵⁴ Δ η μ ῆ -

τ ρ ι ο ς ὁ [... μ α ρ] τ υ ρ ῶ ν ὕ π έ γ ρ α ψ α †

Παρατηρήσεις.

Στ. 22 4 α: καὶ μνημονεύεσθαι ἔξω καὶ αὐτοὶ συνήθως παρὰ τῶν μοναχῶν = στ.
 27/8 4 β: ὡσάν μνημονευόμεθα καὶ ἡμεῖς ἔξω παρὰ τῶν μοναχῶν κατὰ τὴν συνήθειαν.
 Ἡ δευτέρα διατύπωσις εἶναι ἢ ὀρθότερα. Ἡ μνημόνευσις τοῦ ὀνόματος τοῦ δωρη-
 τοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀδελφοῦ του θὰ γίνεται ἔξω τοῦ Ἱεροῦ καὶ κατὰ τὴν

μεγάλην Εἴσοδον τῶν ἁγίων καὶ τιμίων δώρων καὶ ὄχι εἰς τὴν Προθέσιν, ὅπου μνημονεύονται τὰ δνόματα τῶν κοινῶν πιστῶν.

Στ. 46 4 α = στ. 48 4 β: Ἄλέξιος Καβαλλάριος ὁ Τζαμπλάκων. Ὁ ὑπογράφων οὕτω φέρει τὸ αὐτὸ ὄνομα τοῦ ὑποθαμένου θεοῦ του, ἀδελφοῦ τοῦ πατρός του Μιχαήλ.

Στ. 51 4 β: τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἐξαμιλίου. Μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας Θράκης ὑπαγομένη εἰς τὸν τρίτον ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον. Βλ. Notitias Episcopatum. Migne, PGr. 107, στήλ. 372: δ' ὁ Ἐξαμιλλίου.

5.

Σιγίλλωδες γράμμα τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου (τοῦ Κοκκίνου, 1354—1355 καὶ 1364—1376) πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου, ἐπιβεβαιοῦν τὴν δωρεὰν τοῦ Μιχαήλ Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος τοῦ Αὐγούστου 1370 πρὸς τὴν αὐτὴν μονήν, τοῦ Σεπτεμβρίου 1371.

Ἀρχεῖον: Φωτογραφία Σπ. Π. Π. (λευκὸν ἐπὶ μαύρου). Εἰς τὸ κάτω ἀριστερὸν ἄκρον ἐπὶ συμφωτογραφηθέντος τεμαχίου χάρτου: Βατοπ. Σιγίλλιον 3, 34.

Ἐξωτερικόν: Μακρόστενον σχῆμα. Ἄνευ φθορῶν. Εἰς τὸ κάτω ἄκρον καὶ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πατριάρχου συνεφωτογραφήθη ἡ μήρινθος μετὰ τῆς (μολυβδίνης) σφραγίδος, φερούσης ἔκτυπον τὸ ὄνομα καὶ τοὺς τίτλους τοῦ πατριάρχου: ΦΙΛΟΘΕΟΣ † | ΕΛΕΩ Θ(ΕΟ)Υ ΑΡΧΙ—ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ | ΚΩΝ(Σ)ΤΑΝΤΙΝΟ | (Υ)ΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ | ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙ | ΚΟΥΜΕΝΙΚ | (ΟΣ) Π(ΑΤ)ΡΙΑΡΧΗΣ.

Ἀναφερόμενα ἔγγραφα: Ἀναφέρεται τὸ προηγούμενον ἀφιερωτήριον ἔγγραφον τοῦ Μιχαήλ Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος.

Ἐκδόσεις: Ἀναφέρεται ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Γρηγ. Παλαμᾶς 2 (1918), σ. 86, ἀριθ. 34, καὶ Ἑλληνικά 3 (1930), σ. 45.

Περιεχόμενον: Ἐπειδὴ ἐχρειάσθη νὰ ἐκδοθῇ καὶ πατριαρχικὸν σιγίλλιον, ἐπικυροῦν τὴν δωρεὰν τοῦ Μιχαήλ Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, ὁ πατριάρχης σὺν τῇ ἐπαναλήψει ὅλου τοῦ περιεχομένου τοῦ δωρητηρίου ἔγγραφου κηρύσσει ἔκτυρον καί, τηρουμένων τῶν ὅρων, πάντοτε ἰσχυρὰν τὴν συμφωνίαν καὶ θέτει ὑπὸ ἀφορισμὸν πάντα, ὅστις ἤθελεν ἀποπειραθῇ νὰ ἀνατρέψῃ ταύτην.

Ἰδοὺ τὸ κείμενον τοῦ ἔγγραφου:

† Φιλόθεος ἐλέω Θ(εο)ῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων(σταντινουπό)λε(ως), Νέ-(ας) Ῥώμης καὶ οἰκου(μ)ενικὸς π(ατ)ριάρχης †.

† Ἐπεὶ ὁ οἰκεῖος τῷ κρατίστῳ καὶ ἁγ(ίῳ) μου αὐτοκράτ(ο)ρι Καβαλλάριος κῆρ Μιχαήλ ||² ὁ Τζαμπλάκων ἀφιέρωσε διὰ γράμματος αὐτοῦ, πεπιστωμ(έν)ου τῇ οἰκειῳ ||³ χεῖρῳ αὐτοῦ ὑπογραφῇ καὶ τῶν γνησίων παιδων αὐτοῦ καὶ ἐτέρων ἀξίῳ ||⁴ πίστων προσώπων καὶ τῇ τοῦ ταβέλλωνος

πρὸς τὴν κ(α)τ(ἀ) τὸ Ἅγιον Ὅρος τοῦ || ⁵ Ἄθω σεβασμίαν μονήν, τὴν εἰς ὄνομα τιμωμένην τῆς πανυπεράγνου || ⁶ μου δεσποίνης καὶ Θεομήτορος καὶ ἐπικεκλημένην τοῦ Βατοπεδίου, ἣν ἔχει ἀπὸ || ⁷ γονικότητος γῆν εἰς τὸ Πρινάριον μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ χειμαδίου ψυχικῆς || ⁸ ἔνεκεν σ(ωτη)-ρίας αὐτοῦ, ὡσὰν καταγραφῇ τὸ αὐτοῦ ὄνομα καὶ τὸ τοῦ ἀδ(ελφ)οῦ || ⁹ αὐτοῦ, Καβαλλαρίου τοῦ κυροῦ Ἀλεξίου ἐκείνου, ἐν τῷ τῆς μονῆς ταύτης βρε || ¹⁰ βεῖω καὶ μνημονεύονται καὶ αὐτοὶ συνήθως, ὁπηγίκα δὲ ἐθελήσει ἀπ || ¹¹ ἐλθεῖν ἐκεῖ, ἵνα διδῶται αὐτῷ κελλίον εἰς καταμονήν καὶ ἀδελφῶτον || ¹² ἔν, εἰ δὲ οὐ συμβαίῃ αὐτῷ παραγενέσθαι ἐκεῖ, ἵνα τηρῇται ἡ τοιαύτη κατὰ || ¹³ στασις πρὸς ἓνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ὃν ἂν οὗτος διακρίνοι, οὗτινος || ¹⁴ δηλονότι γράμ(μ)ατος ἐμφανισθέντος τῇ ἡμῶν μειριότιτι παρὰ τῶν ἓνα || ¹⁵ σκουμένων τῇ εἰρημένῃ σεβασμίᾳ μονῇ ἐδέησε προβῆναι ἐπ' αὐτῷ || ¹⁶ καὶ γράμμα σιγίλλιῶδες αὐτῆς, τὸ παρὸν ἀπολύει ἡ μειριότης || ¹⁷ ἡμῶν, δι' οὗ καὶ παρακελεύεται τὸ στέργον ἔχειν καὶ βέβαιον καὶ τὸ δη- || ¹⁸ λωθὲν γράμμα καὶ κατὰ πάντα ἐρρωμένον καὶ ἀκατάλυτον || ¹⁹ κ(α)τ(ἀ) τὴν τούτου περιληψὶν ἐπιλάβηται ἡ διαληφθεῖσα μονή || ²⁰ τῆς εἰς τὸ Πρινάριον γῆς μετὰ καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ χειμαδίου καὶ κατέχη || ²¹ καὶ νέμηται ταύτην μετὰ πάντων τῶν δικαίων καὶ προνομίων αὐτῆς || ²² κυρίως καὶ δεσποτικῶς, ἔτι τε ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάτως || ²³ εἰς διηγεκῇ καὶ μόνιμον κληρονομίαν καὶ ἐπικράτειαν, ἔχουσα ἐπ' ἀδεί(α) || ²⁴ ποιεῖν ἐπ' αὐτῇ πᾶν, ὅπερ ἂν βούληται, μηδενὸς ὄντος τῶν ἀπάντων, || ²⁵ ὅστις ἂν εἴη, εἴτε τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ γνησίων, εἴτε καὶ τῶν ἕξωθεν, || ²⁶ τοῦ ὀφείλοντος ἐπενεγκεῖν αὐτῇ τὴν τυχοῦσαν διενόχλησι(ν) καὶ καταδυ || ²⁷ να-στεῖαν τινὰ καὶ ἐπήρειαν ἔνεκεν τῆς κατοχῆς αὐτῆς ἢ τοῦ βουληθῆ || ²⁸ μένου ἀποσπάσαι ταύτην τῆς εἰρημένης μονῆς ἢ ὅλην ἢ μέρος. || ²⁹ εἰ δέ τις εἰς τοῦτο ἀπονοί(ας) ἐλάσαι θελήσειεν, ὥστε χεῖρα πλεονέκτιν καὶ || ³⁰ ἄρπαγα ἐπιυῆναι αὐτῇ καὶ κ(α)τ(ἀ) τῶν τῷ Θ(ε)ῷ ἀφιερωθέντων τολμῆσαι χωρεῖν, || ³¹ ἅπερ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον παρὰ παντὸς ὀφείλουσιν ἀναπόσπαστα μένειν, || ³² ὁ τοιοῦτος ὑποπεσεῖται μὲν τῇ τῶν ἱεροσούλων καταδίκῃ, ἔχει δὲ αὐτὸν || ³³ καὶ ἡ μειριότης ἡμῶν ὑπὸ βάρο(ς) φορικῶδους ἐπιτιμίου ἀφορισμοῦ || ³⁴ [.....]. ὀφείλει μέντοι καὶ ἡ ὀνηθεῖσα μονή, ἅπερ συνεφώνησε μετὰ τοῦ || ³⁵ Καβαλλαρίου ποιεῖν καὶ καταγράψαι μ(έν) ἐν τῷ βρεβείῳ τὸ τούτου ὄνομα || ³⁶ καὶ τὸ τοῦ ἀδε(λφ)οῦ αὐτοῦ, ὅπταν δὲ ἐθελήσῃ ἐκεῖ παραγενέσθαι, δοῦναι αὐτῷ || ³⁷ κελλίον εἰς καταμονήν καὶ ἀδελφῶτον ἔν. εἰ μέντοι γε οὐκ ἀπέλθοι οὗτος, || ³⁸ ἵνα τηρῇται ἡ συμφωνία αὕτη, πρὸς ὃν ἂν αὐτὸς διακρίνοι παῖδα αὐτοῦ. || ³⁹ καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἀσφάλειαν ἀποκέλνται καὶ τὸ παρὸν σιγίλλιῶδ(ε)ς || ⁴⁰ γράμμα τῆς ἡμῶν μειριότητος κ(α)τ(ἀ) μῆνα Σεπτέμβριον τῆς ἐνισταμένης || ⁴¹ ἐνάτης ἰν(δι-)

κτιῶνος) τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἐνάτου ἔτους ς.
 || ⁴² ς Φιλόθεος ἐλέφ Θ(εο)ῦ ἀρχι || ⁴³ ἐπίσκοπος
 Κωνσταντινουπόλεως || ⁴⁴ Νέας Ρώμης καὶ οἰκου-
 μενικὸς || ⁴⁵ π(ατ)ριάρχης ς.

Παρατηρήσεις

Στ. 4: καὶ τῇ τοῦ ταβελλίωνος (ὑπογραφῇ). Ἐκ τῆς μνείας τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ταβελλίωνος, τοῦ ὑπογράψαντος ἀντὶ τοῦ Φακρασῆ τὴν δευτέραν παραλλαγὴν τοῦ ἑγγράφου τοῦ Μιχαὴλ Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος (στ. 53 4 β: ὁ ταβουλλάριος), καὶ ἐκ τῆς φράσεως «ὁ τοιοῦτος ὑποπесεῖται μὲν τῇ τῶν ἱεροσύλων καταδίκη» (στ. 32), ἡ ὁποία μόνον εἰς τὴν δευτέραν παραλλαγὴν τοῦ ἑγγράφου τοῦ Μιχαὴλ Τζαμπλάκωνος ὑπάρχει (στ. 39 4 β: ἀποδιώκεσθαι ὡς ἱερόσυλος), καταφαίνεται ὅτι ὁ πατριάρχης τὴν δευτέραν ταύτην παραλλαγὴν ἔχει ὑπ' ὄψει του καὶ αὐτὴ ἦτο ἡ ἐπίσημος μορφή τοῦ ἑγγράφου, ἡ ὁποία ἐπεδείχθη εἰς τὸν Πατριάρχην. Περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος τοῦ ταβελλίωνος βλ. Ducange, Gl. Gr. ἐν λέξει ταβελλίων (= ταβουλλάριος, ὁ γράφων τὰ συμβόλαια. Gl. Basilic. = νομικός). Νομικός, ἐν ὀγδόῃ πεντάδι παρὰ Ψευδο-Κωδινῷ, Βόνν. σ. 6. Χρυσοστόμου Μ. Δημητρίου, Οἱ ἐξωκατάκοιλοι ἄρχοντες κλ., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 25.

6.

Ἐνοικιαστήριον ἑγγραφον τοῦ Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, τοῦ Μαρτίου 1376.

Ἀρχεῖον: Φωτογραφία Σπ. Π.Π. (λευκὸν ἐπὶ μαύρου). Κάτω καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ πλάτους τοῦ ἑγγράφου, μεταξὺ τῶν δύο ὑπογραφῶν ἐπὶ συμφωτογραφηθέντος τεμαχίου χάρτου: Βατοπ. 3, 29.

Ἐξωτερικόν: Σχεδὸν τετράγωνον σχῆμα. Ἄνευ φθορῶν.

Γραφή: Βιαστική, ἀκαλλιγράφητος γραφὴ ἰδιωτικοῦ ἑγγράφου τοῦ ΙΔ' αἰ. μετ' ὀλίγων συντομογραφιῶν καὶ ἄνευ σχεδὸν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων.

Ἀναφερόμενα ἑγγραφα: Ἀναφέρεται ὅτι τὸ παρὸν ἑγγραφον ἐγένετο εἰς διπλοῦν. Διεσώθη βεβαίως τὸ τῆς μονῆς ἀντίγραφον. Ἀναφέρονται ἀορίστως πρόσταγμα ἀγνώστου ἄρχοντος καὶ ἄλλα κτητορικά ἑγγραφα (ἀφιερωτήρια) τοῦ ἐν Βεροῖᾳ μετοχίου τοῦ Προδρομοῦ, ἀποδεικνύοντα τὴν ἐπὶ τοῦ περιβολίου κυριότητα τῆς μονῆς Βατοπεδίου. Διεσώθησαν. Βλ. περαιτέρω παρατήρησιν εἰς στ. 3· 5 τοῦ παρόντος ὑπ' ἀριθ. 6 ἑγγράφου.

Ἐκδόσεις: Ἀναφέρεται ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, ἐν Γρηγ. Παλαμᾷ 2 (1918), σ. 85, ἀριθ. 29.

Περιεχόμενον: Ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων, κατέχων κληρονομικῶς παρὰ τοῦ μακαρίτου πατρός του καὶ τοῦ μακαρίτου πάππου του, μεγάλου παπῖα τοῦ Τζαμπλάκωνος, περιβόλιον ἐντὸς τῆς Βεροῖας, ὁμολογεῖ ὅτι κατόπιν τῆς γενομένης δίκης καὶ σχετικῆς ἐξετάσεως, καθ' ἣν ἡ μονὴ προσέκομισε πρόσταγμα ἄρχοντος καὶ ἄλλα κτητορικά ἑγγραφα, τὸ περιβόλιον

ἀνήκει πράγματι εἰς τὸ ἐν Βεροῖᾳ μετόχιον τοῦ Προδρόμου τῆς μονῆς Βατοπεδίου, τὸ ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Σαραντηνοῦ. Μετὰ τὴν ὑπὲρ τῆς μονῆς ἐκδοθεῖσαν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου, ἐνθυμούμενος τώρα καὶ τὴν μεγάλην ἀγάπην τοῦ πάππου του, μεγάλου παπία, πρὸς τὴν μονὴν καὶ τὰς πολλὰς δωρεάς του πρὸς αὐτὴν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, ἀνακαλύπτει καὶ τὴν ἰδικήν του καλὴν διάθεσιν πρὸς τὴν μονήν. Ἐπειδὴ ὅμως ἀγαπᾷ πολὺ τὸ περιβόλιον, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ περισσότερα τῶν δένδρων ἐφύτευσεν ὁ ἴδιος, ἐπιθυμεῖ νὰ κρατήσῃ τοῦτο ἐφ' ὅσον ζῇ, πληρώων ἐνοίκιον πρὸς τὴν μονήν ἐξ οὐγγίας δουκαίων κυκλοφοροῦντος καθαροῦ νομίσματος, καὶ μετὰ θάνατον νὰ περιέλθῃ τοῦτο μετὰ πασῶν τῶν γενομένων ἐν αὐτῷ βελτιώσεων εἰς τὴν μονήν, ἥ ὁποία τότε μόνον δικαιούται νὰ καταργήσῃ ὀριστικῶς καὶ τὴν θύραν, διὰ τῆς ὁποίας τὸ περιβόλιον συγκοινωνεῖ πρὸς τὴν παρακειμένην οἰκίαν του. Τὴν συμφωνίαν ταύτην οὐδεὶς ἐκ τῶν κληρονόμων τοῦ ἢ ἄλλων συγγενῶν του ἔχει δικαίωμα νὰ ἀνατρέψῃ. Ἐὰν δὲ ὁ ἴδιος δυστροπήσῃ εἰς τὴν καταβολὴν τοῦ ἐνοικίου, διαλυομένης τῆς συμφωνίας, ἡ μονὴ θὰ ἀναλάβῃ τὸ κτῆμά της καὶ θὰ καταργήσῃ τὴν πρὸς τὴν οἰκίαν του θύραν συγκοινωνίας τοῦ περιβολίου. Τὸ ἔγγραφον τῆς συμφωνίας ταύτης ἐγένετο εἰς διπλοῦν καὶ ἕκαστον μέρος ἔλαβεν ἐν ἀντίγραφον.

Ἰδοὺ τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου:

†. Ὁ δοῦλος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως) Ἀλέξιος ὁ Τζαμπλάκων, γράμμασιν οἰκειοχείρως ἐν τῷ τέλει ὑποτάξαι ὀφείλων, || ² τὸ παρὸν τῆς ἐκλήψεως ἔγγραφον τίθεμαι καὶ ποιῶ ἐκουσί(ως) καὶ ἀμεταμελήτ(ως) εἰδήσει καὶ γνώμῃ καὶ τοῦ εὐαγοῦς βασιλικοῦ σεκρέτου πρὸς σὲ || ³ τὸν τιμιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ οἰκονόμῳ τοῦ ἐν τῇ θεοσωσίῳ πόλει Βεροῖᾳ μετοχίου τῆς σε(βασμίας) βασιλικῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, || ⁴ τοῦ εἰς ὄνομα τιμωμένου τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ ἐπικεκλημένου τοῦ Σαραντηνοῦ [μονόδρ]ιον, καὶ διὰ σοῦ πρὸς || ⁵ ἅπαν τὸ μέρος τῆς σε(βασμίας) τοῦ Βατοπεδίου μονῆς, ἐπειδὴ γὰρ ἔνεκα τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει Βεροῖᾳ περιβολίου, τοῦ κατὰ τὴν γειτονίαν τοῦ Σκωρονόχου || ⁶ διακειμ(έν)νου, ὅπερ κατεῖχον ἐγὼ ἐκ διαδοχῆς ἀπὸ τε τοῦ μακαρίτου αὐθέντου καὶ π(α)τρ(ός) μου καὶ ἀπὸ τοῦ μακαρίτου αὐθέντου καὶ πάππου μου, μεγάλου || ⁷ παπίου τοῦ Τζαμπλάκωνος, ἐπὶ χρόνοις ἤδη πολλοῖς, γέγονεν ἀρτίως κρίσις καὶ ἐξέτασις καὶ ἀνεφάνη ἀπὸ τῶν ὑπὸ σοῦ προ<σ>κομισθέντων || ⁸ δικαιωμ(ά)τι(ων) καὶ τοῦ θείου καὶ προσκνητοῦ προστάγμ(α)τος, μᾶλλον δὲ πρὸς τούτων καὶ ἀπὸ τῆς ὁμολογί(ας) ἐμοῦ, ἐλεγχθέντος ὑπὸ τῆς οἰκεί(ας) || ⁹ συνειδήσε(ως), ὅτι ὁμολογουμένως ἐστὶ τὸ περιβόλιον τοῦ Προδρόμου, ἥτοι τῆς καθ' ὑμ(ᾶς) σε(βασμίας) βασιλικῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, καὶ || ¹⁰ διὰ τοῦτο ἐδικαιώ-

θητε εἰς τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ. μετὰ δὲ τοῦτο προεβαλλόμεν ἐγὼ τὴν σχέ-
σιν καὶ διάθεσιν, ἣν εἶχεν ὁ μακαρίτης ἀνθρώπου ||¹¹ καὶ πάππος μου, ὁ
μέγας πατὴρ(ας) ἐκεῖνος, πρὸς τὴν καθ' ὑμᾶς μονήν, καὶ δὲ <ν> ζῶν καὶ ἐν
τῇ τελευτῇ αὐτοῦ ἐνεδείξατο πρὸς ὑμ(ας). πρὸς δὲ ||¹² τοῦτοις ἀνεκάλυψα
καὶ τὸν ἡμέτερον σκοπὸν τε καὶ λογισμόν, ὃν ἔχω πρὸς τὴν μονήν, καὶ
διὰ ταῦτα ἐζήτησα καὶ ἤξιωσα σέ τε τὸν ||¹³ οἰκονόμον καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς
μεγάλης μονῆς εὐθρεθέντας ἐνταῦθα τιμιωτάτους ἱερομονάχους καὶ λοιποὺς
ἀγίους π(ατέ)ρας, ἵνα ||¹⁴ τέρωσεως χάριν καὶ ἡδονῆς, ἣς ἔχω ἐν τῷ πε-
ριβολίῳ, καὶ ὅτι ἄνευ τῶν συκαμίνων τὰ λοιπὰ τῶν δένδρων κατεφύτευ-
σα ἐγὼ οἰκέταις: ||¹⁵ χερσὶν εἴσητε τοῦτο ἐπὶ πάκτῳ ἐφ' ὅρῳ παντὶ τῆς ἐμῆς
μόνης ζωῆς, μετὰ δὲ ταῦτα ἀναλάβηται τοῦτο ἡ μονή, μεθ' ὧν ||¹⁶ ἐν αὐ-
τῷ ποιήσω βελτιωμ(ά)τ(ων) καὶ ἀπὸ τῶν κτημ(ά)τ(ων) μου, ὅσον ἂν ὀδη-
γηθῶ ἀπὸ τοῦ Θεο(υ), καὶ κατενεύσατε πρὸς τοῦτο καὶ ὑμεῖς ||¹⁷ καὶ συ-
νέθεσθε, ἀπιδόντες πρὸς τὴν ἡμετέραν εὐγνωμοσύνην, ὅτι ἀπήλλαξα ὑ(μᾶς)
προθεσμιῶν καὶ λοιπῶν ἄλλων ἀναγκαίων, ||¹⁸ ἅπερ ἔχει ἡ μετὰ φιλο-
νεικί(ας) κρείσις. ἰδοὺ ἐκλαμβάνομαι τὸ τοιοῦτον περιβόλιον ὑμῶν μετὰ πάν-
των τῶν δικαί(ων) καὶ προνομί(ων) αὐτοῦ ||¹⁹ ἐπὶ συμφωνίᾳ τοιαύτῃ, ὥσάν
κατέχω καὶ νέμωμαι καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ πᾶσαν ἀποφέρωμαι πρόσδορον μονο-
μερῶς καὶ παρ' ὅλην μου τὴν ζωήν, ||²⁰ βελτιῶν καὶ συνιστῶν αὐτὸ μετὰ
φόβου Θεο(υ) κατὰ πάντα μοι τὸν ἐγκωροῦντα καὶ δυνατόν τρόπον καὶ
παρέχω κατ' ἐνιαυτὸν πρὸν τὴν ||²¹ μονήν χάριν πάκτου αὐτοῦ δουκάτων
πραττομέν(ων) ἀνόγων οὐγγί(ας) ἐξ ἀπροφασίστως καὶ μετὰ πάσης ἐνθύ-
τητος καὶ ἀληθεί(ας) καὶ γίνητ(αι) ||²² τοῦτο, ἕως ἂν μετὰ τῶν ζώντων
τελῶ, ἥνίκα δὲ τελευτήσω, παραλάβη τοῦτο ἡ μονή, μεθ' ὧν ἂν ἐν αὐτῷ
ποιήσω βελτιωμάτων, ||²³ καὶ ἔχῃ τοῦτο κατὰ τελείαν δεσποτείαν καὶ ἀ-
ναφαίρετον κυριότητα καὶ ἄλλο, εἴ τι ὀδηγηθῆις ἀφῶσω ἐκ τῶν ἡμετέρων
κτημ(ά)τ(ων), μηδεμί(αν) ||²⁴ ἅδειαν ἐχόντων τῶν παίδων μου ἢ τινος
ἐτέρου τῶν ἡμετέρων μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτήν ἢ περὶ τοῦ περιβολίου ἢ
περὶ τοῦ κτήματος, οὐδὲρ ἀφιερώσω, ||²⁵ τὸν οἰονδήτινα λόγον κινήσας ἢ
ὅλως τῇ μονῇ διενοχλήσας. ταῦτα μὲν μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτήν. εἰ δ' ἔτι
τῷ βίῳ περιῶν ἐγὼ σκληρὸς ||²⁶ φανῶ καὶ ἀγνώμων περὶ τὴν τοῦ ταχθέν-
τος πάκτου ἀπόδοσιν ἢ τοῖς αὐτόθι λοιποῖς τοῦ μοναστηρίου δικαίοις
ἐπήρειάν τινα ||²⁷ ἢ βλάβην ἢ ζημίαν προσενῶν, ἔν' αὐτίκα τοῦ πακταλίου
ἀναιρουμ(έν)ον ἀναλαμβάνηται ἡ μονή τὸ εαυτῆς περιβόλιον καὶ ποιῇ ||²⁸
εἰς αὐτὸ τὸ δοκοῦν αὐτῇ, φραττομένης αὐτίκα καὶ τῆς τοῦ ἡμετέρου οἰ-
κήματος θυρικῆς ἐπανόξε(ως), δι' ἧς εἰσάγομαι εἰς τὸ ||²⁹ περιβόλιον, ἐφ'
ὅσον δὲ εὐγνωμονῶν παρέχω τὸ συμφωνηθὲν πάκτον, ἐνεργῇ καὶ ἡ θύρα,
κτισθῇ δὲ μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτήν, ||³⁰ ὅταν καὶ τὸ περιβόλιον ἀναλά-
βηται ἡ μονή. ἐπὶ τοῦτῳ γὰρ καὶ δύο πρὸς ἀλλήλ(ους) ἀμοιβαῖα ἐξεθέμε-
θα ἐγγράφα, μῆ(ν)ι Μαρτ(ίῳ) ιβ', ||³¹ ἐν(δικι)ῶνος) ιδ', εἶτους ς ωπδον +

32 † ὁ δοῦλος τοῦ κρατ(αιου) καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέ(ως) †
 Ἀλέξι(ος) ὁ Τζαμπλάκων †
 33 † Ἰωάν(η)ς κληρικὸς ὁ Συγουροπ(ου)λος γράψας
 καὶ μ(α)ρ(τ)υρῶν ὁ π(έγραψ)α †

Παρατηρήσεις

Στ. 2: τοῦ εὐαγοῦς βασιλικοῦ σεκρέτου Πρόκειται περὶ τοῦ δικαστηρίου τοῦ καθολικοῦ κριτοῦ, τοῦ δικάσαντος τὴν μεταξὺ τῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου καὶ τοῦ Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος διαφορὰν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἢ ἴσως ἐπὶ τόπου. Περὶ τοῦ βασιλικοῦ σεκρέτου βλ. P. L e m e r l e, Recherches sur les institutions judiciaires à l'époque des Paléologues. Παγκάρπεια. Mélanges Henri Grégoire (Annuaire de l'Institut de Philologie et d'histoire orientales et slaves, tom. IX). Bruxelles 1949, p. 372/3. Περὶ τῶν τοπικῶν καθολικῶν κριτῶν βλ. L e m e r l e, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 377. Πβλ. καὶ παλαιότερον T o u a ſ t o ſ, Le juge général des Grecs et la réforme judiciaire d'Andronic III. Mémorial Luis Petit (Archives de l'Orient Chrétien, I). Bucarest 1948, p. 310.

Στ. 3-5: ἐν Βεροῖα μετοχίον... τοῦ... Προδρόμου... ἐπικεκλημένον τοῦ Σαραντηνοῦ. Εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου ὑπάρχουν τὰ ἔγγραφα τῆς ὑπὸ τοῦ σκουτερίου Θεοδώρου τοῦ Σαραντηνοῦ ἰδρύσεως τοῦ μοναστηρίου τοῦ Προδρόμου παρὰ τὴν Βέροιαν καὶ τῆς ἀφιερώσεως αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου ὡς μετοχίου. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι: 1) Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου τοῦ 1324: Βατοπ. 3, 25. 2) Ἡ διαθήκη τοῦ σκουτερίου Θεοδώρου τοῦ Σαραντηνοῦ τοῦ 1325: Βατοπ. 3, 26. 3) Πρακτικὸν ἀπογραφῆς τῶν κτημάτων τῆς μονῆς Προδρόμου τοῦ 1338: Βατοπ. 3, 27. 4) Σημείωμα δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Δωρόθεον ἐπὶ τῆς δικησέως τοῦ μετοχίου τοῦ Προδρόμου ὑπὸ τῆς ἐπαρχίσεως Ἀριαντίσεως τοῦ 1375: Βατοπ. 3, 28. 5) Ἀφιερωτήριον ἔγγραφον τῆς Θεοδώρας Σουλτανίνας Μονομαχίνας πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Προδρόμου τοῦ 1376: Βατοπ. 3, 30. (Φωτογραφία Σπ. Π. Π.). Βλ. καὶ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἀγιορειτικῶν κωδίκων σημειώματα, Β' ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς μονῆς Βατοπεδίου. Γρηγ. Παλαμᾶς 2 (1918), σ. 84/5, ἀριθ. 25, 26, 27, 28, 30. Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 (στ. 89) ἀναφέρεται ἡ ἀνωτέρω (στ. 5) «κατὰ τὴν γειτονίαν τοῦ Σκορονώχου αὐλῆς» τοῦ ἡμετέρου ἔγγραφου.

Στ. 21: δουκάτων πραγματοποιῶν κυκλοφορούντων χρυσῶν νομισμάτων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς παλαιότερους τύπους τοῦ αὐτοῦ μὲν νομίσματος, ἀλλὰ διαφορετικοῦ εἰς βάρος χρυσοῦ καὶ ἐκτὸς κυκλοφορίας. Τὰ τοιαῦτα νομίσματα ἐλέγοντο καὶ πολίτευ-όμεια. Βλ. V. L a u r e n t, Τὸ πολιτικόν. Monnaie divisionnaire de l'époque des Paléologues. Cronica Numismatica si Arheologica. Bukarest 1940, Nr. 119-120. Βιβλιοκρισία ὑπὸ F. r. D ö l g e r ἐν BZ 42 (1943-49), 360 κέ. Πβλ. H. H u n g e r ἐν BZ 48 (1955), 301 (Bem. Z. 5).

3. Τζαμπλάκωνες τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.

Εἰς τὸ πρῶτον ἔγγραφον ἡμῶν (1, τοῦ 1355) ἀναφέρονται τρεῖς γενεαὶ Τζαμπλάκωνων, πάππος δηλαδὴ, υἱὸς καὶ ἔγγονος. Εἰς τὸ ἔγγραφον ὁμοιεὶ ὁ ἔγγονος, ὁ μοναχὸς τῆς μονῆς Βατοπεδίου Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, καὶ ἀναφέρει ἀνωνύμως τὸν πατέρα του, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκληρονόμησε μέρος τοῦ κτήματος Πριναρίου, καὶ τὸν πάππον του, δομέστικον τῶν σχολῶν ἐπὶ αὐ-

τοκράτορος Ἰωάννου Γ' Δούκα Βατάτζη (1222—1254), εἰς τὸν ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐδώρησε τὸ πρῶτον τὸ ἐν λόγῳ κτῆμα.¹ Ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν λοιπὸν Τζαμπλάκων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ γενάρχης τῆς οἰκογενείας τῶν Τζαμπλάκων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, διότι εἶναι ὁ πρῶτος τὸσον ἐνωρὶς ἀναφερόμενος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε μέγα στρατιωτικὸν ἀξίωμα² καὶ ἤρχισε νὰ σχηματίζῃ τὴν περιουσίαν τῆς οἰκογενείας ἥδη πρὸ τῆς ἀνακαταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1261. Τόσον δὲ αὐτός, ὥριμος βεβαίως ἀνὴρ ἐπὶ Βατάτζη, ὅσον καὶ ὁ υἱός του, ὁ πατὴρ τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, ἀνήκουν εἰς τὸν ΙΓ' αἰῶνα καὶ πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν εἰς τὰς συγχρόνους πηγάς.

Εἰς ταύτας ὁμοῦ δὲν ἀναφέρεται, ὡς γνωστὸν, δομέστικος τῶν σχολῶν Τζαμπλάκων, τοὺς ἀνάχιστον εἰς τοὺς συγχρόνους ἱστοριογράφους, ὡς π.χ. ὁ κατ' ἐσχὴν ἱστορικὸς τῆς ἐποχῆς Ἀκροπολίτης, ἄλλως ὁ δομέστικος θὰ ἦτο ἤδη γνωστὸς καὶ πρὸ τῆς μνείας του εἰς τὸ ἀνεκδότον μέχρι τοῦδε ἔγγραφόν μας. Τοῦναντίον ὁ Παχυμέρης ἀναφέρει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος (1259—1282) διώρισε τὸ 1272 «*τατὰν τῆς αὐλῆς*», παιδαγωγὸν δηλαδὴ τῶν βασιλικῶν πριγκίπων, τὸν ἐκ Χριστουπόλεως (Καβάλας) καταγόμενον Τζαμπλάκωνα.³ Χρονολογικῶς ὁ τατὰς οὗτος Τζαμπλάκων τοῦ 1272 εἶναι κατὰ μίαν σχεδὸν γενεὰν νεώτερος τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν Τζαμπλάκωνος. Τοῦτο, διότι, ἐνῷ ὁ εἰς εὐρίσκεται πρὸ τοῦ 1254 εἰς τὴν κορυφὴν τῆς σταδιοδρομίας του ὡς δομέστικος τῶν σχολῶν, ὁ ἕτερος εὐρίσκεται τὸ 1272 εἰς τὴν ἀρχὴν σχεδὸν τῆς ἰδικῆς του, ὡς ἀπλοῦς τατὰς. Ἀλλὰ τοπικῶς πλησιάζουν οὗτοι, διότι ὁ μὲν δομέστικος ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος κτῆμα, κείμενον ὀλίγον δυτικώτερον τῆς Χριστουπόλεως,⁴ ὁ δὲ τατὰς κατήγετο ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς Χριστουπόλεως.

¹ Ἐπαναλαμβάνομεν τὸ χωρίον τοῦ ἐγγράφου 1, στ. 11—13: «...ἤγουν τὴν μερίδα, ἣν ἐνεμόμην, ἀφ' οὗ δέδωκε ταύτην πρὸς με ὁ αὐθέντης μου ὁ πατήρ μου ἐκείνος, ὁ (κτῆμα Πρινάριον δηλαδὴ) δέδωκε διὰ θείου καὶ σεπτοῦ χρυσοβούλλου ὁ ἀοιδίμος καὶ μακαρίτης βασιλεὺς κὺρ Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτζης πρὸς τὸν αὐθέντην καὶ πάππον μου τὸν Τζαμπλάκωνα ἐκείνον, τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν...».

² Περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀξιώματος τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν βλέπε R. Guillard, *Études sur l'histoire administrative de Byzance. Le domestique des Scholes*. REB 8 (1950), 5—51. Εἰς τὴν μελέτην ταύτην δὲν ἦτο δυνατόν βεβαίως νὰ εἶναι γνωστὸς ὁ ἐν ἀνεκδότῳ ἐγγράφῳ ἀναφερόμενος δομέστικος τῶν σχολῶν Τζαμπλάκων.

³ Παχυμ., Βόνν. I, 319, 1: «...καὶ τρίτον τὸν ἐκ Χριστοῦ πόλεως Τζαμπλάκωνα τατὰν τῆς αὐλῆς αὐτοῦ ἐγκαθίστησιν (ὁ Μιχαὴλ Η')». Τί ἦτο ὁ τατὰς, μᾶς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Δούκας, Βόνν. σ. 250, 14: «...ὡς εἶποι τις κατὰ τὴν ἡμετέραν κοινὴν γλῶσσαν τατὰ ἤγουν παιδαγωγέ...».

⁴ Τὸ κτῆμα Πρινάριον ἔκειτο, ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω, εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἔξοδον τῆς μεταξὺ Παγγαίου καὶ Συμβόλου κοιλάδος, ὀλίγον δηλαδὴ δυτικώτερον τῆς Χριστουπόλεως (Καβάλας).

Ἡ θέσις τοῦ κτήματος τοῦ δομεστίκου δεικνύει ὅτι καὶ ὁ δομέστικος ἐκ Χριστουπόλεως πρέπει νὰ κατήγετο καὶ οἱ δύο οὗτοι Τζαμπλάκωνες ἀνήκουν λίαν πιθανῶς εἰς τὴν αὐτὴν ἐν Χριστουπόλει ἐγκατεστημένην οἰκογένειαν Τζαμπλάκωνων. Ὁ βαθμὸς ὅμως τῆς συγγενείας τῶν παραμένει ἀγνωστος. Δυνατὸν νὰ εἶναι ἐξαδελφοί. Δυνατὸν, τὸ πολὺ, ὁ τατᾶς νὰ εἶναι ἀνεψιὸς τοῦ δομεστίκου, ὅχι ὅμως καὶ υἱός, ὥς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω.

Ὁ πάππος πάντως Τζαμπλάκων ἀπέθανε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν. Τοῦτο ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ βέβαιον, διότι ἄλλως, ἐὰν δηλαδὴ εἶχε προχωρήσει ἀκόμη περισσότερον εἰς τὴν ἱεραρχίαν καὶ εἶχε γίνῃ ἀπὸ δομέστικος (31ος βαθμὸς) μέγας παπίας π. χ. (22ος βαθμὸς), ὁ ἔγγονός Ἀρσένιος θὰ τὸν ἀνέφερεν, ὥς εἶναι φυσικόν, μὲ τὸν τελευταῖον βαθμὸν.¹ Ἀφοῦ ὅμως ὁ ἔγγονος ὁμιλῶν περὶ τοῦ μακαρίτου πάππου του λέγει «πρὸς τὸν αὐθέντην καὶ πάππον μου τὸν Τζαμπλάκωνα ἐκείνον, τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν», αὐτὸς εἶναι ὁ τελευταῖος ἀνώτερος βαθμὸς τοῦ πάππου του, μὲ τὸν ὁποῖον καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖνος. Ὁ αὐτὸς ὅμως ἔγγονος, ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἐκτὸς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ παρὰ τὸν Γαλικὸν ποταμὸν κειμένου γονικοῦ του κτήματος, λέγει ὅτι τοῦτο ἔκαλετο «τοῦ μεγάλου παπίου τοῦ Τζαμπλάκωνος».² Ὁ ἴδιος κατέχει ἡμίσειαν μόνον κληρονομικὴν μερίδα ἐκ τοῦ κτήματος καὶ ἡ ὀνομασία αὕτη τοῦ κτήματος δὲν προέρχεται βεβαίως ἀπὸ αὐτόν. Ἐπομένως τὸ κτῆμα εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ἀνωτέρω ὀνομασίαν ἐκ παλαιότερου ἰδιοκτητοῦ μεγάλου παπία, ὁ ὁποῖος ἦτο ἰδιοκτήτης ὁλοκλήρου τοῦ κτήματος καὶ ὅχι συγκληρονόμος μερίδος αὐτοῦ, ὥς ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων. Ἐκ τούτου, μὴ ὄντος μόνου ἰδιοκτητοῦ, δὲν θὰ ἡμποροῦσε νὰ ὀνομασθῇ τὸ κτῆμα.

Ποῖος λοιπὸν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὁ πρὸ τοῦ ἐγγόνου Ἀρσενίου μέγας παπίας, ἀφοῦ ὁ πάππος αὐτοῦ εἶχε φθάσει, ὥς εἶδομεν, μόνον μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν καὶ ὥς τοιοῦτος ἀπέθανεν; Ὁ πατήρ τοῦ Ἀρσενίου βεβαίως, ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἀμέσως προηγουμένην γενεάν. Ὁ πάππος δὲν εἶναι. Καὶ πέραν τοῦ πάππου δὲν ἡμποροῦμεν νὰ προχωρήσωμεν, ἀναζητοῦντες παλαιότερον μέγαν παπῖαν Τζαμπλάκωνα εἰς τοὺς χρόνους

¹ Ὁ μέγας παπίας (22ος βαθμὸς) εἶναι μεγαλύτερος τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν (31ος βαθμὸς). Βλ. Ψευδο-Κωδινού, De officiis Cr. cap. II. Βόνν. σ. 10. Οἱ βαθμοὶ τῶν ἀξιωμάτων ἀριθμοῦνται, ὥς γνωστόν, ἀπὸ τοῦ μεγαλύτερου καὶ πρώτου ἀξιώματος τοῦ Καίσαρος μὲ αὖξοντα μὲν ἀριθμὸν, κατιούσης ὅμως τῆς κλίμακος τῶν ἀξιωμάτων. Ὅσον αὖξάνει ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἀξιώματος, τόσον τοῦτο κατέρχεται τὴν κλίμακα τῆς ἱεραρχίας καὶ ἀντιστρόφως ὁ προσδεύων εἰς τὴν ἱεραρχίαν καὶ ἀνερχόμενος τὴν κλίμακα τῶν ἀξιωμάτων ἐλαττώνει διαρκῶς τὸν αὖξοντα ἀριθμὸν τοῦ ἀξιώματός του.

² Ἀνωτέρω, ἔγραφον 2, στ. 15-16: «...τὴν ἀπὸ τοῦ ἐκτὸς δὲ ταύτης τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης καὶ περὶ τὸν Γαλικὸν γονικοῦ μου κτήματος, τοῦ καλουμένου τοῦ μεγάλου παπίου τοῦ Τζαμπλάκωνος, ἀναλογοῦσάν μοι ἡμίσειαν πᾶσαν μερίδα...».

τῆς Λατινοκρατίας ἢ εἰς τοὺς χρόνους τῶν ἀγώνων πρὸς τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου ἐν Μακεδονίᾳ, ὁπότε φαίνεται δύσκολος ὁ σχηματισμὸς κτηματικῆς περιουσίας εἰς ταραγμένην περιοχὴν καὶ ἡ ἀπόκτησις κτήματος παρὰ τὸν Γαλικὸν ὑπὸ ἀνθρώπου τῆς ἀντιπάλου αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας. Τοιοῦτόν τι ἡμποροῦσε νὰ γίνῃ μόνον μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Βατάτζη εἰς τὴν Μακεδονίαν τὸ 1242.¹

Ἡ ὀνομασία λοιπὸν τοῦ γονικοῦ κτήματος τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, τὸ ὁποῖον ὀνομάζετο «τοῦ μεγάλου παπία Τζαμπλάκωνος», μαρτυρεῖ ἀναμφιβόλως ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρσενίου, ὅστις καὶ ἐκληροδότησεν εἰς τὸν υἱὸν του ἡμίσειαν μερίδα τοῦ οὕτω καλουμένου κτήματος, ἦτο μέγας παπίας. Ἐχομεν οὕτω πρὸ τοῦ Ἀρσενίου μέγαν παπίαν Τζαμπλάκωνα. Ποίους δύνανται νὰ εἶναι οὗτος;

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1332 ἐμφανίζεται εἰς μέγας παπίας Ἀντώνιος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος ὑπογράφει τὴν μεταξὺ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' καὶ Βενετῶν συνθήκην² καὶ ὁ ὁποῖος παραδόξως οὐδέποτε ἄλλοτε ἀναφέρεται οὔτε πρὸ οὔτε μετὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην. Χρονολογικῶς οὗτος θὰ ἡμποροῦσε νὰ εἶναι υἱὸς τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν καὶ πατὴρ τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος καὶ οὕτω θὰ ἐπληροῦτο τὸ μεταξὺ τοῦ πάππου καὶ τοῦ ἐγγόνου κενὸν μὲ ἕνα μέγαν παπίαν Τζαμπλάκωνα, ὅπως φαίνεται πράγματι νὰ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρσενίου. Τὸ ὄνομα βεβαίως Ἀντώνιος εἶναι μοναχικὸν ὄνομα καὶ δὲν φέρουν συνήθως τοῦτο λαϊκὰ πρόσωπα. Τοῦτο γεννᾷ τὴν ὑποψίαν, ὅτι ἄλλο ἦτο τὸ κατὰ κόσμον ὄνομα τοῦ Τζαμπλάκωνος τοῦτου καὶ διὰ τοῦτο ἴσως δὲν συναντῶμεν αὐτὸν πρὸ τοῦ 1332, τοῦλάχιστον μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο. Θὰ ὑποκρύπτεται ὅμως, λίαν πιθανῶς, εἰς τινὰ πρὸ τοῦ 1332 ἄλλως ἀναφερόμενον Τζαμπλάκωνα. Ὁ τὸ 1272 πάντως τατᾶς τῆς αὐλῆς Τζαμπλάκων δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὁ τὸ 1332 μέγας παπίας Ἀντώνιος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος νὰ προώδευσεν ἀπὸ τοῦ μικροτέρου ἀξιώματος τοῦ τατᾶ τῆς αὐλῆς (36ος βαθμὸς)³ εἰς τὸ πολὺ μεγαλύτερον ἀξίωμα τοῦ μεγάλου παπία (22ος βαθμὸς). Τοῦτο, διότι ὁ τοῦλάχιστον τριακοντούτης τὸ 1272 τατᾶς μετὰ ἐξηκονταετίαν ὀλόκληρον, τὸ 1332, θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο ἐνενηκοντούτης τοῦλάχιστον γέρον καὶ λίαν ὑπερῆλιξ διὰ νὰ λαμβάνῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους καὶ νὰ ὑπογράψῃ ἐπίσημον συνθήκην. Διὰ τοῦτο εἴπομεν ἤδη ὅτι ὁ τατᾶς τῆς αὐλῆς Τζαμπλάκων πρέπει

¹ G. Ostrogorsky, Geschichte des byzantinischen Staates. München. 2. Aufl. 1952, σ. 350.

² Miklosich - Müller, Acta 3, XXV (Andr. Pal. pacta cum Venetis Nov. 1332), σ. 111: «..(ἐπομόσατο.. ἡ βασιλεία μου παρόντων..)». τοῦ μεγάλου παπίου κυροῦ Ἀντωνίου τοῦ Τζαμπλάκωνος..». Ἐπίσημος λατινικὴ μετάφρασις εἰς Diplomatarium Veneto - Levantinum I, 234.

³ Ψευδο - Κωδινού, De officiis Cp. cap. II. Βόνν. σ. 10.

νά ἦτο ἄλλο μέλος τῆς ἐν Χριστουπόλει οἰκογενείας τῶν Τζαμπλακῶνων, ὀλίγον νεώτερον τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν Τζαμπλάκωνος, ἀβεβαίον ὅμως συγγενικῆς πρὸς αὐτὸν σχέσεως.

Οὕτω λοιπὸν διαχωρίζεται ὁ μέγας παπίας τοῦ 1332 Ἀντώνιος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε ὁ μέχρι τοῦ βαθμοῦ μόνον τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν προχωρήσας Τζαμπλάκων τῶν χρόνων τοῦ Βατάτζη, οὔτε ὁ λίαν ὑπερῆλιξ κατὰ τὸ ἔτος 1332 τατᾶς Τζαμπλάκων τοῦ 1272, ἀλλὰ θὰ ἠμποροῦσε κάλλιστα νὰ εἶναι ὁ ζητούμενος μέγας παπίας Τζαμπλάκων ὁ πατὴρ τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου.

Ἐκ τούτων καθίσταται σαφὲς ὅτι ἐντὸς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος διακρίνονται δύο γενεαὶ Τζαμπλακῶνων. Ἡ πρώτη γενεὰ εἶναι ἡ τοῦ πάππου, τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ εἶχε γεννηθῇ δεκαετίαν τοῦλάχιστον πρὸ τοῦ 1222, περὶ τὸ 1210 λοιπόν, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ δρᾶσις ἐμπίπτει ἐντὸς τῆς τριακονταετίας περίπου τῶν χρόνων τοῦ Βατάτζη (1222 - 1254). Ἡ δευτέρα γενεὰ εἶναι ἡ τοῦ υἱοῦ, γενομένου μεγάλου παπία, εἴτε αὐτὸς εἶναι ὁ τὸ 1332 ἀναφερόμενος Ἀντώνιος Τζαμπλάκων εἴτε ὄχι. Ἡ τρίτη βεβαίως γενεὰ εἶναι ἡ τοῦ ἐγγόνου, μοναχοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, ἀλλ' αὕτη ἐμπίπτει κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ θὰ τὴν παρακολουθήσωμεν ἐν τῇς ἐπιμένοις.

4. Τζαμπλάκωνες τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

Εἰς τὸ δεύτερον ἔγγραφον ἡμῶν (2, τοῦ 1356) ὁ μοναχὸς πλέον τῆς μονῆς Βατοπεδίου Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, ὁ εἰός, ὥς εἶδομεν προηγουμένως, ἐνὸς μεγάλου παπία, ἀπαριθμεῖ τοὺς γνησίους ἀδελφούς του. Οὗτοι εἶναι : 1) ὁ τὸ 1356 ἀποθάνων ἤδη Ἀσωματιανός, ἦτοι ὁ μέγας δούξ Τζαμπλάκων,¹ 2) ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος ὁ Τζαμπλάκων καὶ 3) μία ἀδελφή, ἡ παρακοιμωμένη Τορνίκινα, ἡ σύζυγος δηλ. τοῦ παρα-

¹ Ἐπαναλαμβάνομεν τὸ χωρίον τοῦ ἐγγράφου 2, στ. 18 - 22: «... ἡ γὰρ λοιπὴ τοῦ τοιοῦτου κτήματος ἡμίσεια μερὶς κατέχεται παρὰ τῶν μερῶν τῶν αὐταδέλφων μου, τοῦ τε μακαρίτου ἐκείνου Ἀσωματιανοῦ, τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Τζαμπλάκωνος, καὶ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου κυροῦ Δημητρίου τοῦ Τζαμπλάκωνος, ἅνεν τῆς δι' ἐγγράφου συμφώνου προεκπροικισθείσης μερίδος πρὸς τὴν αὐταδέλφην μου ἐκείνην παρακοιμωμένην, τὴν Τορνίκιναν...». Τὸ πρόβλημα εἶναι, ἐὰν ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος Ἀσωματιανὸς καὶ ὁ μέγας δούξ ὁ Τζαμπλάκων εἶναι δύο διαφορετικὰ πρόσωπα ἢ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, ὁπότεν «τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Τζαμπλάκωνος» εἶναι παράθεσις εἰς τὸ «Ἀσωματιανοῦ» καὶ τίθεται μεταξὺ κομμάτων. Ἀλλὰ τί σημαίνει Ἀσωματιανὸς καὶ διατὶ δὲν ἀναφέρεται τὸ μικρὸν ὄνομα τοῦ μεγάλου δουκός, ὅπως ἀναφέρεται τὸ μικρὸν ὄνομα «Δημήτριος» τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου; Ἀσωματιανὸς πρέπει ἐνταῦθα νὰ εἶναι βαπτιστικὸν ὄνομα, ἀσύνθετος βεβαίως, καὶ ὄχι ὄνομα ἐπίθετον, σημαίνον τὸν καταγόμενον ἐκ χωρίου Ἀσώματοι, ὥς ἦτο τὸ παρὰ τὰ Κουμουτζηνά (σημ. Κομοτηνῇ) φροῦριον Ἀσώματοι, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Καντακουζηνὸς καὶ τὸ ὁποῖον προσχωρήσαν εἰς αὐτὸν τὸ 1343 ἐπολιορκήθη ὑπὸ δυνάμεων ἐκ Κωνσταντινουπό-

κοιμωμένου Τορνίκη. Δύο λοιπόν ἄρρενες καὶ μία γυναῖκα εἶναι οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἀρσενίου.

Ποῖν ὁμως παρακολουθήσωμεν τοὺς ἀδελφούς του, πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, περὶ τοῦ ὁποίου πολλά, ὅχι πάντοτε ἀκριβῆ, ἐγράφησαν μέχρι τοῦδε.¹

α) Ὁ μοναχὸς Ἀρσένιος Τζαμπλάκων.

Ὁ μοναχὸς τῆς μονῆς Βατοπεδίου Ἀρσένιος ὑπογράφει εἰς δύο πρὸς τὴν μονὴν ταύτην ἀφιερωτήρια ἔγγραφα του (1, τοῦ 1355 καὶ 2, τοῦ 1356) ἰδιοχείρως, ὅπως εἶδομεν, οὕτω: «*μοναχὸς Ἀρσένιος Τζαμπλάκων*» καὶ τίποτε περισσότερον. Εἵκοσι τρία ὅμως ἔτη προηγουμένως (τὸ 1333) ὑπογράφει ἐν Θεσσαλονίκῃ ὡς μάρτυς πωλητήριον ἔγγραφον τῆς μονῆς Χελανδαρίου κρατικὸς ὑπάλληλος, ὑπογράφων οὕτως: «*ὁ δούλος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως Ἀρσένιου μοναχοῦ Τζαμπλάκων, ὁ μέγας πατίας*».²

Τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ὅτι δηλαδή ὁ μέγας πατίας Ἀρσένιος μοναχὸς Τζαμπλάκων τοῦ παλαιοῦ χελανδαρινοῦ ἔγγραφου τοῦ 1333 καὶ ὁ ἡμέτερος μοναχὸς Ἀρσένιος Τζαμπλάκων τῆς μονῆς Βατοπεδίου τοῦ 1355/6 εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, λαμβάνομεν πολλὰ ἔτη βραδύτερον ἀπὸ ἔγγραφον τῆς μονῆς Βατοπεδίου, τὸ ὁποῖον τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1375 ἀναφέρει παρελθόντα πρόσωπα καὶ πράγματα καὶ λέγει: «*Ὁ μέγας πατίας ἐκεῖνος καὶ Ἀρσένιος ὁ Τζαμπλάκων, πρὸ ἱκανῶν*

λεως. (Καντακ., Βόνν. II, 415, 15 καὶ 418, 10). Ὁ ἴδιος ὁ Καντακουζηνός, ὁμιλῶν δις περὶ τῆς δράσεως τοῦ μεγάλου δουκὸς Τζαμπλάκωνος τὸ 1348, δὲν ἀναφέρει τὸ μικρὸν αὐτοῦ ὄνομα. (Καντακ., Βόνν. III, 74,8 καὶ 77,9). Ἐὰν τὸ Ἀσωματιανὸς μόνον του ἐσημαίνει χωριστὸν πρόσωπον, οὐδὲν θὰ ἐδείκνυε ὅτι τοῦτο εἶναι εἰς Τζαμπλάκων. Χρειάζεται ὅμως νὰ λεχθῇ κατὰ τὴν ἀπαρίθμησην τῶν ἀδελφῶν Τζαμπλάκωνων ὅτι καὶ οὗτος εἶναι Τζαμπλάκων. Διὰ ταῦτα φρονοῦμεν ὅτι τὸ «*μέγας δούξ*» εἶναι παράθεσις καὶ ὁ μέγας δούξ Τζαμπλάκων ἔφερε τὸ σπάνιον βαπτιστικὸν ὄνομα Ἀσωματιανός. Ἀσωματιανὸς σημαίνει βεβαίως τὸν ἀφιερωμένον εἰς τοὺς Ἀσωμάτους ἢ Ἀρχαγγέλους, ὅπως ὅλα τὰ βαπτιστικὰ χριστιανικὰ ὀνόματα ἁγίων. Ὅτι οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα καὶ ὅτι ὁ μέγας δούξ καὶ ὁ Ἀσωματιανὸς εἶναι αὐτὸ πρόσωπον θὰ ὑποστηριχθῇ περαιτέρω καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μεριδίων τοῦ κληρονομικοῦ κτήματος Πριναρίου, τὰ ὁποῖα ἦσαν τέσσαρα.

¹ Ὑπὸ τῶν μέχρι τοῦδε μετὰ τοὺς Τζαμπλάκωνας ἀσχοληθέντων. Βιβλιογραφίαν βλ. ἐνταῦθα ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ. Κριτικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ὑπαρχουσῶν συγχύσεων ἔκαμεν ὁ Lemerle, Autour d'un prostagma etc., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 283 σημ. 3, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας περὶ τῆς γενικῶς πιστευομένης ταυτίσεως Ἀλέξιου Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, τῆς ὁδηγούσης εἰς παράδοξα σχόλια, ὅπως π.χ. ὅτι ὁ Καντακουζηνὸς ἐν προλήψει ἀποδίδει εἰς τὸν Ἀλέξιον τὸν μετέπειτα τίτλον του τοῦ μεγάλου πατῖα καὶ ὀνομάζει αὐτὸν Ἀρσένιον πρὶν λαβῆν οὗτος τὸ μοναχικὸν τοῦτο ὄνομα. «C' est étrange» ἐπιλέγει δικαίως ὁ Lemerle, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 283 σημ. 3.

² Act. Chil. 123,85 (24 Δεκεμβρίου 1333).

ἤδη χρόνων εἰς καὶ αὐτὸς γεγονὼς τῆς ἡμετέρας ποίμνης καὶ ἀδελφότητος, ἐν αὐτῇ κατέλυσε τὸν βίον. Ὅτε δὲ ἡμελλε τελευτᾶν, διαθήκην διαθέμενος ἔγγραφον ἄλλα τέ τινα τῆς περιφανοῦς πόλεως Θεσσαλονίκης ἐκτὸς προσκυροῖ τῇ καθ' ἡμᾶς μονῇ καὶ δὴ καὶ ἦν εἶχε κατοικίαν ἐντὸς τῆς πόλεως ἀφιεροῖ πρὸς ἡμᾶς, διεφθαρμένην οὖσαν τῷ πλέονι μέρει καὶ κεχαλασμένην ὑπὸ τῶν συγχύσεων, αἱ πολλάκις διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίαν ἐν Θεσσαλονίκῃ γεγόνασι...». ¹ Ἡ ἐν τῷ ἔγγραφῳ ὅμως τοῦτῳ ἀναφερομένη διαθήκη τοῦ μεγάλου παπῖα Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, ἄλλοτε μοναχοῦ τῆς μονῆς Βατοπεδίου, εἶναι τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 ἔγγραφον ἡμῶν καὶ ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ κειμένη κατοικία αὐτοῦ ἀναφέρεται εἰς τοὺς στ. 12 - 15 τοῦ ἡμετέρου ἔγγραφου. Πρόκειται λοιπὸν ἀσφαλῶς περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἥτοι ὁ Τζαμπλάκων τοῦ χελανδαρινοῦ ἔγγραφου τοῦ 1333 καὶ ὁ ἡμέτερος μοναχὸς Ἀρσένιος εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἀλλὰ τὸ ἀπρόοπτον συμπέρασμα εἶναι ἄλλο, ὅτι ὁ ἡμέτερος δηλαδὴ μοναχὸς τῆς μονῆς Βατοπεδίου Ἀρσένιος Τζαμπλάκων ἦτο μέγας παπῖας καὶ μοναχὸς ἤδη τὸ 1333, ὅτε ὑπέγραψε τὸ χελανδαρινὸν ἔγγραφον, εἴκοσι δύο λοιπὸν ἔτη πρὶν ἔλθῃ νὰ μονάσῃ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου τὸ 1355. Πραγματικὸς ὅμως μοναχὸς, κεκαρμένος ἐν μονῇ, φαίνεται ὅτι ἐγένετο μόνον τὸ 1355, ὅταν ἡλικιωμένος πλέον ἦλθε νὰ ἡσυχάσῃ εἰς τὸ Βατοπέδι. Μέχρι τότε ἦτο «ιδιώτης μοναχός», μὴ καρεῖς ἐν μονῇ, ἀλλὰ φορῶν αὐτοβούλως τὸ καλογηρικὸν ὅρασον. Τοιοῦτοι «ιδιώται μοναχοί», κοσμοκαλόγηροι ἢ καλογεροταμίονες, ὅπως τοὺς δὲ νομάζει ἀκόμη σήμερον ὁ λαός, ὑπῆρχον πολλοὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν κόσμον, ὅπως φαίνεται καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης. ² Οὕτως ἐξηγεῖται, πρῶτον, πῶς μοναχὸς ὢν φέρει τὸν τίτλον μέγας παπῖας καὶ ἐκτελεῖ χρῆμα κρατικὸ ὑπαλλήλου, ὑπογράφων τὸ 1333 ἔγγραφον τῆς μονῆς Χελανδαρίου μετὰ τὸν γνωστὸν τύπον τῆς υπογραφῆς κρατικῶν ὑπαλλήλων: ὁ δοῦλος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως. Οὕτως ὑπογράφουν μόνον κρατικοὶ ὑπαλλήλοι. Εὐρίσκεται λοιπὸν ἀκόμη ἐν δράσει εἰς τὸν κόσμον. Οὕτως ἐξηγεῖται, δεύτερον, τί σημαίνει ἡ φράσις τοῦ Καντακουζηνοῦ «τὰ μοναχῶν ἡμφιεσμένον, ὥσπερ εἴωθε» κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῆς διαπομπεύσεως τοῦ μεγάλου παπῖα Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος. ³ Ἦτο λοιπὸν συνηθισμένον νὰ

¹ Γρηγόριος Παλαμᾶς 4 (1920), σ. 631.

² De sacr. ordin. Migne, PG. 155 στήλ. 468 A: «...ὁμοίως δὲ καὶ τῆς πνευματικῆς πατροφύτου λειτουργίᾳ οὐ χρὴ θεωρεῖσθαι μοναχοῖς ιδιώταις, χειροτονίαν ὅλως μὴ ἔχουσιν...». Πρβ. τὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ χωρίου τοῦ Καντακουζηνοῦ (Βόνν. III, 275,5 κέ.), τοῦ ὀνομάζοντος τὸν Νικόλαον Καβάσιαν «ὄντα ἐν ιδιώτῃ», τοῦ Ihor S'evc'enco ἐν Dumptarton Oaks Papers 11 (1957), σ. 86 σημ. 54.

³ Καντακ., Βόνν. II, σ. 256-257. Αὐτόθι, σ. 257,1: «τὰ μοναχῶν, ὥσπερ εἴωθεν, ἡμφιεσμένον». Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ ἀμφιέσεως συνήθους κατὰ τὰς διαπομπεύσεις καὶ ἐξαλείφεται ἡ ἀμφιβολία τοῦ Lemerle, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 283 σημ.

φορῇ τὸ καλογηρικὸν ὄρασον, χωρὶς νὰ εἶναι μοναχὸς ἀνήκων εἰς μονήν. Οὕτως ἐξηγεῖται, τρίτον, διατί εἰς τὰ ἀφιερωτήριά του ἔγγραφα πρὸς τὴν μονήν Βατοπεδίου δὲν παραθέτει πλέον εἰς τὴν ὑπογραφὴν του τὸν τίτλον του : μέγας παπίας, ἀλλὰ ὑπογράφει ἀπλῶς : *μοναχὸς Ἀρσένιος Τζαμπλάκων*. Τώρα πλέον ἐγένετο πραγματικὸς μοναχὸς καὶ ἐγκατέλειπε τὸν κόσμον καὶ τοὺς τίτλους τῆς κοσμικῆς ζωῆς.

β) Ὁ μέγας παπίας Ἀλέξιος - Ἀρσένιος Τζαμπλάκων.

Τὰ πράγματα ὅμως δὲν εἶναι τόσον ἀπλᾶ, ὅσον παρεστήσαμεν αὐτὰ κατ' ἀρχὰς διὰ τὴν σαφήνειαν. Γενικῶς πιστεύεται ὅτι ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων ἐλέγετο κατὰ κόσμον Ἀλέξιος καὶ ὅτι ἔλαβε τὸ μοναχικὸν ὄνομα Ἀρσένιος, ὅταν εἰσῆλθεν ὡς μοναχὸς εἰς τὴν μονήν τοῦ Βατοπεδίου. Μὲ ἄλλους λόγους πιστεύεται ὅτι ὁ ἐκ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς παρὰ τὰς Σέρρας μονῆς τοῦ Προδρομοῦ γνωστὸς μέγας παπίας Ἀλέξιος Τζαμπλάκων καὶ ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων τοῦ Καντακουζηνοῦ πάλιν καὶ τῶν ἐγγράφων τοῦ Ἀθω εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον.¹ Ὑπάρχει ὅμως μία δυσκολία. Ὁ Καντακουζηνὸς ἀναφέρει *μέγαν παπίαν* Ἀλέξιον Τζαμπλάκωνα τὸ 1327,² εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξιος - Ἀρσένιος δὲν πρέπει νὰ ἦτο ἀκόμη μέγας παπίας, ἀφοῦ μέχρι τὸ 1332 τοῦλάχιστον μέγας παπίας εἶναι ὁ Ἀντώνιος Τζαμπλάκων, τὸν ὁποῖον εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα ὑπογράφοντα τὴν μετὰ τῶν Βενετῶν συνθήκην τὸ 1332. Ἐξ ἄλλου ὁ Καντακουζηνὸς ἀναφέρει ἐπίσης *μέγαν παπίαν Ἀρσένιον* Τζαμπλάκωνα τὸ 1330,³ εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξιος δὲν εἶχε γίνει ἀκόμη μοναχὸς μονῆς καὶ δὲν εἶχεν ὀνομασθῇ Ἀρσένιος (1355). Εἰς ταῦτα ἐδόθη ἡ ἐξηγήσις, ὅτι ὁ Καντακουζηνὸς εἰς ἀμφοτέρως τὰς περιπτώσεις ὁμιλεῖ ἐν ἀναχρονισμῷ καὶ μεταφέρει ἐκ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν γράφει τὴν ἱστορίαν του (μετὰ τὸ 1354), τίτλους καὶ ὀνόματα εἰς τὸ παρελθόν.⁴ Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ τὸ ἔγγραφον τῆς μονῆς Χελαν-

7. Ἄλλωστε ὁ κομφιδούμενος ὑπὸ τοῦ ὄχλου ὡς «*Πατριάρχης Καντακουζηνοῦ*» Τζαμπλάκων (Καντακ., Βόνν. II, σ. 257,7) εἶναι φυσικώτερον νὰ ἦτο ῥασοφόρος παρὰ ἀπλοῦς ἰδιώτης.

¹ Βλ. Fr. Dölger ἐν BZ 31 (1931), σ. 451. (Ἐν βιβλιοκρισίᾳ τοῦ N. Bănescu). Βλ. ἐπίσης R. Guiland ἐν Études Byzantines 3 (1945), σ. 208-210, ὅστις ταυτίζει τὸν Ἀλέξιον πρὸς τὸν Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα.

² Καντακ., I, 52. Βόνν. I, 262,15 κέ.: «*Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος τοῦ μεγάλου παπίου ἐνάγοντος πρὸς τοῦτο, ἐκ Χριστουπόλεως κρόφα πρὸς αὐτὸν διαλεγόμενον...*» (Τὸ 1327).

³ Καντακ., II, 22. Βόνν. I, 437,18 κέ.: «*Ἀρσένιος δὲ Τζαμπλάκων ὁ μέγας παπίας παρελθὼν ἐπὶ τοῦ βασιλέως ἐδίδωκε τὸν Συργιάνην ἀπιστίας...*» (Ἐσφαλισμένως, ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω, τὸ 1330).

⁴ Fr. Dölger ἐν BZ 31 (1931), σ. 451.

δαρίου, τὸ ὁποῖον τὸ 1333 φέρει τὴν ὑπογραφήν μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος καὶ ὄχι Ἀλεξίου. Εἰς τὸ γεγονός τοῦτο ἐδόθη ἡ ἐξήγησις, ὅτι ἡ ὑπογραφή τοῦ Ἀρσενίου ἐτέθη ἐκ τῶν ὑστέρων εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἰς τὴν θέσιν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Ἀλεξίου, καὶ τοῦτο ἐγένετο μετὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Τζαμπλάκωνος τοῦτου εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου, ὁπότε ἔλαβεν οὗτος τὸ μοναχικὸν ὄνομα Ἀρσένιος, μετὰ δηλαδὴ τὸ 1355, ἐνῷ τὸ ἔγγραφον τὸ 1333 δὲν θὰ ἔφερεν οὐδεμίαν ὑπογραφήν μοναχοῦ, ἀφοῦ ὅλοι αἱ ἄλλαι ὑπογραφαὶ του εἶναι λαϊκῶν ἀρχόντων.¹

Ἡ λύσις ὧλων αὐτῶν τῶν δυσκολιῶν εἶναι ἴσως ἀπλουστερά. Ἡδὴ ἔχει γεννηθῇ ἡ πρώτη ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν δρθότητα τῆς ταυτίσεως Ἀλεξίου - Ἀρσενίου Τσαμπλάκωνος,² δὲν παρατηρήθη ὅμως ὅτι τὸ ὄνομα Ἀντώνιος εἶναι μοναχικὸν καὶ δυνατόν νὰ ὑποκρύπτῃ ἄλλον Τζαμπλάκωνα. Διὰ ταῦτα ἡμεῖς εἰς τὰ ἐπόμενα θὰ θεωρήσωμεν τὸν μέγαν παπῖαν Ἀλέξιον Τζαμπλάκωνα καὶ τὸν μέγαν παπῖαν Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα προσωρινῶς ὡς δύο διαφορετικὰ πρόσωπα.

Εἰς δύο προστάγματα τῶν συμφιλιωμένων πρὸς καιρὸν αὐτοκρατόρων, ἐν τοῦ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Ἰουλίου 1326 καὶ ἐν τοῦ Ἀνδρονίκου Γ' παλιν τοῦ Ἰουλίου 1326, ἀμφότερα διατηρηθέντα εἰς τὴν παρὰ τὰς Σέρρας μονὴν τοῦ Προδρόμου, ἐμφανίζεται, ὡς γνωστόν, τὸ πρῶτον ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων ὄχι ὡς μέγας παπίας (22ος βαθμός),³ ἀλλὰ μὲ πολλὸ μικρότερον βαθμὸν, ὡς μέγας τζαούσιος (37ος βαθμός). Ὁ μέγας τζαούσιος οὗτος εἶναι διοικητὴς τῶν Σερρών καὶ τῶν κάστρων μεταξὺ Παγγαίου καὶ Συμβόλου (Ποπολίας).⁴ Ἡ διοικητικὴ λοιπὸν αὐτοῦ περιοχὴ ἐμπίπτει εἰς τὸ μερίδιον Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Γέροντος κατὰ τὴν συμφωνηθεῖσαν τὸ 1321 μεταξὺ πάππου καὶ ἐγγόνου διανομὴν τοῦ κράτους. Εἶναι συνεπῶς διωρισμένος εἰς τὴν ἐμπιστευτικὴν αὐτὴν θέσιν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατὰ τεκμήριον παραμένει πιστὸς εἰς τὸν Ἀνδρόνικον τὸν Β'. Τὸ ἐπόμενον ὅμως ἔτος 1327 ὁ Καντακουζηνὸς ἀναφέρει μέγαν παπῖαν πλεόν Ἀλέξιον Τζαμπλάκωνα, δρῶντα εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν καὶ ἐνεργοῦντα κρυφίως ὑπὲρ Ἀν-

¹ Fr. Dölger, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 451.

² P. Lemerle, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 283, σημ. 3.

³ Βλ. André Guillou, Les archives de Saint-Jean-Prodrôme sur le mont Ménéecée. Paris 1955, σ. 75 καὶ σ. 78: «... ὉΙΚΕΙΤΕ τῇ βασιλείᾳ μου μέγα τσαούσιε κεφαλὴ τῆς θεοσώστου πόλεως Σερρών, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν κάστρων καὶ τῆς χώρας Ποπολίας καὶ Ἀλέξιε Τζαμπλάκων...». Περὶ μεγάλου τσαουσίου βλ. R. Guillard, Sur quelques grands dignitaires byzantins du XIVe siècle. Τόμ. Κωνστ. Ἀρμενοπούλου. Θεσσαλονίκη 1952 (Ἐτ. Ἐπετ. Σχολ. Νομ. καὶ Οἰκον. Ἐπιστ. Γ'), σ. 183 κέ. (μέγας τζαούσιος), σ. 188 κέ. (μέγας τζαούσιος Ἀλέξιος Τζαμπλάκων). Πρβ. Fr. Dölger ἐν BZ 31 (1931), σ. 451.

⁴ Περὶ κατεπανικίου Ποπολίας βλ. Γ. Ι. Θεοχαρίδου, Κατεπανίκια Μακεδονίας. Θεσσαλονίκη 1954, σ. 53 κέ.

δρονίκου Γ' τοῦ Νέου, ὁ ὁποῖος τὸ ἔτος τοῦτο ἦλθε διὰ δευτέραν φορὰν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν πάππον του Ἀνδρονίκου Β'.¹ Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ διοικητοῦ Σεργῶν καὶ τῶν κάστρων Ποπολίας Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος τοῦ 1326, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβε, διὰ νὰ κολακευθῇ ἴσως καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ νομιμοφροσύνη του, παρὰ τοῦ Ἀνδρονίκου Β' τὸν πολὺ μεγαλύτερον βαθμὸν τοῦ μεγάλου παπία.² Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι οὗτος ἐνεργεῖ κρυφίως ὑπὲρ τοῦ ἀντιπάλου τοῦ κυρίου του δεικνύει, νομίζομεν, ὅτι ἐπισήμως θεωρεῖται ἀνθρῶπος τοῦ Ἀνδρονίκου Β', ἐνῶ κρυφίως τὸν προδίδει. Αὐτὴν τὴν ἐπαμφοτερίζουσαν προδοτικὴν στάσιν ἐτήρησαν, ὡς γνωστόν, πολλοὶ ἀξιωματοῦχοι καὶ μεγιστᾶνες κατὰ τὸν πόλεμον τῶν δύο Ἀνδρονίκων καὶ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Καντακουζηνοῦ (ὅπως π.χ. ὁ Συργιάννης, ὁ Συναδηνὸς καὶ ὁ Κοκκαλᾶς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην), μὴ διαβλέποντες ποῖος ἐν τέλει θὰ ἐπικρατήσῃ καὶ προσπαθοῦντες νὰ διατηρήσουν ἀξιώματα καὶ περιουσίας. Τὸν αὐτὸν Ἀλέξιον Τζαμπλάκωνα, ἂν καὶ δὲν ἀναφέρεται τὸ μικρὸν αὐτοῦ ὄνομα, ἄφησε προφανῶς εἰς Ζίχναν μετὰ τῶν ἀποσκευῶν καὶ τῶν ἀχθοφόρων ζῶων ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Γ', ὅταν εἰδοποιήθῃ τὸ 1328 ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη ἦτο ἐτοιμὴ νὰ παραδοθῇ ἐκ νέου εἰς αὐτὸν καὶ ἔσπευσε πρὸς τὰ ἐκεῖ.³ Ἐξεδηλώθη λοιπὸν φανερώς τὸ 1328, ὅταν διεφαίνετο πλέον ἡ καταστροφὴ τοῦ γέροντος αὐτοκράτορος, ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων ὑπὲρ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Νέου.

Μετὰ τὸ 1328 ἐξαφανίζεται τὸ ὄνομα Ἀλέξιος καὶ συμβαίνουν τὰ περὶ ἔργα, τὸ 1330 νὰ ἐμφανίζεται παρὰ τῷ Καντακουζηνῷ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, τὸ 1332 εἰς τὴν ἀναφερθεῖσαν συνθήκην μέγας παπίας Ἀντώνιος Τζαμπλάκων καὶ ἀπὸ τοῦ 1333 πάλιν μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων ἢ μόνον μέγας παπίας Τζαμπλάκων. Διὰ νὰ ἐξομαλυνθῇ αὕτη ἡ δυσκολία ἐγένετο ἡ ταύτισις Ἀλεξίου - Ἀρσενίου καὶ διὰ νὰ ὑπερπιδηθῇ ὁ μεσολαβῶν ἐνοχλητικὸς Ἀντώνιος ἀπεδόθη εἰς τὸν Καντακουζηνὸν ἢ ἀπόδοσις τοῦ ἀξιώματος «μέγας παπίας» εἰς τὸν Ἀλέξιον, ὅταν μέγας παπίας ἦτο ἀκόμη ὁ Ἀντώνιος, καὶ ἡ πρόληψις τοῦ μοναχικοῦ ὀνόματος «Ἀρσένιος», ὅταν οὗτος ἐλέγετο εἰσέτι Ἀλέξιος, μὴ ὢν ἀκόμη μοναχός.

Τί ἀπέγινεν ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων μετὰ τὸ 1338; Ἐὰν ἀπέθανεν ἢ ἄλλως ἀπεσύρθη τῆς δημοσίας ζωῆς, ποῖος τὸν διεδέχθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου παπία; Εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Καντακουζηνοῦ τὸ πρῶτον τὸ 1330

¹ Καντακ. Ι, 52. Βόνν. Ι, 262, 15 κέ.: «...Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος τοῦ μεγάλου παπίου ἐνάγοντος πρὸς τοῦτο, ἐκ Χριστοπούλεως κρύφα πρὸς αὐτὸν διαλεγόμενον...».

² Βλ. ἀνωτέρω σημ. 1, σελ. 155.

³ Καντακ. Ι, 53. Βόνν. Ι, 267, 9 κέ.: «...τα τε ἀχθοφόρα τῶν ζῶων καὶ τὰς ἀποσκευὰς καὶ στρατιωτῶν ὅσοι μὴ εὐπόρουν ἵππων εὐρώσιων καὶ τὰ πολέμια ἀγαθῶν καταλέλοιπεν ἀπολεξάμενος ἐν Ζίχνῃ ἅμα Τζαμπλάκωνι τῷ μεγάλῳ παπία καὶ τισιν ἐτίροις ὀλίγοις...».

ἐμφανίζεται ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος κατηγορεῖ τὸν Συργιάννην, ὅτι συγκροτεῖ συνωμοτικὴν ὁργάνωσιν ὀρκίζων Θεσσαλονικεῖς νὰ παραμείνουν, ὅ,τι καὶ ἂν συμβῇ, πιστοὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν μέλλοντα νὰ γεννηθῇ διάδοχον τοῦ θρόνου, τὸν ἔπειτα Ἰωάννην Ε΄.¹ Αἱ χρονολογίαι ὅμως τοῦ Καντακουζηνοῦ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἱστορίας του ἐλέγχονται, ὥς παρετήρησεν ἤδη ὁ St. Binon, μὴ ἀκριβεῖς. Δεδομένου ὅτι αἱ συνωμοτικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Συργιάννη ἔλαβον χώραν ὀλίγον πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ε΄, ἥτις ἐγένετο κατὰ τὴν 18ην Ἰουνίου τοῦ 1332,² δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπεκαλύφθῃ δύο ἔτη προηγουμένως, τὸ 1330, συνωμοσία, ἣ ὁποία πράγματι ἐγένετο μετὰ δύο ἔτη, τὸ 1332. Ἡ ἀποκάλυψις ἄρα τῆς συνωμοσίας τοῦ Συργιάννη καὶ ἐπομένως καὶ ἡ πρώτη ἐμφάνισις τοῦ μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν μερικὸς μῆνας μετὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1332, ἴσως καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1333, ἀφοῦ ἡ συνωμοσία ἀπεκαλύφθῃ χρόνον τινὰ μετὰ τὴν ἐξύφανσίν της.

Οὐδείς λοιπὸν μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων ἀναφέρεται πρᾶγματι ἀπὸ τοῦ 1328, τὴν τελευταίαν φορὰν, καθ' ἣν ἀναφέρεται ὁ Ἀλέξιος, μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1332, τὴν πρώτην φορὰν, καθ' ἣν ἀναφέρεται ὁ Ἀντώνιος Τζαμπλάκων. Τὴν 24 Μαΐου ὅμως τοῦ 1328 παρητηρήθη τοῦ θρόνου ὁ γέρονς αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος Β΄, τὸν ὁποῖον κατεπερὶ ὤσεν, ὥς εἶδομεν, ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων, καὶ μετὰ δύο ἔτη, τὸ 1330, ἀναγκασθεὶς νὰ ἀποσυρθῇ εἰς μονὴν ἔλαβε τὸ μοναχικὸν ὄνομα Ἀντώνιος. Ὅλίγους δὲ μῆνας πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς μετὰ τῶν Βενετῶν συνθήκης καὶ τῆς μοναδικῆς ἐμφανίσεως τοῦ μεγάλου παπία Ἀντωνίου Τζαμπλάκωνος ἀπέθανε τὴν 13 Φεβρουαρίου 1332 ὁ αὐτοκράτωρ - μοναχὸς Ἀνδρόνικος - Ἀντώνιος. Δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑποθέσωμεν ἄρα γε, οὐδενὸς πλέον ἐμποδίζοντος πρὸς τοῦτο, ὅτι ὁ ἄλλοτε εὐεργετηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ διοικητὴς Σεργῶν μέγας παπίας Ἀλέξιος Τζαμπλάκων, αἰσθανόμενος τύψεις διὰ τὴν προδοσίαν του, ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ εὐεργέτου του τὸν ἐμμήθη, διὰ νὰ ἐξιλεωθῇ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἐφόρεσεν ἐν τῷ κόσμῳ ἀκόμη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα, μετονομασθεὶς καὶ αὐτὸς εἰς Ἀντώνιον, βοηθοῦντος καὶ τοῦ ἀρχικοῦ γραμματος τοῦ ὀνόματός του ; Εἶναι ἀληθές ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν εἰκασίαν, ἀλλὰ ἡ ταῦτις Ἀλέξιος - Ἀντώνιος αἶρει περὶ σσοτέρας δυσκολίας, παρὰ ἡ ταῦτις Ἀλέξιος - Ἀρσένιος, ἣ ὁποία, μὴ γνωρίζουσα ποῦ νὰ τοποθετήσῃ τὸν Ἀντώνιον Τζαμπλάκωνα, ἐπιρρίπτει εἰς τὸν Καντακουζηνὸν τὴν εὐθύνην ἀπιθάνων ἀναχρονισμῶν. Ἀλλωστε θὰ ἴδωμεν περαιτέρω ὅτι δὲν εἶναι πιθανὸν ὁ Ἀρσένιος νὰ ἐλέγετο κατὰ κόσμον Ἀλέξιος, ἀφοῦ ἔχει

¹ Καντακ. II, 22. Βόνν. I, 437, 15 κέ.

² St. Binon, A propos d' un prostagma inédit d' Andronic III Paléologue. BZ 38 (1938), σ. 382 καὶ σ. 386.

δμώνυμον υἱὸν Ἀλέξιον. Θεωροῦμεν λοιπὸν λίαν πιθανὸν ὅτι πρὸ τοῦ Νοεμβρίου 1332 ὁ μέγας παπίας Ἀλέξιος Τζαμπλάκων ἐφόρεσεν ἐν τῷ κόσμῳ ἀκόμη τὸ καλογηρικὸν ῥάσον καὶ μετωνόμασεν ἑαυτὸν εἰς Ἀντώνιον.

Ὁ μέγας παπίας Ἀντώνιος Τζαμπλάκων δὲν ἐμφανίζεται πλέον μετὰ τὸ 1332. Ὁ Καντακουζηνός, ὁ ὁποῖος παρίστατο τότε ὡς μάστις κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τοῦ 1332, οὐδέποτε ἀνέφερε μέγαν παπίαν Ἀντώνιον Τζαμπλάκωνα, πράγμα περίεργον, προκειμένου περὶ μεγάλου κρατικοῦ ὑπαλλήλου, ὑπογράφοντος συνθήκην τοῦ κράτους. Ὁ Καντακουζηνὸς γνωρίζει μόνον Ἀλέξιον καὶ Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα. Φαίνεται ὅτι ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης ὁ Ἀντώνιος Τζαμπλάκων εἰσῆλθεν εἰς μονὴν καὶ ἀπεσύρθη τοῦ δημοσίου βίου. Ἡ ὑπογραφή τῆς συνθήκης ἦτο ἡ τελευταία ὑπηρεσιακὴ πράξις τοῦ μεγάλου παπία, ὁ ὁποῖος ἡτοιμάζετο ἤδη νὰ εἰσέλθῃ εἰς μονήν. Ἀμέσως κατόπιν, τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1333, ἐμφανίζεται μέγας παπίας Ἀρσένιος πλέον Τζαμπλάκων, τοῦ ὁποῖου, ὡς εἶδομεν, καὶ ὁ πατὴρ ὑπῆρξε μέγας παπίας. Ὁ Ἀλέξιος - Ἀντώνιος λοιπὸν ἦτο λίαν πιθανῶς ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρσενίου. Πρὸς τοῦτο συμφωνεῖ, ὡς θὰ ἴδωμεν, τὸ γεγονός, ὅτι ἕγγονος τοῦ Ἀρσενίου ἐκ τοῦ υἱοῦ του Μιχαὴλ φέρει τὸ ὄνομα Ἀλέξιος, ὄνομα τοῦ πάππου του.¹

Ἐὰν ἡ ταύτισις αὕτη Ἀλέξιος = Ἀντώνιος εἶναι ὀρθή, τότε κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τοῦ 1326 μέχρι τοῦ 1333 πᾶς μέγας παπίας Τζαμπλάκων, ἄνευ μικροῦ ὀνόματος ἀναφερόμενος, εἶναι ὁ Ἀλέξιος. Οὕτω καὶ ὁ διευθύνων τὸ ἀριστερὸν κέρας κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ῥωσοκαστρου τοῦ 1331 μέγας παπίας Τζαμπλάκων εἶναι προφανῶς ὁ Ἀλέξιος.² Δὲν συμβαίνει ὁμοίως τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς μετὰ τὸ 1333 ἄνευ μικροῦ ὀνόματος ἀναφερομένους μεγάλους παπίας Τζαμπλάκωνας, τοὺς ὁποῖους θὰ συναντήσωμεν παρακατιόντες.

γ) Ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων.

Πρώτην φορὰν ὑπογράφεται πράγματι μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἰς τὸ ἔγγραφον τῆς μονῆς Χελανδαρίου τῆς 24 Δεκεμβρίου 1333, ὅπου οὗτος θέτει τὴν ὑπογραφὴν του ὡς κρατικὸς ὑπάλληλος, ἃν καὶ φέρει τὸ καλογηρικὸν ῥάσον καὶ ἀρέσκεται νὰ αὐτοτιτλοφορῇται μοναχός. Δὲν γνωρίζομεν πῶς ἐλέγετο κατὰ κόσμον ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων καὶ ποία ἦτο

¹ Βλ. περαιτέρω ἔγγραφον 4α (ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων).

² Καντακ. II, 27. Βόνν. I, 465, 10 κέ.: «...ἤρχε δὲ τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρως ὁ πρωτοστράτωρ (ὁ Συναδηνός δηλ.), τοῦ δὲ ἀριστεροῦ Τζαμπλάκων ὁ μέγας παπίας, τὸ μέσον δὲ αὐτὸς ἐπεῖχεν ὁ βασιλεὺς.. (ὁ Ἀνδρόνικος Γ' δηλ.).». Ὁ Ἀλέξιος πρέπει νὰ εἶναι ὁ μέγας παπίας Τζαμπλάκων, ὁ ἐκδόσας ὀρθωμοτικὸν γράμμα διὰ τοὺς χωρικοὺς τῆς Ῥεντίας, ἀναφερόμενον ἀργότερον εἰς ἔγγραφον τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου τοῦ 1334. Act. Esph. VIII, 24 (σ. 23). Πρβ. Lemerle, Autour d' un prostagma etc., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 283, σημ. 5.

ἡ σταδιοδρομία του πρὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1333. Ἡ μόνη γνωστὴ πρᾶξις του πρὸ τῆς χρονολογίας ταύτης εἶναι ἡ κατηγορία του κατὰ τοῦ Συργιάννη, ἡ ὁποία, ὡς εἰδομεν, πρέπει νὰ τοποθετηθῇ μεταξὺ Νοεμβρίου 1332 (τελευταίαν φορὰν, καθ' ἣν ἀναφέρεται ὁ Ἀντώνιος Τζαμπλάκων) καὶ Δεκεμβρίου 1333 (πρώτην φορὰν, καθ' ἣν ἀναφέρεται ὁ Ἀρσένιος) καὶ ὄχι εἰς τὸ ἔτος 1330, ὅπως θέλει ἡ ἐσφαλμένη χρονολογία τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ἀκριβέστερον ἡ κατὰ τοῦ Συργιάννη κατηγορία πρέπει νὰ ἔλαβε χώραν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1333 διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους. Μετὰ τὴν κατηγορίαν ἐπὶ συνωμοσίᾳ ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Γ', ὁ Καντακουζηνὸς καὶ ὁ Συργιάννης ἐπιστρέφουν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου πρόκειται νὰ ἀρχίσῃ ἡ δίκη τοῦ Συργιάννη. Ἀναβάλλεται ὁμως αὕτη ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, διότι ἀνηγγέλθη ὅτι ὁ Ὁρχάν πολιορκεῖ τὴν Νικομήδειαν.¹ Τὸ διαρρῦσαν ὁμως χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς κατηγορίας δὲν δύναται νὰ εἶναι πολὺ μεγάλυτερον τοῦ μηνός. Τόσος χρόνος εἶναι φυσικὸν νὰ ἀπητήθῃ διὰ τὸ ταξιδεῖον, τὴν τυχὸν χρονοτριβὴν καὶ ἀναβολήν. Κατὰ τὸ ἀνώνυμον ὁμως χρονικὸν τοῦ ἑλλην. κώδ. 42ὸ τῆς Μόσχας ὁ Ἀνδρόνικος Γ' ἐπλευσε τότε, ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς πολιορκίας, μετὰ τοῦ στόλου εἰς Νικομήδειαν, ὅπου συνήψε συνθήκην μετὰ τοῦ Ὁρχάν, πληρώσας 12.000 ὑπέρπυρα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἄλλων ὀχυρῶν πόλεων.² Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη συνάντησις μεταξὺ Ἀνδρονίκου Γ' καὶ Ὁρχάν. Ἐπικολούθησε καὶ δευτέρα μέχρι τῆς ὀριστικῆς καταλήψεως τῆς Νικομηδείας ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1337. Ἡ συνθήκη ὁμως αὕτη πρέπει κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ St. Binon νὰ συνήθῃ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1333. Ἐπομένως διὰ νὰ ἐξοικονομηθῇ τὸ χρονικὸν διάστημα διὰ τὴν μετάβασιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν μικρὰν χρονοτριβὴν ἔχει καὶ τὴν ἀναβολὴν τῆς δίκης μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Ἀνδρονίκου μετὰ τὴν κατ' Αὐγούστον σύναψιν τῆς συνθήκης, πρέπει νὰ ὁπισθοχωρήσωμεν ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦλάχιστον ἓνα μῆνα. Ὅθεν ἡ κατὰ τοῦ Συργιάννη κατηγορία τοῦ Ἀρσένιου Τζαμπλάκωνος ἔλαβε χώραν τὸν Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1333. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ὡς γνωστόν, περὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου ἢ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου λίαν πιθανῶς, ὁ Συργιάννης διέφυγεν εἰς Γαλατὰν καὶ ἐκεῖθεν διεπεραιώθη εἰς Εὐβοίαν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1333.³

¹ St. Binon, A propos d' un prostagma etc., ἐνθ' ἀνωτ. σ. 384 καὶ σημ. 1.

² V. Laurent, La chronique anonyme du cod. Mosquensis gr. 426 et la pénétration turque en Bithynie au debut du XIVe siècle. REB 7 (1949), 211.

³ St. Binon, A propos d' un prostagma etc., ἐνθ' ἀνωτ. σ. 384. Δὲν εἶναι περιέργον διατὶ ὁ St. Binon, ἀσχολούμενος ἰδιαιτέρως μὲ τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ Συργιάννη, ἀλλὰ μὴ ἔχων ὅλα τὰ ἀνωτέρω χρησιμοποιηθέντα στοιχεῖα, δὲν ἐπεχείρησε νὰ καθορίσῃ ἀκριβέστερον τὴν χρονολογίαν τῆς κατηγορίας τοῦ Τζαμ-

Τὸν Ἰούλιον λοιπὸν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ 1333 ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εὐρίσκετο εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἀπεκάλυψε τὴν συνωμοτικὴν διαγωγὴν τοῦ Συργιάννη. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην δὲ πάλιν τὴν 24 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1333 ὑπογράφει ὡς μέγας παπίας Ἀρσένιος μοναχὸς Τζαμπλάκων τὸ ἔγγραφον τῆς μονῆς Χελανδαρίου, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ πρωτοστράτωρ Θεόδωρος Δούκας Παλαιολόγος Συναδηνὸς πωλεῖ εἰς τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς Χελανδαρίου Γεωβάσιον μύλωνα καὶ γῆν πενήτηντα μοδίων, κείμενα εἰς τὸ χωρίον Κρημνὰ παρὰ τὴν Ζίχναν.¹ Ὁ τόπος τῆς μονίμου διαμονῆς λοιπὸν τοῦ μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ Θεσσαλονίκη, ὅπου ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἶχεν οἰκίαν καὶ κτήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀφιερώσῃ ἀργότερον εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου εἰσερχόμενος εἰς αὐτὴν ὡς μοναχός, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Ἀλέξιον - Ἀντώνιον Τζαμπλάκωνα, τὸν ὁποῖον εἶδομεν ἐδρεύοντα εἰς Σέρρας καὶ Χριστούπολιν.

Ἐπὶ ὀκταετίαν κατόπιν, μέχρι τοῦ 1341, δὲν ἀναφέρεται ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων. Τὴν 15 Ἰουνίου 1341 ἀπέθανεν ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Γ.² Τότε ὁ διοικητὴς τῆς Θεσσαλονίκης Θεόδωρος Συναδηνός, ἄλλοι ἀξιωματοῦχοι καὶ ὁ μέγας παπίας Τζαμπλάκων, συμφωνήσαντες μεταξὺ των, ἀπέστειλαν εἰς Διδυμότειχον πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον Ἰωάννην Καντακουζηνὸν ὡς πρεσβευτὰς τὸν πιγκέρνην Ἰωάννην Ἀγγελον, τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον καὶ τὸν Τζαμπλάκωνα, ἵνα ἀνακοινώσουν εἰς τὸν μέγαν δομέστικον τὴν κοινὴν αὐτῶν ἀπόφασιν. Ἦτο δὲ ἡ κοινὴ αὐτῶν ἀπόφασις νὰ ἀναγνωρίσουν τὸν Καντακουζηνὸν ὡς συναυτοκράτορα, ἐπίτροπον τοῦ ἀνελίκου διαδόχου Ἰωάννου τοῦ Ε', καὶ τοῦτο ἐπεχείρησαν νὰ ἐκδηλώσουν ἐπισήμως, ὅταν συνηγηθήσαν μετ' αὐτοῦ, καταβάντες τῶν ἵππων καὶ προσκυνήσαντες αὐτόν, ἀποδίδοντες οὕτω τιμὰς, ὀφειλομένας εἰς αὐτοκράτορα, δι' ὅπερ ἐπέπληξεν αὐτοὺς ὁ Καντακουζηνός.³ Ὁ ἄνευ μικροῦ ὀνόματος ἀναφερόμενος μέγας παπίας Τζαμπλάκων οὗτος εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, ἀφοῦ ἄλλος μέγας παπίας δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ συγχρόνως.

πλάκωνος κατὰ τοῦ Συργιάννη. Τὸ χρονικὸν τῆς Μόσχας ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μ. Gorianov πολὺ ἀργότερον, ἐν *Vizantijskij Vremennik* II (1949), σ. 281-287.

¹ Τὸ ἔγγραφον ἐγράφη διὰ χειρὸς τοῦ Δημητρίου Διαβασημέρη, οἰκονόμου καὶ ταβουλλαρίου. Ὁ Δημήτριος Διαβασημέρης εἶναι καὶ ἐξ ἄλλων ἐγγράφων γνωστὸς ἀξιωματοῦχος τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Οὕτω π.χ. τὴν 9ην Νοεμβρίου ὑπογράφει ἐν Θεσσαλονίκῃ ἔγγραφον διὰ τὴν μονὴν Χελανδαρίου. *Act. Chil.* 84, 114.

² G. Ostrogorsky, *Geschichte des Byzantinischen Staates*. München 1952, 405.

³ Καντακ. III, 11. Βόνν. II, 77, 15 κ.ε.: «...Τζαμπλάκων τε ὁ μέγας παπίας καὶ ὅσοι τῶν ἐν τέλει ἦσαν πόλεων ἐπιτροπεύοντες...».

Τὸ ἐπόμενον ἔτος, 1342, ὁ Καντακουζηνὸς χρησιμοποιεῖ τοὺς αὐτοὺς πρέσβεις εἰς ἀποστολὴν πρὸς τὸν κράλην τῆς Σερβίας Στέφανον Δουσάν, ἵνα λάβῃ ἐπιβεβαίωσιν τῶν μετ' αὐτοῦ συνθηκῶν, καὶ εἶναι οἱ πρέσβεις αὐτοὶ πάλιν ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος καὶ ὁ Τζαμπλάκων, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην ὁ Καντακουζηνὸς ἀναφέρει τὸ μικρὸν ὄνομα Ἀρσένιος καὶ παραλείπει τὸν τίτλον μέγας παπίας. Τότε συνέβη τὸ γνωστὸν ἐπεισόδιον τοῦ Τζιμπάνου, ὅπως διηγεῖται τοῦτο ὁ Καντακουζηνός. Οἱ πρέσβεις κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ Δουσάν, ταξειδεύοντες ἔφιπποι, ἐστάθμευσαν πρὸς ἀνάπαυσιν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Δαβὶδ πλησίον τοῦ φρουρίου Προσάκου καὶ ἐφιλοξενήθησαν ὑπὸ τινος Σέρβου νομάδος ποιμένος ὀνόματι Τζιμπάνου. Οὗτος γνωρίζων τὰ γεγονότα τοῦ Γυναικοκάστρου, ὅπου ὁ Καντακουζηνὸς εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ ὑπὸ τοῦ πλείστου ἐκ τῶν ὁπαδῶν του, ἐνῶ ὁ Ἀπόκαυκος καὶ οἱ Ζηλωταὶ ἦσαν πανίσχυροι ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης, διέκρινε μὲ τὴν βαρβαρικὴν τὸν πονηρίαν ὅτι εἶχεν εἰς χεῖράς του τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὠφελθῇ διττῶς. Κατέστησε τοὺς πρέσβεις αἰχμαλώτους, δεσμεύσας αὐτοὺς ἴσως κατὰ τὸν ὕπνον τῇ βοηθείᾳ ἀνθρώπων του, καὶ κατόπιν ἠτυμολόγησεν εἰς Θεσσαλονικὴν πρὸς τὸν Ἀπόκαυκον μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ τῶν ποιμνίων του, κατακρατήσας τοὺς ἵππους καὶ ὅλην τὴν πολυτελεῖ ἀποσκευὴν τῶν βασιλικῶν πρέσβεων. Ὁ Ἀπόκαυκος ἐδώρησεν εἰς τὸν βάρβαρον ὅλην τὴν ἀκίνητον περιουσίαν τοῦ Τζαμπλάκωνος ἐν Θεσσαλονικίᾳ, οἰκίας δηλαδὴ καὶ κτήματα. Ἐκ τῶν αἰχμαλώτων τὸν μὲν πρωτοσεβαστὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον ἔρριψεν εἰς τὴν φυλακὴν, τὸν δὲ Τζαμπλάκωνα παρέδωκεν εἰς τὰ πληρώματα τῶν πλοίων του πρὸς διαπόμπευσιν.¹ Διὰ τὴν ἑξαιρετικὴν αὐτῇ μεταχειρίσει; Πρόκειται περὶ συγγενοῦς τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἶναι συμπτέροτος τοῦ Καντακουζηνοῦ.² Κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Καντακουζηνοῦ ἡ διαπόμπευσις ἐγένετο κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἀνεβίβασαν τὸν Τζαμπλάκωνα, ἐνδεδυμένον, ὅπως ἐσυνήθιζε, τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα, εἰς πολεμικὸν πλοῖον, ἡγκυροβολημένον παρὰ τὴν προκυμαίαν. Κατόπιν, θεωμένου ἐκ τῆς παραλίας ὅλου τοῦ λαοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, ἔθεσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του γελοῖον τουρκικὸν σκοῦφον καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ κρατῇ εἰς χεῖρας δύο ἀνημμένους λαμπάδας. Τὰ πληρώματα παρερχόμενα ἐλάτιζον αὐτὸν ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ προσεκύνουν αὐτὸν κατόπιν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ὡς πατριάρχην τοῦ Καντακουζηνοῦ ὑπὸ τοὺς καγχασμοὺς πάντων. Ἐν τέλει, τερματισθείσης τῆς «ἐρσεχελείας», ἔρριψαν καὶ αὐτὸν εἰς τὸ δεσμοτήριον.³ Ἡ σκηνὴ τῆς διαπομ-

¹ Καντακ. III, 42. Βόνν. II, 256, 4 κέ.

² Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ περὶ τῆς μονῆς Ψυχασωστρίας. Byzant. Neugr.-Jahrbücher 13 (1937), στ. 45: «...παρὰ τοῦ περιποθήτου συμπεθέρου τῆς βασιλείας μου κυροῦ Ἀρσένιον τοῦ Τζαμπλάκωνος (τοῦ ἔτους 1349)...».

³ Καντακ. III, 42. Βόνν. II, 256, 24 κέ.

πεύσεως ἐνθυμίζει ἀρχαιοτάτα πρότυπα.¹

Τὴν 3 Φεβρουαρίου 1347 ἐσηλθεν ὁ Καντακουζηνὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν 13 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστέφθη ἐπισήμως αὐτοκράτωρ.² Μέχρι τοῦ χρόνου τούτου τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ προστάτου αὐτοῦ ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων παρέμεινε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὴν φυλακὴν, ἥτοι ἐπὶ πέντε περίπου ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1342 μέχρι τοῦ 1347.³ Συναντῶμεν αὐτὸν πάλιν τὸ 1349 ὡς ἀπογραφέα τοῦ Καντακουζηνοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Συνέταξε τότε ἀπογραφικὸν σιγilliώδες γράμμα διὰ τὴν μονὴν Ψυχρῶσστρίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.⁴ Ὁ Καντακουζηνὸς μετὰ τὴν ἐπικρατήσιν του ἀπληλευθέρωσε προφανῶς τὸν Τζαμπλάκωνα καὶ καλέσας αὐτὸν πλησίον του ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν κρατικὴν ὑπηρεσίαν. Μετὰ τὴν διαπόμπευσιν, φυλάκισιν καὶ ἀπώλειαν τῆς ἀκινήτου αὐτοῦ περιουσίας ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων δὲν ἐλέστρεψε ποτὲ πλέον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Τὸ 1352 συναντῶμεν διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν μέγαν πατίαν Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα ἐν δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ. Ὡς ἄρχων Διδυμοτείχου ἐρωτᾷ μετὰ τοῦ πρωτοστράτορος Ταρχανειώτου τὸν Καντακουζηνὸν ἐὰν δύναται νὰ δεχθῇ εἰς τὸ Διδυμοτείχον τὸν ἐξ Αἴνου ἐπιστρέφοντα αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Ε΄.⁵

¹ Πρόκειται περὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ τυπικοῦ σχήματος τῆς γελοιοποιήσεως ψευδοβασιλείας, τὸ ὁποῖον ἐφήμεσαν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι στρατιῶται εἰς τὸν Χριστόν. Βλ. H. Reich, *Der König mit der Dornenkrone. Neue Jahrbücher für das klassische Altertum* 7 (1904), Abt. I, 705-733. Περβ. BZ 14 (1905), 661-663. Βλ. ἐπιβίωσιν τοῦ σχήματος εἰς τὸ λαϊκὸν θέατρον τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων εἰς G. J. Theocharides, *Beiträge zur Geschichte des byzantinischen Profantheaters im IV. und V. Jahrh.* (Diss. München). Thessaloniki 1940, 91/2.

² G. Ostrogorsky, *Geschichte*, 414.

³ Πρὸς τοῦτο δὲν ἀντιτίθεται τὸ γεγονός, ὅτι εἰς χρυσόβουλλον τοῦ Στεφάνου Δουσάν διὰ τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Ἀπριλίου 1348 ἀναφέρεται τόπος ἐν Χρυσουπόλει, «ὃν ἐκράτησεν ὡς οἰκίον ὁ μέγας πατίας Τζαμπλάκων». Βλ. Μ. Λάσκαριν εἰς *Byzantinoslavica* 6 (1935), ἀριθ. 2, στ. 60 κέ. Περβ. P. Lemerle, *Autour d'un prostagma etc.*, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 284, σημ. 3. Τὸ χρυσόβουλλον ἀναφέρει βεβαίως γεγονός, συμβάν παλαιότερον τοῦ 1348 καὶ ἀφορῶν λίαν πιθανὸς εἰς τὸν μέγαν πατίαν Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα, ὅστις φαίνεται ὅτι ἐκράτησε τὸ κτήμα κληρονομικῶν δικαιωμάτων, ἀπορρέοντι ἐκ τοῦ ἔχοντος κτήματα εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην πατρός του Ἀλεξίου, ὡς δεικνύει ἡ φράσις «ὡς οἰκίον». Τὸ γεγονός ὁμῶς τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἔλαβε χώραν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φυλακίσσεως τοῦ Ἀρσενίου. Τοῦναντίον, εἰς τοῦτο διαφαίνεται ἡ προσπάθεια τοῦ ἀποκατασταθέντος μετὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1347 μεγάλου πατία, νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐκ τῶν γεγονότων ἀπολεσθεῖσαν περιουσίαν του.

⁴ Byzant. Neugr. - Jahrbücher 13 (1937), στ. 44: «...παρὰ τοῦ περιποθίτου συμπεθέρου τῆς βασιλείας μου κυροῦ Ἀρσενίου τοῦ Τζαμπλάκωνος...». Χρυσόβουλλον Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ διὰ τὴν μονὴν Ψυχρῶσστρίας (1349).

⁵ Καντακ. IV, 32. Βόνν. III, 237, 10: «...οἱ δὲ ἐν Διδυμοτείχῳ ἄρχοντες, Ἀρσένιος τε ὁ μέγας πατίας καὶ πρωτοστράτωρ ὁ Ταρχανειώτης...».

Τὴν 22 Νοεμβρίου 1354 ὁ Καντακουζηνὸς παρητήθη τοῦ θρόνου καὶ ἀπεσύρθη εἰς μονὴν ὡς μοναχὸς Ἰωάσαφ. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἐπομένου ἔτους, 1355, εἰσέρχεται, ὡς δεικνύει τὸ πρῶτον ἔγγραφον ἡμῶν, καὶ ὁ φίλος καὶ συμπέθερος τοῦ Καντακουζηνοῦ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου καὶ ὑποστὰς νῦν τὸ πρῶτον τὴν μοναχικὴν κουράν καθίσταται κανονικὸς πλέον μοναχός, ἀποβαλὼν τοὺς κοσμικοὺς τίτλους καὶ ὑπογράφων ἄνευ αὐτῶν.

Κατὰ τὸ Βατοπεδινὸν ἔγγραφον τοῦ Ἰανουαρίου 1373, τὸ ἀναφερθὲν ἀνωτέρω, ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Βατοπεδίου (ἐν αὐτῇ κατέλυσε τὸν βίον). Προαισθανόμενος δὲ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του προσέβη εἰς τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης του (ὅτε δὲ ἤμελλε τελευτᾶν, διαθήκην διαθέμενος).¹ Ἡ διαθήκη ὅμως αὕτη εἶναι τὸ δευτερον ἔγγραφον ἡμῶν τοῦ Μαΐου τοῦ 1356. Λέν φαίνεται ἐν τούτοις πιθανόν ὅτι ὁ γράφων τὸ 1372 τὸ Βατοπεδινὸν ἔγγραφον, μετὰ δέκα ἔξ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης τοῦ Ἀρσενίου τὸ 1356, ἀκριβολογεῖ λέγων ὅτι ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἔγραψε τὴν διαθήκην του. Δυνατὸν νὰ ἐπέζησε ταύτης μερικὰ ἔτη. Ἐξ ἄλλου ὁμοῦ τὸ ἔγγραφον τοῦτο τοῦ 1373 δὲν ἔχει ὑπ' ὄψει του πρόσφατον, ἀλλὰ «πρὸ πολλῶν ἐτῶν» ἐπισυμβάντα θάνατον τοῦ Τζαμπλάκωνος. Ὁ Ἀρσένιος λοιπὸν Τζαμπλάκων ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ Βατοπεδίου ὅχι ἀκριβῶς τὸ 1356, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1356 καὶ 1360 περίπου. Πάντως πρὸ τοῦ 1362, ὁπότε, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, μόνος ἐπιζῶν ἐκ τεσσάρων ἀδελφῶν Τζαμπλακώνων εἶναι ὁ ἀδελφός του Δημήτριος.²

δ) Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος.

1. Ὁ μέγας δούξ Τζαμπλάκων. Ἐκ τοῦ δευτέρου ἔγγραφου ἡμῶν (2, στ. 19 - 20, τοῦ 1356) πληροφορούμεθα τώρα μετὰ βεβαιότητος δύο νέα πράγματα. Πρῶτον, ὅτι ὁ μέγας δούξ Τζαμπλάκων καὶ ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων εἶναι δύο διάφορα πρόσωπα καὶ ἀμφότεροι εἶναι ἀδελφοὶ τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος. Μέχρι τοῦδε ὑπῆρχον ἀμφιβολίαι περὶ τούτου.³ Δεύτερον, ὅτι τὸ ἄγνωστον μέχρι τοῦδε μικρὸν ὄνομα τοῦ μεγάλου δυνκὸς Τζαμπλάκωνος ἦτο Ἀσωματιανός. Ὑπεστηρίξαμεν ἀνωτέρω ὅτι εἰς τὸ κείμενον τοῦ ἔγγραφου (2, στ. 19) ἡ

¹ Γρηγόριος Παλαμᾶς 4 (1920), σ. 631.

² Βλ. ἔγγραφον ἡμῶν 3, 12/13: «...παρὰ τῶν μακαριτῶν καὶ φιλιτῶν μου ἀδελφῶν ἐκείνων τῶν Τζαμπλακώνων...». Ὁμίλει ὁ Δημήτριος Τζαμπλάκων τὸν Αὐγούστον τοῦ 1362.

³ P. Lemerle, *Autour d'un prostagma etc.*, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 284, σημ. 3: «Qui est ce mégaduc frère d' Arsenios ?, Serait-ce Dèmètrios, grand stratéarque en 1362...».

φράσις «τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Τζαμπλάκωνος» εἶναι παράθεσις εἰς τὸ Ἀσωματιανὸς καὶ πρέπει νὰ τεθῇ ἐντὸς κομμάτων.¹ Ὑπάρχει δὲ ἰσχυρόν, νομίζομεν, ἐπιχείρημα, ὅτι τὸ Ἀσωματιανὸς εἶναι μικρὸν ὄνομα τοῦ μεγάλου δουκὸς Τζαμπλάκωνος καὶ ὅτι πρόκειται περὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου. Ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, εἰς τὸ ἔγγραφον ἡμῶν τοῦ Αὐγούστου 1362 (3, στ. 6), ὁ μόνος πλέον ἐπιζῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων, ἀφιερώνει εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τὸ εἰς αὐτὸν ἀνήκον «τέταρτον μεριδικόν» ἐκ τοῦ πατρικοῦ κτήματός των τοῦ Γαλικοῦ παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Τέσσαρα λοιπὸν ἦσαν τὰ μερίδια τοῦ κτήματος καὶ τέσσαρες οἱ κληρονόμοι ἀδελφοί, ἦτοι α) ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, β) ὁ Ἀσωματιανὸς μέγας δοῦξ Τζαμπλάκων, γ) ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων καὶ δ) ἡ Τορνικίνα, ἡ ἀδελφὴ αὐτῶν. Ἐὰν τὸ Ἀσωματιανὸς καὶ τὸ μέγα δοῦξ Τζαμπλάκων ἀντεπροσώπευον δύο πρόσωπα, τότε οἱ ἀδελφοὶ θὰ ἦσαν πέντε καὶ τὰ μερίδια πέντε καὶ ὁ Δημήτριος δὲν θὰ ἔλεγε τὸ «τέταρτον μεριδικόν», ἀλλὰ τὸ «πέμπτον μεριδικόν».

Ὁ μέγας δοῦξ Τζαμπλάκων δὲν ζῇ πλέον τὸ 1356, ὅτε ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ ὡς μακαριτοῦ ὁ ἀδελφὸς του Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἰς τὸ ἀνωτέρω ἀναφερθὲν ἔγγραφον αὐτοῦ. Ἄλλως ἀναφέρεται οὗτος δις ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ ἄνευ μικροῦ ὀνόματος τὸ 1343. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο φέρεται οὗτος ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ εἰς τὸ Κοντοσκάλιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατασκευασθέντος στόλου, τοῦ προοριζομένου νὰ προσβάλλῃ τοὺς Γενουάτας τοῦ Γαλατᾶ.² Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ὁ μέγας δοῦξ Τζαμπλάκων ἐπέζησε τοῦ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καταστραφέντος αὐτοκρατορικοῦ στόλου.³ Τὸ 1356 φέρεται, ὡς εἶδομεν, μετὰ τῶν τεθνεώτων. Δὲν γνωρίζομεν ὅμως πότε οὗτος μετὰ τὸ 1348 καὶ τοῦ 1356 ἀπέθανεν.

2. Ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων. Οὗτος εἶναι ὁ δευτέρος ἀδελφὸς τοῦ Ἀρσενίου. Περὶ τούτου κατόπιν τῶν ἀνωτέρω δὲν δύναται πλέον, νομίζομεν, νὰ ὑπάρξῃ σοβαρὰ ἀμφιβολία. Κατὰ τὰ φαινόμενα θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο ὁ μικρότερος ἐκ τῶν τριῶν ἀρρένων ἀδελφῶν Τζαμπλάκωνων, ἀφοῦ, ὅπως θὰ ἴδωμεν ἀμέσως κατωτέρω, ζῇ ἀκόμη τὸ 1362 καὶ ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν αὐτοῦ ὡς μακαριτῶν. Δὲν ζῇ λοιπὸν πλέον τὸ 1362 οὔτε ὁ Ἀσωματιανὸς οὔτε ὁ Ἀρσέ-

¹ Βλ. ἀνωτέρω σ. 157, σημ. 1.

² Καντακ. IV, 11. Βόνν. III, 74, 5 (1348): «...στρατηγούς τε ἐφίστη, ταῖς μὲν πρὸς τῇ Πίσση τρισὶ τρινήρεσι Φακεωλάτοις τὸν πρωτοστράτορα, ταῖς δὲ ἐν τῷ Κοντοσκαλίῳ ναυπηγηθείσαις Τζαμπλάκωνα τὸν μέγα δοῦκα...».

³ Καντακ. IV, 11. Βόνν. III, 77, 9 κ.έ. (1348): «...ἀπέθανον δὲ ἐν τοῖς ὑδασιν ὀλίγῳ ἐλάσσους διακοσίαις καὶ ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Τζαμπλάκωνος τεταμένων τοῦ μεγάλου δουκὸς ὁ Φιλανθρωπινὸς Μανουήλ, τῆς ναυαρχίδος ἀρχων...».

νιος οὔτε κἄν ἡ ἀδελφή των Τορνικίνα καὶ ὁ Δημήτριος φαίνεται ὡς ὁ ἐπιζῶν μικρότερος ἀδελφὸς ὅλων τῶν ἄλλων. Δευτέρα ὁμως σκέψις ἐμφανίζει ἄλλῶς τὰ πράγματα.

Ὁ Δημήτριος Τζαμπλάκων ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ τὸ 1345 τὸ πρῶτον μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου (9ος βαθμὸς) ὑπερασπίζων τὰς Φεράς. Ἴδου τὸ χωρίον τοῦ Καντακουζηνοῦ: «..Παλαιολόγος δὲ Κωνσταντῖνος, ὁ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου θεῖος, καὶ Τζαμπλάκων Δημήτριος μέγας στρατοπεδάρχης, ὁ τούτου γαμβρός, τὰ Ῥωμαίων φρονοῦντες ἀντέπαιτόν τε τοῖς πράττουσι τὰ Τριβαλλῶν..».¹ Περὶ τὸ 1350 λοιπὸν ἐκ τῶν τριῶν ἀδελφῶν Τζαμπλακῶνων ὁ μὲν Ἀσωματιανὸς εἶναι, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, τὸ 1348 μέγας δούξ (2ος βαθμὸς), ὁ δὲ Δημήτριος τὸ 1345 μέγας στρατοπεδάρχης (9ος βαθμὸς), μόνον δὲ ὁ Ἀρσένιος ἔχει τὸν πολὺ κατώτερον βαθμὸν τοῦ μεγάλου παπία (22ος βαθμὸς). Τὸ ὅτι ὁμως τὸ 1362 ἐπιζῇ ἐξ αὐτῶν μόνον ὁ Δημήτριος δὲν σημαίνει κατ' ἀνάγκην ὅτι οὗτος εἶναι καὶ ὁ νεώτερος. Ἀσφαλέστερον νομίζομεν εἶναι νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν βαθμὸν ἐκάστου, ἡ κατάκτησις τοῦ ὁποίου φυσικῶς ἀπαιτεῖ μακρὰν σταδιοδρομίαν καὶ χρόνον πολὺν, καὶ νὰ θεωρήσωμεν τὸν μέγα δούκα Ἀσωματιανὸν ὡς τὸν μεγαλύτερον ἀδελφόν, τὸν μέγαν στρατοπεδάρχην Δημήτριον ὡς τὸν δεύτερον κατὰ ἡλικίαν καὶ τὸν μέγαν παπίαν Ἀρσένιον ὡς τὸν νεώτερον ἐκ τῶν τριῶν, ἃν καὶ ὁ θάνατος δὲν ἐτήρησε τὴν σειρὰν ἡλικίας τῶν ἀδελφῶν καὶ ὁ μεσαῖος Δημήτριος ἐπέζησε τοῦ νεωτέρου Ἀρσενίου, τοῦ μεγαλυτέρου Ἀσωματιανοῦ ἀποθανόντος κανονικῶς πρώτου, ἀφοῦ ὁ Ἀρσένιος ἦδη ὠμίλησεν, ὡς εἶδομεν, περὶ αὐτοῦ ὡς μακαρίτου τὸ 1356 ἀκόμη.

Εἰς τὸ ἔγγραφον λοιπὸν ἡμῶν ὑπ' ἀρ. 3 τοῦ Αὐγούστου 1362 ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων μετὰ τῆς συζύγου του μεγάλης στρατοπεδαρχίσσης Εὐδοκίας Παλαιολογίνας Τζαμπλακωνίσσης ἀφιερώνει εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου τὸ μερίδιόν του, ἐν τέταρτον τοῦ ὅλου, ἐκ τοῦ παρὰ τὸν Γαλικὸν ἔξωθι τῆς Θεσσαλονίκης κληρονομικοῦ πατρικοῦ κτήματός του, ἀφοῦ οἱ ἀποθανόντες πλέον ἀδελφοί του Τζαμπλάκωνες εἶχον ἀφιερώσει τὰ ἰδικά των μερίδια πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς τὴν αὐτὴν μονήν. Οὕτω λέγεται εἰς τὸ ἔγγραφον: 3,6 κέ.: «..τὸ ἀπὸ τῶν ἀγίων μου αὐθεντῶν καὶ γονέων ἐκείνων δοθέν μοι τέταρτον μεριδικὸν ἀπὸ τοῦ καθόλου κτήματος, τοῦ καλουμένου Ἰαλικοῦ, τοῦ πλησίον τῆς μεγαλοπόλεως καὶ περιβοήτου Θεσσαλονίκης διακειμένου..». Καὶ 3,11 κέ.: «..καθὼς καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων τριῶν μεριδικῶν τοῦ αὐτοῦ κτήματος ἀποκερδαίνουσιν, ὅσον ἀπὸ τῆς πρὸ μετρίου καιροῦ ἐπιγενομένης προσενέξεως παρὰ τῶν μακαριῶν καὶ φιλιτάων μου ἀδελφῶν ἐκείνων τῶν Τζαμπλακῶνων πρὸς τὴν

¹ Καντακ., III, 87. Βόνν. II, 535, 9/10.

αὐτὴν.. *μονήν...*». Μεταξὺ τῶν μακαριτῶν αὐταδέλφων αὐτοῦ ὁ Δημήτριος συγκαταλέγει καὶ τὴν ἀδελφήν του Τορνικίαν, ἡ ὁποία εἶχεν, ὡς εἶδομεν, λάβει δι' ἑγγράφου συμφωνίας ὡς προῖκα ἐν τέταρτον τοῦ κτήματος εἰς τὸ μεριδίον της, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἀδελφός της Ἀρσένιος τὸ 1356 εἰς τὸ δευτέρον ἑγγράφον αὐτοῦ: 2,20/1: «...ἄνευ τῆς δι' ἑγγράφου συμφώνου προεκ-
προικισθείσης μερίδος πρὸς τὴν αὐταδέλφην μου ἐκείνην παρακοιμωμένην,
τὴν Τορνικίαν...».

Τὸ ὑπ' ἀρ. 3 ἑγγράφον ἡμῶν ὑπογράφει καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Δημη-
τρίου, ἡ μεγάλη στρατοπεδάρχισσα Εὐδοκία Παλαιολογίνα Τζαμπλακώ-
νισσα. Πόθεν ἡ Εὐδοκία εἶναι Παλαιολογίνα; Εἰς τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν
χωρίον τοῦ Καντακουζηνοῦ ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων
ὀνομάζεται γαμβρός τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ὁ δὲ Κωνσταντίνος
Παλαιολόγος ὀνομάζεται θεῖος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Γ'. Πρό-
κειται περὶ τοῦ μεγάλου παπία τὸ 1321 καὶ πρωτοσεβαστοῦ τὸ 1342 Κων-
σταντίνου Παλαιολόγου, ὅστις ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Ἀνδρονίκου Β' καὶ θεῖος
τοῦ Ἀνδρονίκου Γ'.¹ Τοῦτου τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου γαμβρὸς φέ-
ρεται εἰς τὸ ἀναφερθὲν χωρίον τοῦ Καντακουζηνοῦ ὁ Δημήτριος Τζαμπλά-
κων, σύζυγος λοιπὸν θυγατρὸς αὐτοῦ.² Ἡ Εὐδοκία Τζαμπλακωνίσσα συνε-

¹ Βλ. Α. Παπαδόπουλος, Archim., Versuch einer Genealogie der Palaiologen (1259 - 1453). Diss. München 1938, Nr. 48 (S. 30). Ὁ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος φέρεται αὐτόθι ὡς γενόμενος τὸ 1342 διοικητὴς τῆς Θεσσαλίας. Τοῦτο φαίνεται λαμβασμένον. Ἡ πληροφορία προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Καντακουζηνοῦ, III, 87. Βόνν. II, 535, 9 κέ., ὅπου ὁ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος δοῦν ἐκ Φερῶν (Papadopoulos, αὐτόθι, σ. 30 σημ. 242). Πρόκειται ὅμως περὶ τῶν Φερῶν τῆς Μακεδονίας καὶ ὄχι τῆς Θεσσαλίας, διὰ τὰς σημεινὰς δηλαδὴ Σέρρας. Βλ. ὀλίγον περαιτέρω Καντακ. III, 87. Βόνν. II, 536, 10 κέ.: «...πρὸς Χριστοῦ-πολιν ἐχώρει καὶ ἐστρατοπεδεύετο ἐν κόμῃ τοῦ Γαβριὴλ προσαγορευομένη ὡς ἀριζόμενος εἰς Φεράς...». Αἱ Φεραὶ εἶναι λοιπὸν πλησίον τῆς Χριστουπόλεως (Καβάλας), ὁ δὲ Καντακουζηνός, ὡς γνωστόν, ὀνομάζει πάντοτε τὰς Σέρρας Φεράς. Βλ. Καντακ. ἐκδ. Βόνν. III, εὐρετήριον (σ. 604) λ. Φεραί. Ἰδίᾳ Καντακ. III, 89. Βόνν. II, 548, 15 κέ.

² Εἶναι περιέργον ὅτι ὁ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος φέρεται ἐν Παπαδόπουλος, Genealogie Nr. 48 (S. 30) ὡς πατὴρ μόνον ἐνὸς υἱοῦ, τοῦ Ἀνδρονίκου, γενομένου μεγάλου στρατοπεδάρχου, ἐνῶ εἶναι γνωστόν εἰς αὐτὸν τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Καντακουζηνοῦ, III, 87. Βόνν. II, 535, 9 κέ., ὅπου ὁ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος ἔχει γαμβρὸν ἐν τῇ κυριολεξίᾳ τοῦ ὄρου, ἐπομένως εἶχε καὶ θυγατέρα. Σύζυγος ἀδελφῆς αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦτο ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Δημήτριος Τζαμπλάκων, διότι ὁ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος δὲν εἶχεν ἀδελφήν. Βλ. Παπαδόπουλος, Genealogie, Nr. 47 (S. 29), ὅπου οἱ γονεῖς αὐτοῦ, Ἄννα Παλαιολογίνα καὶ Μιχαὴλ Κουρτσούλης, ἔχουν μόνον δύο υἱοὺς καὶ καμμίαν θυγατέρα. Ἀντιστοίχως πάλιν ἡ Εὐδοκία Τζαμπλακωνίσσα, Παπαδόπουλος, Genealogie Nr. 124 (S. 77), φέρεται ὡς ἀγνώστων γονέων, ἐνῶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐξάγεται ὅτι αὕτη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ἀφοῦ ὁ σύζυγος αὐτῆς Δημήτριος Τζαμπλάκων εἶναι γαμβρὸς ἐκείνου.

πῶς εἶναι καὶ Παλαιολογίνα ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτῆς Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

Μετὰ τὸ 1362 δὲν ἀναφέρονται πλέον ὁ Δημήτριος Τζαμπλάκων καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Εὐδοκία καὶ δὲν γνωρίζομεν τί ἀπέγινον.

3. Ἡ ἀ δ ε λ φ ῆ τ ῶ ν Τ ζ α μ π λ α κ ῶ ν ω ν Τ ο ρ ν ι κ ῖ ν α.
Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Τζαμπλάκωνες, ὁ Ἀσωματιανός, ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Ἀρσένιος, εἶχον καὶ μίαν ἀδελφήν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει, ὡς εἶδομεν, ὁ Ἀρσένιος εἰς τὸ δεύτερον ἐκ τῶν δύο ἐγγράφων αὐτοῦ (τοῦ ἔτους 1356) : 2,20/1: «... ἄνευ τῆς δι' ἐγγράφου συμφώνου προεκπροικισθείσης μερίδος πρὸς τὴν αὐταδέλφην μου ἐκείνην παρακοιμωμένην, τὴν Τορνικίναν...». Περὶ αὐτῆς μανθάνομεν λοιπὸν μόνον ὅτι ἦτο σύζυγος ἐνὸς Τορνίκη, ἔχοντας τὸ ἀξίωμα τοῦ παρακοιμωμένου, καὶ ὅτι τὸ 1356 ἦτο ἤδη ἀποθαμμένη (πβλ. ἐ κ ε ἶ ν η ν). Ζῶσα ἀκόμη εἶχεν ἀφιερῶσει καὶ αὐτὴ τὸ μεριδίον τῆς ἐκ τοῦ κληρονομικοῦ οἰκογενειακοῦ κτήματος εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου, ὡς τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ὁμιλεῖ τὸ 1362 ὁ τελευταῖος ἐπιζῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν, ὁ Δημήτριος. (Πβλ. ἀνωτέρω: ἀπὸ τῆς... προ-σενέξεως παρὰ τῶν μακαριτῶν καὶ φιλάτων μου αὐταδέλφων ἐκείνων τῶν Τζαμπλακῶνων, πρὸς τὴν αὐτὴν... μονήν).

Τίνος σύζυγος ἦτο ὁμοῦς ἡ Τορνικίνα καὶ ποῖος ὁ παρακοιμώμενος Τορνίκης; Ἀφοῦ τὸ 1356, ὅταν ὁμιλῇ ὁ Ἀρσένιος περὶ αὐτῆς, ἡ Τορνικίνα, ὅπως εἶδομεν ἀνωτέρω, εἶναι ἀποθαμμένη μὲ τὸν τίτλον τῆς παρακοιμωμένης, πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν ἓνα παρακοιμώμενον Τορνίκην πρὸ τοῦ 1356. Ὁ μόνος γνωστὸς παρακοιμώμενος Τορνίκης ἐντὸς τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος εἶναι ὁ Ἀ ν δ ρ ὅ ν ι κ ο ς Κ ο μ ν η ν ὁ ς Δ ο ὑ κ α ς Π α λ α ι ο λ ὅ γ ο ς Τ ο ρ ν ῖ κ η ς. Τούτου γνωρίζομεν τὸν γονεῖς, ἀλλὰ πολὺ ὀλίγα εἶναι γνωστὰ περὶ τοῦ ἰδίου. Δὲν εἶναι γνωστὸν οὐδὲ κἄν ἐὰν ἐνυμφεύθῃ ποτέ, πρὶν γίνῃ μοναχὸς Ἀντώνιος.¹ Ἡ Θεοδώρα, ἡ κτητόρισσα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Βεβαίας Ἑλπίδος, ἀναφέρει αὐτὸν εἰς τὰ μνημόσυνα τῶν συγγενῶν αὐτῆς ὡς ἀνεψιὸν τῆς, ἀποθανόντα μίαν 3ην Ἰουλίου.² Δὲν δυνάμεθα ὁμοῦς νὰ βεβαιώσωμεν ἀπολύτως ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ σύζυγος τῆς παρακοιμωμένης Τορνικίνας, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀρσενίου Τζαμ-

¹ Βλ. Papadopoulos, Genealogie Nr. 9 (S. 8). Οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶναι ἡ Μαρία Κομνηνὴ Βράναινα Λασκαρίνα Δούκαινα Παλαιολογίνα, ἀνεψιὰ ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ Κωνσταντίνου τοῦ αυτοκράτορος Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου, καὶ ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνὸς Δούκας Τορνίκης. Βλ. Papadopoulos, Genealogie Nr. 8 (S. 8).

² Τυπικὸν τῆς μονῆς τῆς Βεβαίας Ἑλπίδος. Ἐκδ. H. Delahaye, Deux Typica byzantines de l' époque des Paléologues. Bruxelles 1921, σ. 92, 20 καὶ 93 κέ. Αὐτόθι, Kommentar A., σ. 148 καὶ 149. (Εἰς ἡμᾶς ἀρροῦσιον. Παλαιότερα δημοσίευσις περὶ τοῦ Τυπικοῦ ὑπὸ H. Omon, Portraits de différents membres de la famille des Comnènes, peints dans le Typicon du monastère de Notre-Dame—de Bonne—Espérance à Constantinople. Revue des Études Grecques 17 [1904], σ. 371).

πλάκωνος. Ὁ Καντακουζηνός, ὁ ὁποῖος τὸν ἀναφέρει ὡς ἐντεταλμένον ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου Β' νὰ διαπραγματευθῇ τὰ τοῦ γάμου τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' τὸ 1324 μετὰ τῆς Ἀννης τῆς Σαβοΐας, οὐδὲν περισσότερον λέγει περὶ αὐτοῦ.¹

ε) Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος.

1. Ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων. Τὸ εἰς δύο παραλλαγὰς διασωθὲν τέταρτον ἔγγραφο, 4 α καὶ 4 β τοῦ Αὐγούστου 1370, ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Καβαλλάρου Τζαμπλάκωνος, ὅστις διὰ τούτου ἀφιεροῖ εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου ἐν μέρος τοῦ κτήματος τῶν Τζαμπλάκωνων Πριναρίου. Τοῦ κτήματος τούτου ἄλλο τμῆμα εἶχεν ἀφιερῶσει, ὅπως εἶδομέν,² εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν τὸ 1355/6 ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων. Ἐπομένως ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων ὡς μερικὸς κληρονόμος τοῦ αὐτοῦ κτήματος πρέπει νὰ ἔχη συγγενικὴν σχέσιν πρὸς τὸν μέγαν παπῖαν Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα. Ποίαν ὁμως συγγενικὴν σχέσιν; Ταύτην μᾶς προδίδει πολὺ ἀργότερον ὁ υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Καβαλλάρου Τζαμπλάκωνος, ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος ὁμιλῶν τὸν Μάξιον τοῦ 1376 εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 6 ἔγγραφο, ἡμῶν περὶ τοῦ πάππου του, λέγει τὰ ἑξῆς: 6,10 κέ.: «.. τὴν σχέσιν καὶ διάθεσιν, ἣν εἶχεν ὁ μακαρίτης αὐθέντης καὶ πάππος μου, ὁ μέγας παπίας ἐκεῖνος, πρὸς τὴν καθ' ὑμᾶς μονὴν καὶ ὁσὴν ζῶν καὶ ἐν τῇ τελευτῇ αὐτοῦ ἐνεδείξαιτο πρὸς ὑμᾶς». Ὁ πάππος οὗτος εἶναι Τζαμπλάκων καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔχει τὸ ἐν Βεροῖα περιβόλιον, τὸ ὁποῖον δωρεῖται ἐν τῷ ἔγγραφῳ 6 πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου: 6,10 κέ.: «...ὅπερ κατεῖχον ἐγὼ ἐκ διαδοχῆς ἀπὸ τοῦ μακαρίτου αὐθέντου καὶ πατρός μου καὶ ἀπὸ τοῦ μακαρίτου αὐθέντου καὶ πάππου μου, μεγάλου παπίου τοῦ Τζαμπλάκωνος...». Ὁ πάππος του ὁμως, ὁ μέγας παπίας Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος τόσῃν σχέσιν εἶχε πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου καὶ τόσα ἀφιέρωσε πρὸς αὐτήν, δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν μέγαν παπῖαν Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα, τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν ὡς μοναχὸν τῆς μονῆς Βατοπεδίου, δεδομένου μάλιστα ὅτι τόσον ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων μαρτυρεῖ ὅτι εἶχε τέκνα,³ ὅσον καὶ ὁ πατὴρ τοῦ ἀνωτέρω ὁμιλοῦντος ἐγγόνου, ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων, εἶναι συγγενικός τοῦ αὐτοῦ κτήματος Πριναρίου, μέρος τοῦ οὐοῦ ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος

¹ Καντακ., Ι, 40. Βόνν. Ι, 195, 4: «...αὐτίκα γούν ἐπιλεξάμενοι πρόβαεις, τὸν τε παρακοιμώμενον Ἀνδρόνικον τὸν Τορνίκην καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ στρατοῦ Τζουϊάν ντὲ Τζεπλετ, ἀπέστειλαν εἰς Σαβοΐαν...» Βλ. καὶ R. Guiland ἐν *Études Byzantines* II, 1945, σ. 200.

² Βλ. ἔγγραφο 1, 11 καὶ ἔγγραφο 2, 5.

³ Βλ. ἔγγραφο 2, 54: «...μνημονομένης καὶ τῆς συναδελφῆς μου μετὰ τῶν παιδίων μου...».

Τζαμπλάκων εἶχεν ἀφιερώσει καὶ αὐτὸς εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου. Ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων λοιπὸν εἶναι υἱὸς τοῦ μεγάλου παπῆ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, ἀφοῦ ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ ἔγγονος Ἀλέξιος λέγει ὅτι ὁ πάππος του ἦτο μέγας παπῆς Τζαμπλάκων καὶ δωρητὴς τῆς μονῆς Βατοπεδίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ κτῆμα, ἐκ τοῦ ὁποίου τόσον ὁ Ἀρσένιος ὅσον καὶ ὁ Μιχαὴλ δωροῦνται πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου μερίδια, εἶναι τὸ αὐτό.

Διατί ὅμως ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρσενίου Μιχαὴλ Τζαμπλάκων προσέθεσεν εἰς τὸ ὄνομά του τὸ ἐπίθετον Καβαλλάριος, τὸ ὁποῖον οὔτε ὁ Ἀρσένιος εἶχεν οὔτε προηγουμένως ἐνεφανίσθη εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Τζαμπλάκωνων; Τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἔχει καὶ εἰς ἀδελφὸς τοῦ Μιχαὴλ Ἀλέξιος, τὸν ὁποῖον ὁ Μιχαὴλ ἀναφέρει ὡς ἀποθαμμένον τὸ 1370,¹ ὅπως τὸ ἔχουν καὶ τὰ τέκνα τοῦ Μιχαὴλ, Ἀλέξιος καὶ Ἰωάννης.² Τὸ ἐπίθετον προέρχεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ τὴν μητέρα τοῦ Μιχαὴλ, τὴν σύζυγον λοιπὸν τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος. Ἐπομένως ὁ μέγας παπῆς Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἶναι ὁ πρῶτος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος ἐνυμφεύθη κόρην ἐκ τῆς παλαιᾶς γενοατικῆς οἰκογενείας τῶν Καβαλλαρίων³ καὶ τὸ ἐπίθετον μετεβίβασθη κληρονομικῶς εἰς τοὺς υἱοὺς του καὶ τοὺς ἐγγόνους του.

¹ Βλ. ἔγγραφο 4α, 11: «...καὶ ἀντάδελφός μου κῆρ Ἀλέξιος ὁ Καβαλλάριος ἐκεῖνος...» (=4β, 14). Καὶ 4β, 21: «...τοῦ ἀνταδέλφου μου ἐκεῖνου τοῦ Καβαλλαρίου κῆρ τοῦ Ἀλεξίου...» (=4β, 26).

² Βλ. ἔγγραφο 4α, 16 (=4β, 17): «...ἐπογραφεῖς τῶν τε γνησίων μου παίδων...». Αἱ ὑπογραφαὶ εἰν 4α, 45 καὶ 46 (=4β, 47 καὶ 48): Ἰωάννης Τζαμπλάκων ὁ Καβαλλάριος—Ἀλέξιος Καβαλλάριος ὁ Τζαμπλάκων.

³ Ἡ οἰκογένεια τῶν Καβαλλαρίων ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Παχυμέρους εἰς τὴν σειρὰν τῶν εὐγενῶν οἰκῶν τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας: Παχυμ., Μιχ. Παλαιολ. Ι, 21. Βόνν. Ι, 65, 9 κέ.: «...σὺν Καβαλλαρίοις τε οἱ Νοσιόγκοι καὶ οἱ Καμύτζαι...καὶ ὅσοι ἄλλοι, οἷς ἡ μεγαλογενὴς σειρὰ καὶ χρυσὴ συγκροτήθη...». Ὁ Βασίλειος Καβαλλάριος ἦτο ὁ πρῶτος σύζυγος τῆς Θεοδώρας, τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ Μιχαὴλ Η' ἐκ τῆς ἀδελφῆς του Μάρθας: Παχυμ., Μιχ. Παλαιολ. Ι, 12. Βόνν. Ι, 34, 8. Διαζεύξας τὴν Θεοδώραν ἀπὸ τοῦ Βασιλείου Καβαλλαρίου ὁ Μιχαὴλ Η' ἔδωκε ταύτην ὡς σύζυγον εἰς τὸν Βαλανειδιώτην: Παχυμ., Μιχ. Παλαιολ. ΙΙ, 13. Βόνν. Ι, 109, 3.

Ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος εἶναι ἀργότερον δομῆστικός τῆς τραπέζης ἐπὶ Μιχαὴλ Η': Παχυμ., Μιχ. Παλαιολ. ΙV, 31. Βόνν. Ι, 324, 13. Οὗτος ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τοῦ ἐπαναστάτου Ἀνδρονίκου Ταρχανειώτου τὸ ἔτος 1270: Παχυμ., Μιχ. Παλαιολ. ΙV, 31. Βόνν. Ι, 324, 15. Διὰ χρονολογίαν βλ. Βόνν. Ι, 757.

Ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος εἶναι μέγας κοντόσταβλος ἐπὶ Μιχαὴλ Η': Παχυμ., Μιχ. Παλαιολ. V, 27. Βόνν. Ι, 411, 20. Οὗτος ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τοῦ Ἰωάννου Α' τοῦ Νόθου, τοῦ δεσπότης Νέων Πατρῶν, τὸ 1278: Παχυμ., V, 27. Βόνν. Ι, 412, 15. Διὰ χρονολογίαν βλ. Βόνν. Ι, 760.

Ὅλοι αὐτοὶ ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Καβαλλαρίων οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν ἀκόμη μὲ τοὺς Τζαμπλάκωνας, ἀνήκοντες εἰς τὸν 13ον αἰῶνα. Οἱ Καβαλλάριοι εἶναι παλαιὰ γενοατικὴ οἰκογένεια καὶ ὁ Guilelmo Cavallario ἢ Cavallario εἶναι ἀποδοχὴς σιγιλίου ἡδὴ τὸ 1156. Βλ. Fr. Dölger ἐν BZ 28 (1928), σ. 349 καὶ σημ. 2.

2. Ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων. Εἶδομεν προηγουμένως ὅτι ὁ Μιχαήλ, ὁμιλῶν τὸ 1370 εἰς τὸ ἀναφερθὲν ἀφιερωτήριον ἔγγραφόν του (4 α, 4 β), ἀναφέρει ἀποθαμμένον ἀδελφόν του Ἀλέξιον Καβαλλάριον (Τζαμπλάκωνα).¹ Ὁ Ἀλέξιος οὗτος πρέπει νὰ εἶναι ὁ δευτέρος υἱὸς τοῦ μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος. Τὸ μικρὸν ὄνομα αὐτοῦ Ἀλέξιος δεικνύει, νομίζομεν, ὅτι τὸ κατὰ κόσμον μικρὸν ὄνομα τοῦ πατρὸς του, μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, δὲν ἦτο καὶ αὐτὸ Ἀλέξιος, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πατὴρ καὶ υἱὸς θὰ εἶχον τὸ αὐτὸ μικρὸν ὄνομα, γεγονός μὴ συνηθισμένον καὶ μᾶλλον ἀπίθανον. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος τοῦναντίον φέρει λίαν πιθανῶς κατὰ τὰ εἰωθότα τὸ μικρὸν ὄνομα τοῦ ἀπύπου του. Ὁ ἀπύπος του λοιπόν, ὁ πατὴρ τοῦ μεγάλου παπία Ἀρσενίου, πρέπει νὰ ἐλέγετο Ἀλέξιος. Τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὑποστηριχθεῖσαν ἄποψιν ἡμῶν, ὅτι ὁ τὸ 1326 μέγας τζαούσιος καὶ τὸ 1327 μέγας παπίας παλαιότερος ἐκεῖνος Ἀλέξιος Τζαμπλάκων καὶ ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἶναι δύο διάφορα πρόσωπα καὶ εἶναι μετὰ τῶν πατὴρ καὶ υἱός. Τοῦ παλαιοῦ λοιπὸν ἐκείνου μεγάλου παπία Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος φέρει τὸ ὄνομα ὁ ἔγγονος Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρσενίου.

ς'). Οἱ ἔγγονοι τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος.

Εἰς τὸ αὐτὸ δωρητήριον ἔγγραφόν του (4 α, 4 β) ὁ Μιχαήλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων τὸ 1370 κάμνει λόγον καὶ διὰ τοὺς υἱοὺς του Ἰωάννην καὶ Ἀλέξιον, οἱ ὅποιοι ὑπογράφουν καὶ ὡς ἀγρυρῆς τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφον.² Οὗτοι λοιπὸν πρέπει νὰ εἶναι ἔγγονοι τοῦ μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, ἀφοῦ ὁ πατὴρ των, Μιχαήλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων, εἶναι, ὅπως εἶδομεν, υἱὸς του.

1. Ὁ Ἰωάννης Καβαλλάριος Τζαμπλάκων εἶναι, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ οὐδὲν δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν εἰς τὴν ἀπλὴν μαρτυρίαν ταύτην περὶ τῆς ὑπάρξεώς του.

2. Ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων φέρει κατὰ τὰ φαινόμενα τὸ μικρὸν ὄνομα τοῦ μακαρίτου θείου τοῦ Ἀλεξίου, ἡγαπημένου ἀδελφοῦ, ὅπως εἶδομεν, ἀποθανόντος πρὸ τοῦ 1370, τοῦ πατρὸς του Μιχαήλ.³ Ὁ ἔγγονος οὗτος Ἀλέξιος εἶναι γνωστὸς καὶ ἄλλοθεν. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1597 ἀναφέρεται ὡς μέλος τῆς Συγκλήτου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Εἰς τὰ Acta Patriarchatus Constantinopolitani λέγεται περὶ αὐτοῦ: «...παρόντων καὶ τῶν τῆς συγκλήτου, τοῦ τε κυροῦ Ἀλεξίου

¹ Βλ. ἀνωτέρω σ. 175, σημ. 1.

² Βλ. ἀνωτέρω σ. 157, σημ. 2.

³ Βλ. ἀνωτέρω σ. 175, σημ. 1.

Τζαμπλάκωνος τοῦ Καβαλλάρου καὶ τοῦ Φιλανθρωποῦ κυροῦ Ἀνδρονίκου κλ...».¹ Ὁ αὐτὸς Ἀλέξιος ἐταυτίσθη ὑπὸ τοῦ Μ. Τρεῦ πρὸς τὸν ἐν τῇ «Ἐπιδημία εἰς Ἀδου» τοῦ Μάζαρι ἀναφερόμενον Τζαμπλάκωνα Καβαλλάριον.² Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1399 εἰς τὰ αὐτὰ Acta Patriarchatus ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων ὁ Καβαλλάριος διεκδικεῖ ἀπὸ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν τοῦ Σωτήρος Φιλανθρώπου τὸ κáθισμα, τὸ λεγόμενον τοῦ Χαβάρωνος. Λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Πατριάρχης εἰς τὸ σχετικὸν ἔγγραφόν του: «...† Ὁ οἰκεῖος τῷ κρατίστῳ καὶ ἀγίῳ μου αὐτοκράτορι, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς υἱὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος, κῦρις Ἀλέξιος Τζαμπλάκων ὁ Καβαλλάριος, εἰς τὴν ἡμῶν μετριότητα παραγενόμενος εἶπεν...».³ Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων μαρτυρεῖται ζῶν τὸ 1370, τὸ 1397 καὶ τὸ 1399, τότε καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 6 ἔγγραφον ἡμῶν πρέπει νὰ εἶναι τοῦ ἰδίου.

Τοῦτο εἶναι ἐνοικιαστήριον τοῦ Μαρτίου 1376, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων λαμβάνει ἐπ' ἐνοικίῳ ἐφ' ὅσον ζῇ περιβόλιον ἐν Βεροίᾳ πρὸς ἰδίαν τέρψιν, ὁμολογῶν ὅτι τοῦτο, κατεχόμενον ὑπ' αὐτοῦ πρότερον αὐθαίρετως, ἀνήκει πράγματι εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ πρέπει νὰ περιέλθῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἰδίου. Εἰς τὸ ἔγγραφον δὲν ὑπογράφει ὅμως Καβαλλάριος, ἀλλὰ μόνον Ἀλέξιος Τζαμπλάκων. Ἐν τούτοις ἡ χρονολογία τοῦ ἔγγραφου, 1376, δύναται νὰ ἀποκλείσῃ, νομίζομεν, ὅλους τοὺς παλαιότερους Ἀλεξίους Τζαμπλάκωνας,⁴ πλὴν τοῦ ἡμετέρου Ἀλεξίου Καβαλλάρου Τζαμπλάκωνος, τοῦ ἐγγόνου τοῦ Ἀρσενίου.

ζ'). Ἀγνωστοὶ Τζαμπλάκωνες.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω δὲν ἐξαντλοῦνται, ἀσφαλῶς, ὅλα τὰ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα μέλη τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Τζαμπλάκωνων. Ὅπως διὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα δὲν εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος δομῆστικὸς τῶν σχολῶν Τζαμπλάκων ἔνα μόνον πράγματι υἱὸν εἶχε, τὸν Ἀλέξιον διοικητὴν τῶν Σερρών, πολὺ περισσότερον διὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὑπάρχουν σαφεῖς ἐνδείξεις εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ ἔγγραφα ἡμῶν, ὅτι πολλοὶ Τζαμπλάκωνες παραμένουν δι' ἡμᾶς ἄγνωστοι. Οὕτω π.χ. ἦδη ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων τὸ 1362 εἰς τὸ ἔγγραφόν του ποιεῖται ἀορίστως μνεῖαν τῶν παίδων του,⁵ ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν πόσοι καὶ ποιοὶ ἦσαν οὗτοι. Ἐπειτα εἰς τὸ ἔγγραφον 4 α, 12 (=4 β, 14) ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων τὸ 1370 λέγει: «...καθὼς εἶχον καὶ οἱ ἡμέτεροι ἀνεψιοί, οἱ

¹ MM, Acta Patriarchatus II, 566. († Μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἰνδ. ζ' τοῦ 780 ἔκτου [=6906=1397] ἔτους).

² M. Treu, Mazaris und Holobolos. BZ 1 (1892), 91.

³ MM, Acta Patriarchatus II, 324,5 (Δεκ. 1399). Πατριάρχου Ἀντωνίου.

⁴ Οὕτως ἀποκλείεται, ὡς πολὺ παλαιός, ὁ μέγας παπίας τοῦ 1326 Ἀλέξιος Τζαμπλάκων καὶ ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων, ὡς ἀποθαμμένος πρὸ τοῦ 1370.

⁵ Βλ. ἔγγραφον 3, 32 (1362): «...μήτε δὲ καὶ πρὸς τῶν παίδων ἡμῶν...».

Τζαμπλακωναῖοι ἐκείνοι...». Ποιοὶ ἦσαν οἱ ἀνεψιοὶ τοῦ οὗτοι Τζαμπλάκωνες, οἱ ἀποθαμμένοι ἤδη τὸ 1370 (πρβ. ἐκεῖνοι); Τέκνα ἴσως τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ τοῦ Ἀλεξίου Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος. Ἐκτὸς ἐὰν τὸ ἀνεψιοὶ ἐνταῦθα ἔχει, ὥς συμβαίνει πολλάκις εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, τὴν σημασίαν τῶν πρώτων ἐξαδέλφων, ὅπως, ὥς γνωστόν, εἰς τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν καὶ τὸ θεῖος καὶ τὸ γαμβρὸς ἔχουν χάσει τὴν σημασίαν τῶν καὶ χρησιμοποιοῦνται ἐν εὐρυτέρῳ ἐννοίᾳ.¹ Τότε ἀνεψιοὺς ὀνομάζει ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων τοὺς υἱοὺς τῶν θείων τοῦ καὶ ἀδελφῶν τοῦ πατρὸς τοῦ, τοῦ μεγάλου δηλαδὴ δουκὸς Ἀσωματιανοῦ ἢ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου Δημητρίου, ὀλιγώτερον δὲ τοὺς υἱοὺς τῆς Τορνικίνας, τῆς ὁποίας τὰ τέκνα εἶναι πρώτων Τορνίκαι καὶ ἔπειτα Τζαμπλάκωνες. Οὔτε ὅμως πόσοι ἦσαν οἱ Τζαμπλάκωνες οὗτοι οὔτε ποῖα τὰ ὀνόματά τῶν γνωρίζομεν. Εἰς τὸ αὐτὸ ἔγγραφον (4 α, 25) ὁ Μιχαὴλ ὀμιλεῖ καὶ περὶ τῶν ἐγγόνων τοῦ, τῶν τέκνων δηλαδὴ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωάννου καὶ Ἀλεξίου. Ἐκ τῶν δύο τούτων υἱῶν ὁ Ἀλέξιος ὀμιλεῖ ὁ ἴδιος εἰς τὸ ἔγγραφόν τοῦ (6, 24) περὶ παίδων τοῦ. Δὲν γνωρίζομεν ὅμως πάλιν οὔτε πόσα ἦσαν τὰ τέκνα τοῦ Ἰωάννου (ὑποτιθέμενα) καὶ τοῦ Ἀλεξίου (μαρτυρημένα) οὔτε ποῖα ἦσαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Μεταξὺ τῶν ἀγνώστων Τζαμπλακῶνων τούτων δύνανται νὰ ἀναζητηθῶν οἱ κατωτέρω ἀναφερόμενοι, χρονολογημένοι καὶ ἀχρονολογητοί, ἀταύτιστοι Τζαμπλάκωνες τῶν πηγῶν :

1. Χρονολογημένοι Τζαμπλάκωνες.

α) Ὁ Ζαμβλάκο τῶν ἐγγράφων τῆς Ῥαγούζης. Τὸ 1344 καὶ τὸ 1346 δύο ἔγγραφα τῆς πολιτείας τῆς Ῥαγούζης ὀμιλοῦν περὶ ἐνὸς Zamblaco, παρὰ τοῦ ὁποίου ἡ πολιτεία ἀγοράζει σῖτον.²

β) Ὁ πανυπερσέβαστος Τζαμπλάκων. Τὸ 1371, συμφώνως πρὸς Βραχὺ Χρονικόν, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης δ' Ε', ἐπιστρέψας ἐξ Ἰταλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, διέταξε καὶ συνελήφθησαν ὠρισμένοι ἄρχοντες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ πανυπερσέβαστος Τζαμπλάκων: «Ἐτεῖ ,ζωπ' (6880=1371) Ὀκτωβρίου κη' ἐφθασεν σὴν Πόλιν βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ Δεκεμβρίῳ ε' ἐκράτησαν τοὺς ἄρχοντας Γλαβάν, Ἰωάννην Ἀσάνην, Μανουὴλ Βρυέννη, τὸν πανυπερσέβαστον τὸν Τζαμπλάκων καὶ τὸν Ἀγάλον».³

¹ Βλ. St. Binon, A propos d'un prostagma inédit d'Andronic III Paléologue. BZ 38 (1938), σ. 145 (ἀνεψιά=cousine) καὶ σ. 146 κέ. (Le sens de θεῖος), σ. 388 κέ. (Le sens de γαμβρός).

² Βλ. Bănescu, Peut-on identifier le Zamblacus des documents ragusains? Mélanges Ch. Diehl I. Paris 1930, σ. 31-35.

³ Σπ. Λάμπρου-Κ.Ι. Ἀμάντου, Βραχέα Χρονικά. Ἐν Ἀθήναις 1932, ἀριθ. 47, σ. 81, 32 κέ. Πρβ. P. Charanis, The strife among Palaeologi and Ottoman Turks. Byzantion 16 (1942/43), σ. 291.

γ) Ὁ Γεώργιος Τζαμπλάκων καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ Τζαμπλάκων ἐκεῖνος. Τὸ 1378, τὸν Μάιον, εἰς χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Δ' Παλαιολόγου διὰ τὸν Μανουὴλ Ταρχανειώτην, εὐρισκόμενον εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς μονῆς τῆς Λαύρας, ὁ Γεώργιος Τζαμπλάκων καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ Τζαμπλάκων ἐκεῖνος ἔχουν ἐν Καλαμαρίᾳ εἰς τὴν Χαλκιδικὴν ὡς κτῆμα τὸ χωρίον Λωρωτός: «...τοῦ περὶ τὴν Καλαμαρίαν χωρίου τοῦ Λωρωτοῦ, τοῦ κατεχομένου μετὰ καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ πύργου παρὰ τε τοῦ οἰκείου τῇ βασιλείᾳ μου κῦρ Γεωργίου τοῦ Τζαμπλάκωνος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ Τζαμπλάκωνος ἐκεῖνου...».¹

δ) Ὁ Ἀλέξιος Παλαιολόγος Τζαμπλάκων. Τὸ 1438 26 Ἰανουαρίου ὁ γνωστὸς ἱστορικός Γεώργιος Σφραντζῆς ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου Ἀλεξίου Παλαιολόγου Τζαμπλάκωνος Ἐλένην: «Τῷ δὲ ὡς 6946=1438) ἔτει, τῇ κς' Ἰανουαρίου μηνός, ἡδολογήθη ἐγὼ Ἐλένην τὴν θυγατέρα τοῦ ἐπὶ κανακλείου (sic) Ἀλεξίου Παλαιολόγου τοῦ Ἐξαμπλάκωνος».²

ε) Ἰωάννης Τζαμπλάκων. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1458 ἀναφέρεται δρῶν ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Ἰωάννης Τζαμπλάκων, θεῖος τῆς συζύγου τοῦ δεσπότην Θωμᾶ. Σφραντζῆς, IV, 16. Βόνν. σ. 390. Ὁ αὐτὸς Ἰωάννης Τζαμπλάκων ἀναφέρεται εἰς ἔγγραφον τῆς 16 Μαρτίου 1463. Βλ. D. A. Zakythinos, Le Despotat grec de Morée. Τομ. I. Paris 1932, σ. 277, σημ. 2 (ἐνθα ἑλληνικὴ παραπομπὴ εἰς τὸν Jorga).

2. Ἀχρονολόγητοι Τζαμπλάκωνες.

α) Ὁ Δημήτριος Τζαμπλάκων. Εἰς τὸν κώδικα 192 τῆς μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης περιείχετο ἀνέκδοτον ποίημα, εὑρεθὲν ὑπὸ Σπ. Λάμπρου καὶ φέρον τὸν τίτλον: *Εἰς τάφον τῶν τέκνων κῦρ Δημητρίου τοῦ Τζαμπλάκωνος ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ* (δηλ. τῶν Ξανθοπούλων ἐν Κωνσταντινουπόλει). Εἰς τοῦτο ὁ Δημήτριος Τζαμπλάκων ἐμφανίζεται ὡς υἱὸς τοῦ περιφήμου δεσπότην Ἀχαΐας Benedetto: «...πατὴρ γὰρ αὐτῷ δεσπότης Ἀχαΐας. Τίς οὐκ ἀκούει τὸν πολλὸν Βενεδέτον;».³

β) Ὁ Τζαμπλάκων κῦρ... Εἰς ἀκέφαλον, κολοβόν, ἀχρονολόγητον καὶ ἐφθαρμένον πρόσταγμα ἀγνώστου αὐτοκράτορος, δημοσιευθὲν ὑπὸ Σπ. Λάμπρου, λέγεται: «... ἀπὸ τῆς περὶ τὰς Ζίγνας καὶ τὰς Σέρρας ἀφαιρεθείσης ἀρτίως οἰκονομίας παρὰ τοῦ Τζαμπλάκωνος κυροῦ...».⁴

γ) Ὁ μέγας πριμικήριος Τζαμπλάκων. Οὗτος ἀνα-

¹ Fr. Dölger, Facsimiles byzantinischer Kaiserurkunden. München 1931, Nr. 32, 2 κέ. Πβλ. J. Duic'ev, Izvestia Bulg. Arch. Inst. 7 (1933), 440.

² Σφραντζῆς, 11, Βόνν. 191, 7 κέ.

³ Βλ. N. Bănescu, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 33.

⁴ Βλ. Σπ. Λάμπρου, Ἀγιορειτικά. Νέος Ἑλληνομνήμων 18 (1924), σ. 354.

φέρεται ἐν Βουλγαρία κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὑπὸ τῆς σλαβικῆς βιβλιογραφίας.¹

δ) Ὁ Κυπριανὸς Τζαμπλάκων. Ἀναφέρεται ὑπὸ τῆς σλαβικῆς βιβλιογραφίας ὡς μητροπολίτης Κιέβου κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.²

ε) Ὁ Γρηγόριος Τζαμπλάκων. Ἀναφέρεται ὑπὸ τῆς σλαβικῆς βιβλιογραφίας ὡς ἡγούμενος τῆς μονῆς Ντέσιανι κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα.³

Πρέπει λοιπὸν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι παραμένουν ἄγνωστοι πολὺ περισσότεροι Τζαμπλάκωνες ἀπὸ ὅσους ἐγνωρίσαμεν καὶ οἱ Τζαμπλάκωνες οὗτοι ἐλλείπει στοιχείων δὲν εἶναι δυνατόν πρὸς τὸ παρὸν νὰ ταυτισθοῦν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀνήκουν πλέον εἰς τὸν ΙΕ' αἰῶνα, εἶδον τὴν Ἄλωσιν καὶ διασκορπισθέντες εἰς τὰς Βαλκανικὰς χώρας καὶ εἰς τὴν Δύσιν διαφεύγουν τὰς ἐλληνικὰς πηγάς. Ἐν μόνον φαίνεται βέβαιον, ὅτι οἱ Τζαμπλάκωνες τῶν σλαβικῶν χωρῶν εἶναι μέλη τῆς μεγάλης βυζαντινῆς οἰκογενείας τῶν Τζαμπλάκωνων καὶ οὐχὶ Σλάβοι.

η) Ἀνακεφαλαίωσις.

Τὰ διὰ πρώτην φορὰν ὁλόκληρα δημοσιευόμενα ἔγγραφα τῶν Τζαμπλάκωνων ἔδωκαν νέα στοιχεῖα, βάσει τῶν ὁποίων κατέστη νῦν δυνατόν νὰ ἐπιχειρηθῇ μία ταύτισις τῶν κυριωτέρων μελῶν τῆς μεγάλης αὐτῆς βυζαντινῆς οἰκογενείας, μία ἐξακριβωσις τῶν συγγενικῶν σχέσεων αὐτῶν κατὰ τὸν ΙΔ' ἰδίως αἰῶνα καὶ νὰ διαπιστωθοῦν οἱ δεσμοὶ τῆς οἰκογενείας πρὸς τὴν μακεδονικὴν γῆν. Τὰ κτήματα τῆς οἰκογενείας εὐρίσκονται ἐπὶ μακεδονικοῦ ἑδάφους, τὸ Πρινάριον παρὰ τὴν Ἐλευθερούπολιν εἰς τὸ Σύμβολον καὶ τὸ κτῆμα τοῦ Γαλικοῦ ἔξωθι τῆς Θεσσαλονίκης παρὰ τὸν Γαλικὸν ποταμόν. Ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων δωρεῖται εἰς τὴν μονὴν Βατοπενίου οἰκίας του ἐντὸς αὐτῆς ταύτης τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὁ ἔγγονός του Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων ἀρέσκειται νὰ διαμένῃ εἰς τὸ παρὰ τὴν Βέροian περιβόλιόν του, ὅπου εἶχεν ἐξοχικὴν ἔπαυλιν.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τώρα ὅσα νέα ἐμάθομεν περὶ τῆς οἰκογενείας, δυνάμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν σύντομον σκιαγράφησιν τῆς ἱστορίας της. Ἡ οἰκογένεια φαίνεται γενονατικῆς καταγωγῆς, ἀλλ' ὁ ἐκβυζαντινισμὸς αὐτῆς καθίσταται ἔκδηλος κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὅταν ἐμφανίζεται ὁ μέγας δομῆστικος Τζαμπλάκων, στρατιωτικὸς ἀναμφιβόλως ἀνὴρ, ὅστις καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἐπικρατήσαντος εἰς τὰς λατινοκρατομένας εὐρωπαϊ-

¹ Βλ. J. Duic'ev, ἐν BZ 51 (1958), σ. 422, ὅπου ἡ παλαιότερα βιβλιογραφία.

² Βλ. J. Duic'ev, ἐνθ' ἄνωτ.

³ Βλ. J. Duic'ev, ἐνθ' ἄνωτ.

ἱκᾶς χώρας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Ἰωάννου Βατάτζη (1222-1254) μέγα κτήμα ὡς φέουδον παρὰ τὴν Ἐλευθερούπολιν τῆς Καβάλας, τὸ Πρινάριον.

Τοῦ μεγάλου τούτου δομεστίκου ὁ υἱός, Ἀλέξιος Τζαμπλάκων, ἐμφανίζεται τὸ 1326 κατὰ τὸν πόλεμον τῶν δύο Ἀνδρονίκων ὡς μέγας τζασούσιος καὶ διοικητὴς τῶν Σερρών εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Γέροντος. Μεταπηδήσας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' τοῦ Νέου, προβιβάζεται τὸ 1327 εἰς μέγαν παπίαν καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν αὐτοῦ λαμβάνει λίαν πιθανῶς εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του τὸ παρὰ τὸν Γαλικὸν κτήμα, τὸ ὀνομασθὲν τοῦ μεγάλου παπία. Τὸ 1332 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Β', ὁ ὁποῖος εἶχε παραιτηθῇ τοῦ θρόνου ἀπὸ τοῦ 1328 καὶ εἶχεν ἀποσυρθῇ εἰς μονὴν ὡς μοναχός Ἀντώνιος ἀπὸ τοῦ 1330, καὶ ὁ μέγας παπίας Ἀλέξιος Τζαμπλάκων ἀποσύρεται τῶν ἐγκοσμίων ὡς μοναχός Ἀντώνιος κατὰ μίμησιν τοῦ προδοθέντος ὑπ' αὐτοῦ παλαιοῦ κυρίου του.

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ, γνωστὸς μόνον μὲ τὸ μοναχικὸν ὄνομα Ἀρσένιος, μέγας παπίας καὶ αὐτός, ἠγωνίσθη εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ πρὸς ἐπικράτησιν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔλαβεν ὡς ἀνταμοιβὴν οἰκήματα ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ κτήματα παρὰ τὴν ΒέροIAN κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Περιπεσὼν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀποκαύκου, τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Καντακουζηνοῦ, καὶ ὑποστὰς τὸν ἐξευτελισμὸν διαπομπεύσεως καὶ καταστροφὴν τῆς ἀκινήτου περιουσίας του ἐν Θεσσαλονίκῃ, παρέμεινεν ἐπὶ ἔτη ἐν φυλακῇ. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κυρίου του ὑπηρετεῖ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἀπογραφεὺς τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐγκαταλείψας τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου τόσας πικρίας ἐδοκίμασεν. Ὅταν ὁ Καντακουζηνός, παραιτηθεὶς τοῦ θρόνου τὸ 1354, ἀπεσύρθη εἰς μονὴν ὡς μοναχός Ἰωάσαφ, ἀπεσύρθη καὶ αὐτὸς τὸ 1355 εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου ὀριστικῶς πλέον ὡς μοναχός Ἀρσένιος, ἐνῶ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἔφερεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸ καλογηρικὸν ῥάσον καὶ τὸ μοναχικὸν τοῦτο ὄνομα. Εἰς τὴν ἀγιορειτικὴν ταύτην μονήν, ὅπου καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη ἀπέθανεν, ἐδώρησεν ὅλην σχεδὸν τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του, τὰ μερίδιά του δηλαδὴ ἐκ τῶν ἀναφερθέντων κτημάτων καὶ ὅτι ἀπέμεινεν ἐκ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ οἰκίων του.

Περὶ τῶν τριῶν ἀδελφῶν του, μεγάλου δοκὸς Ἀσωματιανοῦ, μεγάλου στρατοπεδάρχου Δημητρίου καὶ τῆς ἀδελφῆς των Τορνικίνας, συζύγου τοῦ παρακοιμωμένου Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου Τορνίκη, ὁ τὸ 1362 ἐπιζῶν Δημήτριος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἅπαντες εἶχον ἀφιερῶσαι τὰ μερίδιά των ἐκ τοῦ κτήματος τοῦ Γαλικοῦ εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου.

Τὸ 1370 ἐμφανίζεται ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρσενίου, Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων, μαρτυρῶν διὰ τοῦ νέου ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τῶν Τζαμπλακῶνων ἐπιθέτου Καβαλλάριος ὅτι ὁ πατήρ του Ἀρσένιος εἶχε νυμφευθῇ κόρην ἐκ

τῆς παλαιᾶς γενονατικῆς οἰκογενείας τῶν Καβαλλαρίων. Ὁ αὐτὸς Μιχαὴλ μᾶς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀποθαμμένου ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος καὶ περὶ τῶν υἱῶν του Ἰωάννου καὶ Ἀλεξίου καὶ οὕτως εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ταυτίσωμεν τὰ κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ μεγάλου παπῆ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος μέγας δομέστικος Τζαμπλάκων εἶχε μόνον ἓνα υἱόν, τὸν Ἀλέξιον διοικητὴν τῶν Σερρών, καὶ ἔπειδὴ τόσον οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἀρσενίου, ὅσον καὶ οἱ ἔγγονοι αὐτοῦ ὁμιλοῦν περὶ ἀγνώστων εἰς ἡμᾶς τέκνων αὐτῶν, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πολλὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Τζαμπλάκωνων μᾶς διαφεύγουν. Διὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ ταυτίσωμεν μερικοὺς ἐνδιαφέροντας Τζαμπλάκωνας, ὅπως τὸν τῶν ἐγγράφων τῆς Ῥαγούζης, τὸν μητροπολίτην Κιέβου καὶ τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς Ντέσιανι. Τὰ τέκνα πάντως τῶν ἐγγόνων τοῦ Ἀρσενίου ἀποτελοῦν τοὺς Τζαμπλάκωνας τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν ἔζησαν τὴν Ἀλωσιν καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς Βαλκανικὰς χώρας καὶ εἰς τὴν Δύσιν, ἐμφανιζόμενα καὶ εἰς τὸν σλαβικὸν κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον οὐδεὶς Τζαμπλάκων εἶναι γνωστὸς πρὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

Ὅσοι τέλος Τζαμπλάκωνες κατέστη δυνατόν νὰ ταυτισθοῦν βάσει τῶν ἐγγράφων ἡμῶν τούτων δύναται νὰ τοποθετηθοῦν εἰς γενεαλογικὸν δένδρον, ὥς ἑξῆς :

1222 - 1254 Μέντας δομέστικος Τζαμπλάκων + Α (— γνωστός)			
;			
1327 Μέντας πατίας *Αλέξιος Τζαμπλάκων + Α ; ;			
(1332 μοναχὸς *Αντώνιος)			
1332 - 1356 Μέντας πατίας *Αρσένιος Τζαμπλάκων + κόρη Καβαλλάγιου († πρὸ τοῦ 1362)		Τορνικίνα (σύζυγος *Ανδρονίκου Παλατιολόγου Τορνίκη, παρακου- μωμένου;) († πρὸ 1356)	
Μέντας δούξ *Ασρωατιανὸς Τζαμπλάκων + Α († πρὸ τοῦ 1356)		;	
;		Μέντας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων + Εὐδοκία Παλατιολογίνα (1362)	
1370 Μιχαήλ Καβαλλάγιος Τζαμπλάκων + Α		(Τέννα. Πόσα; Ποία;)	
;		;	
1370 Ἰωάννης Καβαλλάγιος Τζαμπλάκων + Α		*Αλέξιος Καβαλλάγιος Τζαμπλάκων + Α († πρὸ 1370)	
;		;	
1376 *Αλέξιος Καβαλλάγιος Τζαμπλάκων + Α		(Τέννα. Πόσα; Ποία;)	
(Τέννα. Πόσα; Ποία;)		Γ. Ι. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ	